

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

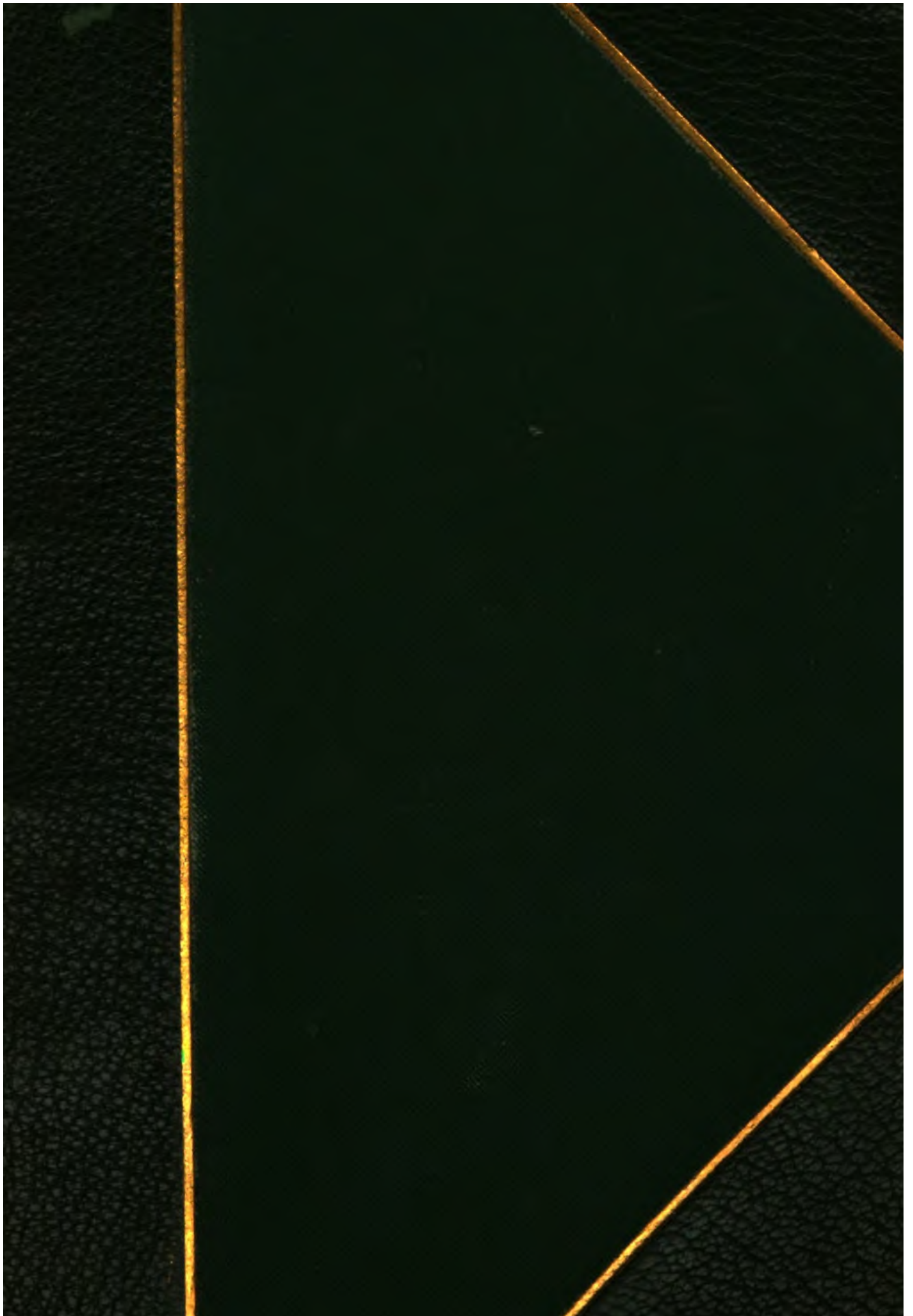
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

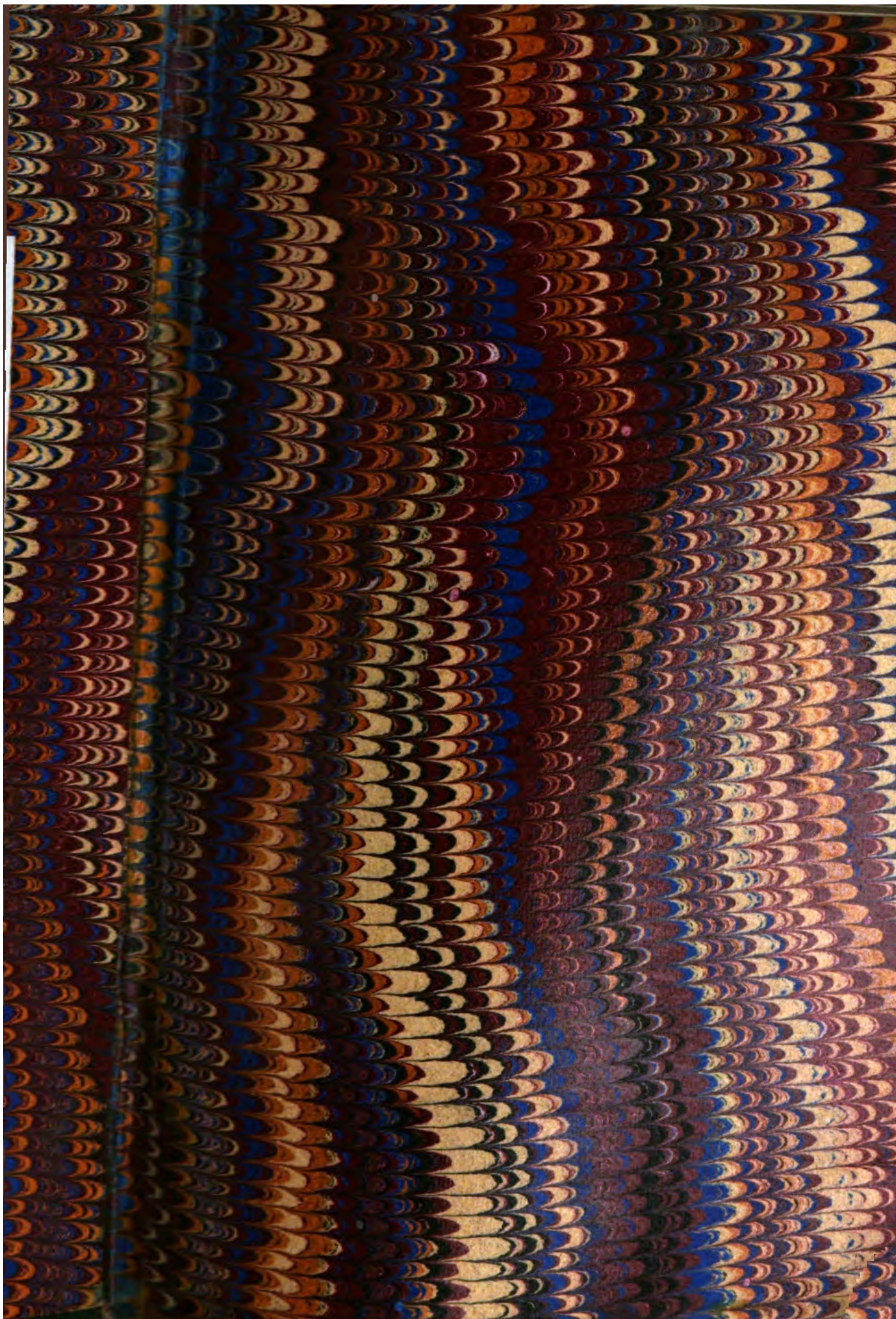

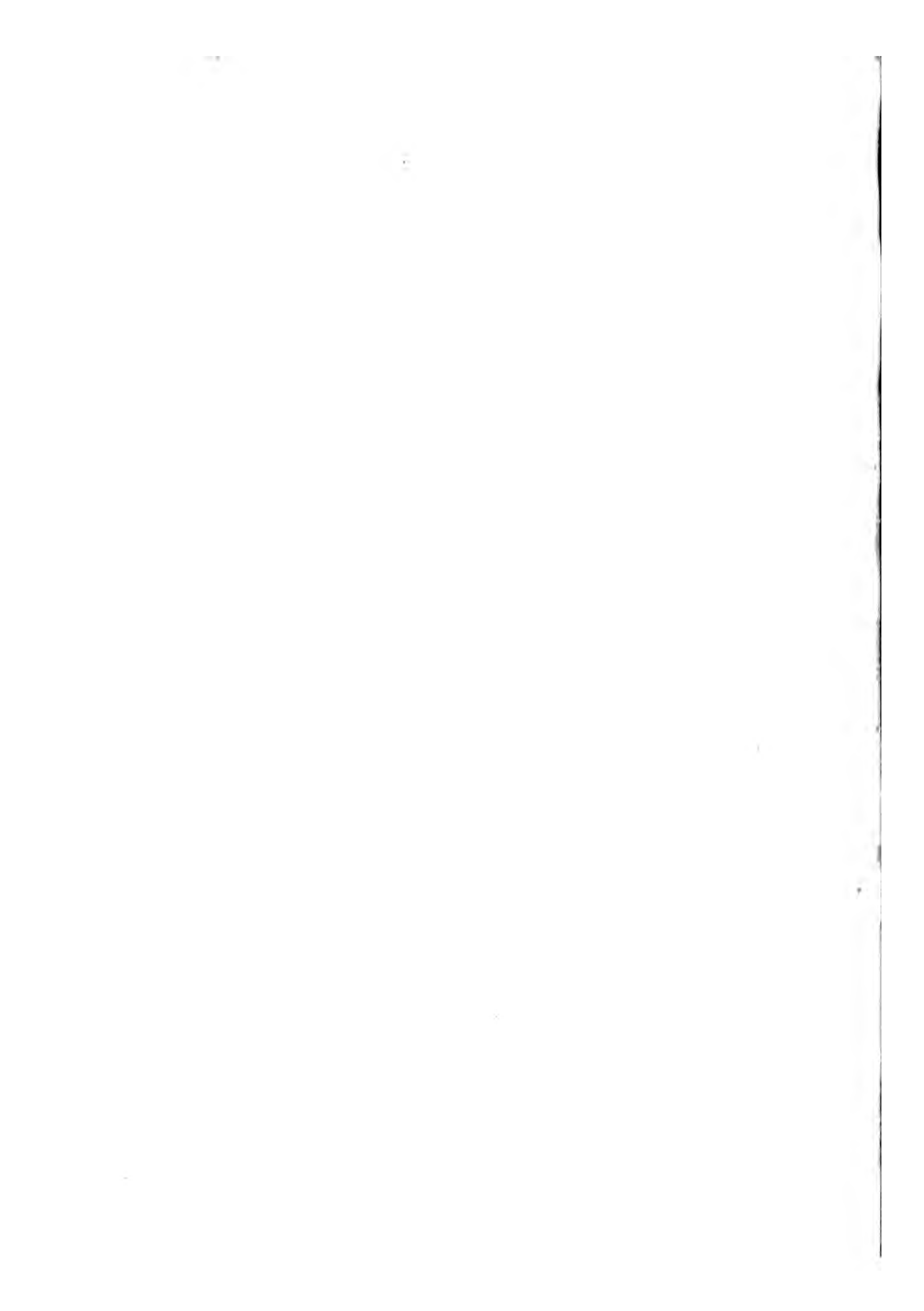
~~269e18~~

~~283 a 13~~

SWE 6 D STR 59

3

SVENSKA

DEN OCH ÄFVENTYR

BERÄTTELSE

FRÅN

ALLA TIDEHVARF

AF

AUGUST STRINDBERG

Band II (1500-talet)

2

STOCKHOLM

LOOSTRÖM & KOMP:S FÖRLAG

SVENSKA ÖDEN OCH ÄFVENTYR

II.

SVENSKA

TIDEN OCH ÄFVENTYR

BERÄTTELSE

FRÅN

ALLA TIDEHVARF

AF

AUGUST STRINDBERG

Band II (1500-talet)

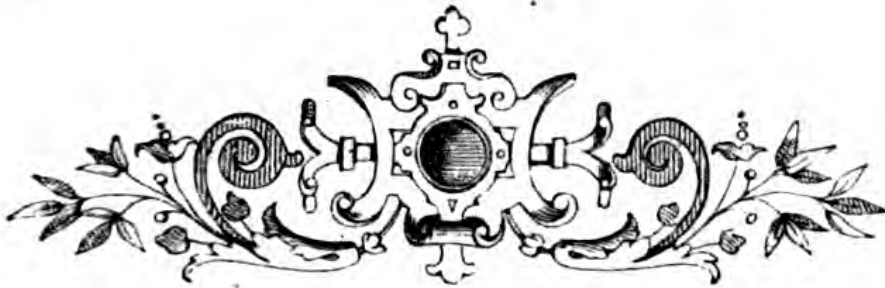
STOCKHOLM

LOOSTRÖM & KOMP:S FÖRLAG

STOCKHOLM

GERNANDTS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

1883

Utveckling.

Aprilsolen steg och snön smälte på landhöjderna omkring Mälaren; åarne svälde och sprängde, störtade ner mot sjön och lyfte istäcket, som dånade och knakade tills det sprack; vinden sätter sig mot iskanten och tar spjern, bänder upp den några tum, och små befriade vågor hoppa och sqvätta i råken, och de gnaga

på iskanten, tills de få andrum; och då komma de stora vågorna upp ur djupet och de lägga sig med hela sin tyngd på isflaket, som sjunker; vaken vidgas, fjärden växer, och så bär det hejdlöst af ut, ut, emot hafvet.

Men det risslar och rasslar under Norrebro och det knastrar i bropålarne och isen tornar sig som en mur, den brovaktarne angripa och slå sönder med bilor och hakar; och stadens borgare gå ut och se på islossningen. Men strömmen är redan uppfylld med segelfartyg; holländska koffar med kläden, lübska med öl, franska med vin och spanska med kryddor och ädla metaller från den nyupptäckta världen på andra sidan hafvet; några danskar synas ej till, ty de ha ännu icke hunnit hemta sig från grämelsen att ha blifvit

utdrifna ur de nordiska rikenas förbund. Uppe i staden är lif och rörelse; menniskorna kräla som myror, hvilkas stack man rifvit om; ryttare och knektar vimla och på murarne arbeta stadens svenner; på slottet fladdrar vasar-nes tecken och i rådstugan håller den unge konungen rådslag. Det surrar och bullrar i den nyvaknade staden, så att måsarne, som haft sitt stilla vinterfiske i strömmen, finna det vara på tiden att resa till lugnare trakter, och de fatta sitt beslut oåterkalleligt, när kanonerna börja spela från alla fartygen och det svarar från slott och murar. Och de lyfta sig på snabba vingar, kasta en forskande blick uppifrån på spaniefararn och hans sällsamma laddning, som lossas vid bron, på holländarens nya segel, på fransmannens nya master; och så flyga de

en lof öfver hamnbryggan nedanför slot-
tet och der skåda de menniskor i nya
kläder, underliga utskurna kläder och
halskragar som fat, och menniskorna
ha fått nya ansigten, ty de se gladare
ut; ny var den målade äreporten, ge-
nom hvilken förtryckarne drefvos ut
och befriarne tågade in; dess granna
slingor af solrosor, drufvor, påfoglar
och englar voro litet urblekta och ut-
tvättade af vintersnön, men det var än-
dock för mycket nytt för de gamla
måsarne, och därför reste de till lug-
nare trakter, därför sträckte de upp i
Mälaren, der de visste af en liten holme
inne i Gripsholmsviken, som ännu hade
allting på det gamla goda viset. Der
stodo alarne alldeles likadana som i
måsarnes ungdom, ty dessa kunde icke
se att träden vuxit; hvitmossan på berg-

hällen, der de lade sina tre ägg, var likadan, sandhafren, gåsgräset, lysingen och fackelblomstret voro sig lika; här stördes man icke af något kanonbullen, några spaniefarare, äreportar, intåg; här var så tyst att man på sin höjd kunde i lugnt väder höra fiskaren i ökstocken tala vid sin gumma, när de voro ute med näten, men då talades aldrig om annat än fisk och det kunde måsarne godt lida.

Man skulle ändock haft anledning vänta mera buller härinne, när man såg det gamla slottet och det nya klostret på stranden. Men slottet var öfvergifvet och klostret beboddes af men-skor, som icke brydde sig om denna verlden och icke heller önskade, att verlden skulle bry sig om dem. Detta var visserligen mycket sjelfviskt, men

som det bidrog till lugnets bibehållande; så var derom ingenting att säga, af dem åtminstone, hvilka älskade lugnet, såsom måsarne nu gjorde.

* * *

Kartusianerklostret Pax Mariæ eller Marias frid var en sällsam företeelse i svenska klosterhistorien. Anlagdt vid den nya tidens ingång, då knappt någon mera trodde på munklif eller lära, befolkades det med ledamöter af den strängaste orden som funnits, nemligen kartusianerna. Dessa voro väldiga verldsföraktare och ansågo lifvets uppgift vara att strida för andens frihet. Och de stredo. För att hålla kroppen i styret buro de tagel i stället för linne; åto endast bröd och grön-

saker, emedan de ansågo köttet vara inkommet i bruk efter syndafallet, då menskorna också förföllo till vilddjur, och de drucko endast vatten. Icke desto mindre funno de nödvändigt att minska kroppens öfvervälde genom att trenne gånger om året anbefalla allmän åderlåtning, hvilket hade till följd att klosterinnevånarne gingo omkring som lefvande lik och knappast förmådde tala. Men detta var icke heller af nöden, då regeln förbjöd högljudda samtal och sjelfva gudstjensten förrättades tyst, ja, böner och messa, från hvilken senare all sång var utesluten, verkställdes under tystnad, och orgel och klockor voro alldeles bannlysta. Dessa munkar åtnjöto stort anseende af folket och de visade också en stor och hos den tidens klosterfolk ovanlig ringakt-

ning för jordagods. De hade sålunda fått det halft förfallna slottet Gripsholm med åkrar och djurgård och trädgårdar, men de hade stängt slottets salar och endast behållit ett par af de sämsta rummen; de hade släppt ut djuren ur djurgården och låtit rota ut alla öfverflödsväxter ur trädgården, som endast begagnades till uppdragande af läkedomssörter, hvarmed de kostnadsfritt försågo traktens sjuka. De voro sålunda i alla afseenden så goda Kristi lärjungar som någon kunde bli, och de voro inga lättingar, ty de hade icke tjenare, utan gjorde alla sina sysslor sjelfva.

Vi finna dem således en aprildag sysselsatta med att hugga upp isen på klostrets gård. Det går icke fort, ty dels måtte tagelskjortan strama i arm-

hålen, dels måtte blodbrist och den starka vårluftan hafva medtagit deras krafter; de flåsa, så att de tunna kinderna falla tillsammans och afteckna käkar och tandrader och de stanna då och då för att hosta ut. Solen bränner, men de frysa, och kallsvetten, som sipprar från deras ansigten, framställer dem som en hop sjuklingar. Framför kyrkdörren är en graf uppkastad och vid dess brädd står en tom likkista, onödiga påminnelser om hvad som väntar. Inne i kyrkan håller en broder en stum messa för stumma bröder, och man hör endast huru bladen i den stora boken vändas och huru det frasar i kläderna vid bugningar och knäfall. Kyrkan saknar alla yttre prydnader, utom ett svart kors på högaltaret, men i Marias kor är en stor brädtafla

uppsatt, på hvilken skall framställas bebådelsen, den enda målning som kommer att få finnas. Konstnären, som måste hemtas utifrån klostret, håller på att bereda sig till det heliga värfvet genom sträng botgöring och försakelse. Tätta öfverläggningar om huru ämnet skall behandlas hafva skriftligen hållits mellan bröderna, och Botvid målare har råkat i en svår anfäktelse med sig sjelf, huru han skall framställa den heliga jungfrun i det hemlighetsfulla ögonblick, då hon mottager englahelsningen Ave Maria gratia plena och blir underkunnig om sitt välsignade tillstånd. Botvid var visserligen en ung man af fromma seder, men det visste han väl, att utan en man och en qvinna blef intet menskligt födt. Han måste därför å ena sidan fasthålla det naturliga

i förloppet, men å andra sidan icke glömma underverket eller det onaturliga, och det var genom uttrycket i jungfruns ansigte han skulle söka få fram det högsta osinliga paradt med det sinliga. Detta hade han dock sparat till sist och börjat med engeln. För att icke draga in något från den omgifvande verkligheten hade han i stället för landskap och byggnader upptagit det gamla sättet med guldgrund, som förlänade figurerna en öfversinlig glans, lösgjorde dem från störande tillfälligheter samt höll dem sväfvande i ett grundämne, som icke var luft eller jord utan idel ljus. Enligt bibelns ord skulle det vara engeln Gabriel, som sändes af Herren att bebåda Maria hennes blifvande lycka. Som alla englar, hvilka förekomma i skriften, äro nämnda vid

mansnamn, hade Botvid icke tvekat att framställa denne i mans skepelse; men detta hade ådragit honom skarpa tillrättavisningar på griffeltaflan, ty englarne, som stå öfver alla sinliga förhållanden, hafva intet kön, och för öfrigt gick det icke an att på samma tafla framställa en man ensam med en jungfru, i synnerhet då han skulle framföra ett så grannliga ärende. Engelen fick således det man-qvinliga utseende, som utmärker englar. Ansigtet var en ynglings, håret en qvinnas, armar och ben, så mycket som kunde skönjas genom drägten, en ynglings, men bröstet hade en svag höjning och höfterna började svälla strax vid veka lifvet. Vingarne voro som vanligt fästa utanpå kläderna och tycktes utgöra en del af desamma. I engelens hand hade han målat kär-

lekens blomma, rosen, men den röda färgen misshagade de helige, emedan den påminde om kött, och blomman erinrade för öfrigt om hedniska kärleks-sagor. Nej, en lilja skulle det vara, en hvit lilja, oskuldens och renhetens sinnebild. Botvid målade en hvit lilja och var mycket glad åt den verkan de sex saffransgula ståndarknapparne gjorde, ty det var icke många tillfällen till färgverkan i de hvitklädda figurerna. Men när han dagen derpå kom in i kyrkan för att återtaga sitt arbete, såg han att man strukit öfver ståndarne och lemnat den öppna kalken tom. I någon utredning af frågan hade munkarne icke velat inlåta sig och Botvid trodde att detta härrörde af några troslärans hemligheter, som ej fingo röjas.

Emellertid hade han engelen färdig, och stod nu i beredskap att lägga hand vid jungfrun. En sträng fasta, nattvak och andaktsöfningar hade försatt honom i ett uppskakadt tillstånd och han kunde ligga i timmar under bön i den kalla kyrkan, anropande den heliga jungfrun, att hon måtte uppenbara sig ett ögonblick och visa honom sitt himmelska anlete. Men uppenbarelserna uteblefvo och Botvid ansåg sig icke nog värdig att med pensel och färg för människor, som voro heligare än han, tyda de himmelska hemligheterna. Hans sinne var alltför upptaget med jordiska ting, hvartill i synnerhet det bidrog, att han måste bo utom klostret, och han sålunda icke kunde underlåta att träffa och samtala med andra människor. Han hade nemligen fått sin bostad sig an-

visad i det gamla huset, der en verldslig slottsvaktare med en enda dotter voro hans grannar och hvilka han ofta träffade, ehuru han hade sin mathållning i klostret och endast var i slottet om nätterna.

Botvid hade tillbragt sin barndom i ett hem bland tre bröder; någon syster hade han aldrig haft, hvarigenom umgänge med unga flickor för honom försvårats. En naturlig blyghet nekade honom att söka qvinligt sällskap, hvaraf han så småningom intogs af en viss fruktan för det andra könet. Han ville så gerna närma sig dem, men han vågade icke. Genom denna obekantskap med den andra hälften af menskligheten växte hos honom höga tankar om dess företräden och han erfor alltid vid åsynen af en ung flicka en

känsla såsom han befunne sig inför ett högre väsen. Portvaktens dotter, som var den enda qvinliga varelse han såg om dagarne, hade gjort ett fruktansvärdt intryck på honom. Ibland vågade han icke helsa henne, och han såg på henne endast då han stod osedd uppe i sitt kammarfönster och hon befans nedanför i trädgården. Men när han sjelf gick ut ur slottet för att besöka klostret och han visste, att hon stod i sitt fönster, då rök det i benen på honom och hans gång blef osäker, så att han måste ta märke på en grindstolpe för att komma rakt fram dit han skulle. Hon egde icke någon ovanlig skönhet, men hon var behagfull; dock ansåg Botvid henne som det skönaste han sett och hon uppfylde hans sinnen både då hon var närvarande och

då hon icke var det. Deraf hans anfäktelser, då han låg på stengolfvet i kyrkan och bad den heliga jungfrun uppenbara sig i synlig måtto, ty midt ibland molnen syntes ett litet ansigte med fast hvit hy, en lätt skuggning öfver munnen och långa svarta ögonhår, som till hälften dolde ett svart öga.

Det började emellertid att lida framåt våren och arbetet stod alldeles stilla. Munkarne visade tecken till otålighet. Botvid ökade fastorna och lät öppna ådern. Blodförlusten gjorde honom sjuk och han måste gå till sängs, fick en feber och yrade. Då förlorade munkarne tålmodet och skickade till Stockholm efter en ung målare som nyss kommit ifrån Italien, der han lärt under de störste mästare, som der fun-

nos. Men han kunde icke komma förr än i Maj månad, emedan han hade några väggar att måla på slottet. Under tiden blef Botvid så frisk, att han kunde gå ut. Munkarne, som tyckte synd om honom, lofvade att han skulle få biträda den väntade mästaren och stanna så länge som arbetet varade.

En varm vårqväll gick Botvid i trädgården och drömde. Solen var just i nergående och viken låg som en spegel. På trädgårdssängarne blommade saffran och liljor; liljorna doftade starkt och gjorde honom rusig. Han kom att grubbla öfver munkarnes hemlighetsfulla beteende med engelens lilja. Hvarför skulle man stympa hvad Gud skapat? Hade Gud skapat något syndigt? Han beundrade trampgräsets natur som sökte de mest ofredade platser, der föt-

terna trädde det. När han så gick framåt gången, som ledde ner till bryggan, hörde han steg bakom sig på sanden. Han vände sig om, men blef så häpen att benen sveko honom, då han såg slottsvaktarens dotter komma rätt emot honom. Hon helsade god afton och såg honom frimodigt i ögonen. Botvid blef alldeles förstenad och kunde icke säga ett ord. Då log hon och gick vidare. Men han följde henne. Han såg med målarens blickar den mjuka unga kroppen teckna sig under kläderna och han kunde af de antydande linierna i drägten ställa fram för sig hela dess nakna skönhet. Han såg beundrande spåren af hennes små fötter i sanden. Hon var nu vid bryggans ända och skulle göra lös båten, som låg der. Botvid tvärstannade och

såg på. Han ville springa fram och hjälpa henne, blott för att komma vid hennes hand, men han rörde sig icke ur stället. Hon sysslade med båtfästan en god stund; slutligen såg hon förebrående upp på Botvid och sade: kan han då icke hjälpa mig! Botvid sprang fram och löste båten. Flickan samlade kjortlarne i handen, lyfte dem försigtigt, så att de röda strumpebanden syntes, och steg i. Derpå tittade hon upp till Botvid, som stod qvar och stirrade på henne, log och stötte ut. När hon lyfte årorna och sänkte dem, höjde sig hennes fulla barm under den hvita bröstduken och vid hvarje årtag skymtade de små fötterna under kjortelens kant. Botvid önskade att han fått vara med. Hvad hade hindrat honom? Han förestälde sig

huru han skulle ha blygts om hon blifvit vred och sagt nej till hans begäran att få göra henne sällskap, och att hon skulle ha blifvit vred, ansåg han högst sannolikt. Hon tog ju båten och for ut på sjön för att få vara ensam, derom var intet tvifvel. Båten gled sakta fram och fårade den stålklara ytan, solens röda sken lyste rätt på den unga flickans ansigte och jemnade alla små kantigheter i hennes drag, tände hennes ögon och gaf kinden ett rosenrödt skimmer, som gjorde henne verkligen strålande. Nu hvilade hon på årorna, det svagt upprörda vattnet lade sig jemnt, det var så tyst att Botvid hörde sina pulsar och blodets gång som en sakta ringning i örat, då med ens tystnaden störs och en sång stiger upp från båten och ger genljud

från stranden, så att foglarne som suttit på nattqvist vakna, och munkarne klättrade upp på muren för att se, hvem som störde deras frid. Detta var en underlig visa, som Botvid aldrig hört, och hvars ord han icke kunde förstå. Den började som så:

Och Necken han gångar på snöhvitan sand,
Vaker upp alla redliga drängar!
Så skapar han sig till en väldiger man,
De unga hafva sofvit tiden alltför länge.

Och när hon sjungit sista raden, slog hon upp ett skratt, som hon upprepade några gånger, liksom för att riktigt få lyssna till genljudet, som kom ifrån det branta Helsingeberget midt öfver. Botvid blef underlig till mods. »De unga hafva sofvit tiden alltför länge», lät som en förebråelse till hans unga hjerta och hans unga sinnen, och »va-

ker upp, alla redliga drängar». klingade som den vaknande ungdomens upprop till lefnadslust och glädje öfver tillvaron. Men när hon kom till sista versen, der jungfruns liflösa kropp träffades i forsen, dit necken fört henne, då vaknade samvetet och han vände hem för att icke lockas längre i djupet af den fagra hafsfrun, som satt derute på sjön och redan dragit hans hjerta från de himmelska tingen och skaffat honom den skymfen att bli tillbakavisad som ovärdig att framställa den heliga jungfruns bild. Han gick som en skugga sakta tillbaka till slottet. Men när han stannade på trappan och såg öfver till klostret huru de heliga männen lågo med hakorna på muren och lyssnade till sången, då bad han Gud förbanna den onda qvinnan, som stört den

heliga Marias frid och oroat hennes trogna tjänare.

När han så stod i sina fromma tankar, hörde han en grof mansröst bakom sig tätt invid örat som sade:

— Det hjälper inte att äta gräs. Kom nu, Botvid, och spela bräde med mig.

Det var den gamle slottsvaktaren, som lade sin arm på Botvids axel och förde honom in i en kammare, der brädspellet stod färdigt vid det uppslagna fönstret. Botvid var såsom betagen af den gamle, ty han ville gå upp till sig och göra bön, men han stannade ändock så gerna dernere. Snart skrälde och smälde brickorna i furulådan. Botvid blef slagen, ty han var tankspridd. Han skulle betrakta den gamles händer, om de liknade hen-

nes, han skulle se om näsan och ögonen påminde om hennes, och han blef glad, när han såg att den gamle hade små öron. Men han skulle också betrakta kammaren. Det var säkerligen icke den gamles rum, ty allting var så nätt och pyntadt.

— Nu skall jag ha en cinq, sade slottsvaktaren och skramlade om tärningarne i bågarn.

Botvid begagnade tillfället och såg att sängtäcket var blommigt.

— Bort med fingerna! röt gubben och slog till.

Botvid slog sitt slag och fick sigte på en liten handspegel af stål, som hängde på väggen bakom den gamle. Den återgaf en del af den motsatta väggen, som var behängd med en bild-

väfnad, en qvarlefva från förgångna bättre tider.

— Håll ihop tankarne, annars slår jag ut dig ur brädet, väckte honom gubben.

Botvid stirrade på brickorna, som han måste taga upp i handen, och följde med spelet en stund. Men så måste han titta upp igen. Hans ögon föllo åter på spegeln. I detsamma kände han som en varm vind gå fram öfver nacke och hufvud; han sträckte på sin hals och nu såg han i spegeln öfver sin axel två djupa svarta ögon som sågo in i hans. Han skulle just slå sitt slag, men hans hand darrade, så att tärningarne rullade utåt golfvet.

— Gå efter ett stop öl, Maria, sade den gamle; gossen här är så klen, att han behöfver något starkt.

Botvid hade rest sig för att taga upp tärningarne och lagt sig ner på mattan, då hans hand kom att vidröra flickans, som i samma afsigt skyndat fram. Han blef liggande sanslös på golvet. Gubben kom till och bar honom upp på hans kammare, der han lade honom i sängen och trafvade öfver honom mattor och skinn, tills han kom i svettning och somnade.

— Det är ett underligt folk nu för tiden, sade slottsvaktaren för sig sjelf, när han satt vid sängkanten. Tåla inte att se på en kjol, förrän de domna. Annat var det i min ungdom! Men, allting går framåt, säger man. Kan väl hända, men nog gå menskorna bakåt, det är säkert.

Derpå lät han glödga en stor mugg starköl med malört och isop, hvilket

han hælde ner i den halfdöde Botvid, som derefter föll i en djup sömn.

* * *

När Botvid vaknade följande morgon, sken solen redan in i hans kammare. Han kunde först icke minnas, att han drömt något, icke heller hvad som händt föregående afton. Men han kände en behaglig värme i sin kropp och musklerna voro icke längre så slappa. När han skådade sig omkring i rummet såg han sin tagelskjorta, som han icke lagt af på tre månader, hänga öfver en bänkkarm. Detta väckte hans förvåning. Men när han blef varse ölmuggen, som stod bakom hans hufvudgärd, förstod han allt och mindes allt. Han hade således varit rusig, han hade talat med slottsvakten, han hade haft syndiga

tankar på flickan som sjöng. Och han hade ändock haft för afsigt att framställa heliga jungfrun för de heliga männen. Han greps af en förfärlig ångest och sprang upp ur sängen; kastade sig ner framför madonnabilden, som satt i en nisch i väggen, och blef liggande i bön och åkallan på bara stengolfvet. Han låg der skälfvande ännu då dörren öppnades och en ung man trädde in, klädd som en italiensk sprätt med värja vid sidan, utskurna kläder med förgyllda knappar och på ryggen en rensel, som han kastade af sig ner på golfvet. Han hade ett stort hufvud med kortraggigt tjockt hår, hvilket rörde alla hufvudskålens kraftiga kanter och linier; genom väldiga mustascher och hakskägg dundrade en herskarstämma med anstrykning af godmodighet och

lefnadsglädje. Han kastade en ömkande, men hjertlig blick på den halfnakne Botvid, som låg skamsen qvar på golfvet, och sade:

— Är det här pelarhelgonet Botvid, den store målaren? San Marco, sådant skelett! Men hvilken helveteshund har gnagit af benen? — Jag tror den djefvulen beder! Och hvilken källarluft han andas! Opp med fönstret!

Han drog sin värja och kastade af hakarne. Solen, som förut måst tränga genom de små grönsvarta glasskifvorna, bröt nu in och fylde rummet med ljus och värme, ty det var varmare ute än inne!

Botvid hade förskräckt sprungit upp för att fatta sin tagelskjorta, men främlingen hade redan tagit den med det

yttersta af sina fingrar och kastat den ut genom fönstret.

— Ryssjor sätter man i sjön! Se så, gosse, fortfor han, är du rädd för mig? Jag är Giacomo, född Jakob, målare, nyss kommen från Italien, och det är jag som skall stryka på din madonna della Pace Mariæ, så att munkgumparne inte ska få en blund i ögonen!

Botvid bad om förlåtelse, men den främmande herren skulle vara så god och gå ut i kammaren bredvid medan han klädde sig.

— Hvad nu då? Är man blyg? Och jag tänkte just byta om linne, ty jag har rott hela natten och är våt som en hund. Med din tillåtelse, broder!

Och han drog af sig det ena plagget efter det andra, tills han blef alldeles naken, då han stälde sig vid

öppna fönstret för att bada sin kropp i den sköna morgonluften.

Botvid visste icke hvad han skulle säga, ty den resandes oblyghet slog alldeles ner honom. Men han kunde icke undgå att beundra den jettekropp, som så blottades inför hans ögon. Kraft, helsa, ungdom rann i dessa blåa ådror, som lågo till hälften utanpå musklerna, hvilka täckte benstommen fullständigt och här och der bildade fasta valkar. Hvilken dygdig ungdom, hvilken sparad kraft, hvilken frihet från anfäktelser, tänkte Botvid! Och när han såg på sina eländiga Bartolomeus-ben blygdes han inför denna vrängbild af Guds skapelse. Snart hade de båda unga männen kläderna på sig. Det led framåt middagen, ty Botvid hade sofvit öfver. Då de gingo förbi slottsvaktens öppna

köksdörr, fick Giacomo se flickan, som stod framför spiseln och vände en hare på spettet.

— Nej se, en sådan vacker flicka, utbrast han.

Flickan vände sig om. Giacomo kastade en slängkyss.

— God morgon, vackra Anna! sade han och ville gå in i köket, men Botvid drog honom i jackan.

— Hon heter Maria, sade denne sakta.

— Nå ja, det gör detsamma hvad de heta, bara de hålla att ta i och tåla se på! Det var en satans vacker en emellertid; den ska vi skriva opp!

Och så gingo de ner till klostret. De fördes in i kyrkan, der abboten och konfessorn snart skulle infinna sig för att helsa den nykomne konstnären.

Botvid stälde från sig skorna vid

dörren och tog vigvatten, men Giacomo gjorde intetdera. Han betraktade hvalfven och fann dem grandiosa; han anmärkte på pelarne, att de kunde vara smärtare. Kristus på högaltaret hade ett fel på venstra knäet och ögonen blängde för mycket åt sidorna.

Botvid gick som på glöd och ville oupphörligt varna Giacomo, att han icke skulle tala högt och icke gå så hårdt på golvet, men denne förstod icke hvad han sade. Han snodde omkring öfver allt och anmärkte på allt, utom på hvalfven, hvilka han fann oöfverträffliga.

Slutligen anlände abboten och konfessorn. Giacomo gick dem frimodigt till mötes och skakade deras händer. Med en dånande stämma, som kom kyrkan att skrälla, sade han:

— Herr abbot och konfessor, jag känner mig mycket lycklig att få öppna bekantskap med eder, och jag ställer min obetydliga färdighet till edert förfogande! Jag heter Giacomo och ber att få räknas som en af de edra.

De båda munkarne sågo på hvarandra med fasa, men svarade intet.

— Äro de vördiga fäderna stumma? frågade han Botvid.

— I himlens namn, man talar icke högt i kartusianernas heliga samfund, svarade Botvid darrande.

— Talar man icke här?

— Nej, man skrifver! Och Botvid räckte honom en griffeltafla.

— Ja, men jag kan icke skrifva, jag, sade Giacomo, jag bara målar.

Efter en skriftvexling mellan de heliga fäderna och Botvid öfverenskoms, att

Botvid hviskande skulle uppträda som tolk, och förelades Giacomo att han skulle aflägga värjan, innan han fick inträda i Mariæ kapell. Sedan vilkoren voro uppfyllda öppnades dörren till kapellet. Munkarne och Botvid föllo på knä för att göra en kort bön, men Giacomo steg in.

Att få honom att tala lågt var omöjligt, ty när han sänkte rösten, mullrade det som en åska, och innan ny skriftvexling egt rum, var han uppe på stegen och hade tagit en pensel, som han doppade i en färgburk, och började afgifva sitt utlåtande.

— Hvad är det här? tog han till ordet. Engelen Gabriel med qvinnobröst! Bort med det! Och ett flickansigte! Gabriel måste man tänka sig som en gammal skälm, efter han har varit med

redan i gamla testamentet och nu är med och spelar i nya! Skägg skall han ha! På med kimrök bara! Så!

Han tog penseln och strök dit ett stort bockskägg.

— Och så blomma i hand! Nej, nej, nej!

Botvid hade bleknat, när han betraktade de båda munkarnes vexlande ansigtsuttryck. Först hade de stått som träffade af åskan, sedan hade de sett på hvarandra. Detta var något så himmelskriande orimligt, att deras hjernor icke kunde fatta det i en hastig vändning. De blefvo stumma såsom inför en uppenbarelse. Men Giacomo såg dem icke utan gick på.

— Och så har han gått och snöpt blomman, till på köpet! Ja, se det är det gamla otyget!

Liksom om en blixträffat de helige männens ansigten, hvilka icke haft ett leende på många långa år, utbrusto de på en gång i ett krampaktigt skratt, ett ohejdadt stormande skratt, som deras strupar frambragte mot deras vilja, under det ögonen stodo stirrande af häpnad. Slagna af förskräckelse öfver det ovana ljudet, som mångdubb- ladt återgafs af den tomma kyrkan, dolde de sina ansigten och störtade ur kapellet.

— Hvad skrattar ni åt, frågade Giacomo och vände sig om.

— Hvilket förfärligt ord! sade Botvid.

— Ordet är väl icke värre än saken, svarade Giacomo tryggt. Men hvart togo gubbarne vägen?

Gubbarne återvände icke. Giacomo fortfor en stund ännu med sitt utlå-

tande och kom till det beslut, att han måste göra arbetet hemma på slottet och icke nödgas visa det, förr än det var färdigt. Derpå lemnade de kappellet, Giacomo glad och hungrig, Botvid nedslagen och tänkande på hvad detta allt skulle taga för en ända.

• De följdes åt till matsalen, der munkarne voro samlade, och läste ett kapitel ur bibeln, innan de fingo sätta sig. Giacomo gjorde våld på sig för att icke förlora tålamodet. Abboten och konfessorn syntes icke.

De satte sig till bords, och främlingen ådrog sig en liflig uppmärksamhet. På bordet stod en stor vattenkruka och framför hvarje gäst fans en tennskål och ett brödstycke. Nu kom en skaffare in och fylde skålarne med ärter, kokta i vatten, och några

morotskifvor. Giacomo smakade och grinade. Han tänkte: den här rätten sitter jag öfver! När skålarne voro tömda, stego munkarne upp, men Giacomo vände sig till skaffaren och sade med hög röst:

— Bär in maten, karl, jag har inte lust att vänta längre!

Skaffaren såg på Giacomo, men svarade intet. Munkarne korsade sig. Botvid förklarade hviskande att middagen var all.

— Då går jag upp till flickan och äter hare. Kom med, du! sade Giacomo och hælde ut sin välling.

Botvid ville säga nej, men kunde icke. Han stod redan under ett obegripligt inflytande af den främmande, som han qåde beundrade och fruktade. De följdes åt hem; och det dröjde icke

länge, förr än den gamle slottsvaktaren och Giacomo voro såta vänner, och när de ätit middag, blefvo de sittande vid bordet och ölkruset till aftonen. Och Botvid kunde icke motstå frestelsen. Han trufdes så väl, hade så mycket att lära och kände ett sådant nytt behag vid lifvet.

Men när det blef afton gick flickan åter ner i trädgården. Giacomo tog sig ett ärende och följde. När Botvid kom ner i trädgården, såg han Giacomo göra loss båten, taga Maria om lifvet, lyfta henne ner och stöta ut. Huru olikt hans blyga tafatthet qvällen förut! — Och när han fått henne ner i båten, klappade han henne på knäet och så rodde de ut. Och så sjöng hon: Vaker upp, alla redliga drängar!

Han kommer säkert att kyssa henne!

tänkte Botvid och gick tillbaka upp i sin kammare.

Han föll icke på knä för madonnan, utan han slog upp fönstret och följde de ungas båtfärd med sina blickar! Han kände sig som en gammal man, hvilken njuter af att se ungdomen roa sig. Han var icke svartsjuk, utan han önskade Giacomo all kärleks lycka, han sjelf icke vågat hoppas. Giacomo hvilade på årorna och sjöng en italiensk visa.

Det var eld och låga i den sången! Det var icke som den mjeltsjuka syndalustan i Marias sång om necken, der straff följde på nöjet. Här var idel glädje öfver åtnjuten lycka, tacksamhet i ett stolt hjerta öfver undfången belöning, jubel, naturens jubel öfver uppfyld aning, vin i bågaren räckt åt segraren. Denne man, tänkte Botvid, han låg icke på knä

.

och bad, utan att bli bönhörd, han steg fram och fordrade, och han fick, nej, han tog och därför fick han.

Skymningen föll och sången tystnade. Giacomo lyfte åter årorna och båten vände stäffen utåt viken mot andra stranden. Flickan reste sig upp för att fatta årorna, men Giacomo tog henne om lifvet, kysste henne och satte henne ner; och nu sköt båten med forsande fart bakom en udde, der den försvann.

Botvid blef orolig, men ännu icke erfor han någon afund öfver den andres lycka. Han blef sittande och sökte med blickarne genomtränga den dunkelgröna slöja, som alarne på andra stranden drog för de båda flyktingarne. Han tänkte på sin ungdom, sina fastor, sina försakelser. Han hörde flickans

ord från i går så hånande: De unga hafva sofvit tiden allt för länge! Ja, han hade sofvit bort sin ungdom. Och hvad hade han väl för det? Hans ansigte såg ut som en drunknads, hans hår var så tunt, att svålen lyste igenom, och hela hans kropp var som ett benrangel. Och älskade himmelen honom mer för det? Hade den heliga jungfrun hört hans böner? Nej, men hon hade troligen skänkt denne kristne hedning, som hvarken bad eller korsade sig, allt hvad han sjelf icke hade fått.

Han erfor ett behof att vara glad och han kände en leda vid tanken på andaktsöfningar och fastor; det som för några timmar sedan var honom heligt, föreföll honom endast tråkigt; allt hans inbillnings arbete på ett Babels

torn, som skulle nå himlen, ramlade ner sten för sten och han började tro att Gud icke ville ha några stegar från jorden. Återstod sålunda endast att finna sig i gruset och icke förmätet vilja narra sig till några uttag i förväg af de eviga skatter, som väntade efter detta jordelivets slut.

Botvid försjönk i behagliga drömerier, framkallade dels af den ovana matordningen och det goda ölet, dels af den starka vårluften och den vackra qvällen. Ännu snattrade en änd i viken, nattskäran spann i skogen och ängsknarren knarpade på åkern. En lätt dimma drog fram öfver sjön och det skymde allt mer, det skymde för den tröttes öga också, och han föll i en slummer, der han satt i den djupa fönsternischen.

Han vaknade vid att Giacomo lade sin hand på hans axel. Då var det öfver midnatt.

De gingo till sängs; men helt vaken och språksam blef Botvid, som nu var uthvilad.

— Hvad tror du egentligen på, Giacomo? började han.

— På mina ögon och öron! Knappt det ibland, allra minst då jag är sömnig, svarade Giacomo och gäspade.

— Tror du icke på något, som icke synes eller höres?

— Nej, det har jag ingen rättighet till.

— Tror du då icke att det himmelska kan uppenbara sig för oss här nere?

— Jo, Gud, det gör jag visst! Jag vet att det redan har uppenbarat sig och att

det uppenbarar sig dagligen och stundligen.

— Har det gjort det för dig? Hvar? När?

— I allt som mitt öga ser och mitt öra hör! Tror du icke att Gud skapat världen? Nå! Han har valt världen för att genom den uppenbara sig för våra ögon och öron!

— Men världen är syndfull och förderfvad!

— Det är lögn, sade Giacomo och vände sig åt väggen.

— Är den icke? Men våra onda tankar och begär!

— Hvem har sagt att de äro onda?

— Det säga de heliga Guds män?

— Det ljuga de! Och det fins inga heliga mer!

— O, så du talar! Fins det inga!

Men sådana som den helige Augustinus, för att bara nämna en . . .

— Jo, det var just den rätte! Han både stal och ljög och bar sig oanständigt åt i sin ungdom, ja, han säger så sjelf åtminstone i sina bekännelser.

— Och du skall måla madonnan?

— Ja! Hon har redan uppenbarat sig för mig! Hvad är madonnan? En snickargesälls fästmö, som får veta att hon är i välsignadt tillstånd! Hon kan inte se ut på mer än ett sätt! Men för att kunna framställa det skönt, måste man ha sett det, ty det sköna är det sanna!

— O, så du talar! Det sköna är det högsta, mena vi, det högsta som endast uppenbarar sig för några få Guds utvalda!

— Prata! Du ser just utvald ut! Har du hört talas om Italiens största mästare Rafael, som dog för några år sen! Han målade af sina älskarinnor och kallade dem madonnor och de äro nu upphängda i kyrkor, der de tillbedjas. Hvad mer? Rafael älskade dem för det de voro sköna. Gud uppenbarar sig i det sköna alltså. Du skall se att efterverlden kommer att dyrka Rafael också, men för sådana egenskaper som han saknade och icke för dem han egde.

— Men det är ju hedendom!

— Allting är ju hedendom! Menskyrkan är gammal som världen! Ni tror att det går framåt! Det går bara i en krets! Men det vill jag säga: det är mindre hedendom att beundra Guds

skapade verk än att rata dem! Har du sett en naken qvinna?

— O Jesus Kristus, hvad du talar!

— Du skall se underbara saker! Gamle Kristus håller på att få vika för Apollo igen som stiger upp ur ruinerna, efter de störtade templen. Här pågå arbeten i folkens sinnen, som du icke känner!

— Skall då icke Oden och Tor också upp igen! De voro ju våra fäders gudar.

— Nej, de skola ligga der de ligga, ty de voro fula! Zeus var en gud, men Oden var en afgud! Kan du märka skilnaden?

— Nej, sannerligen jag det kan!

— Det tror jag dig om! Jag såg din engel Gabriel! Du ville skapa om skaparens verk! Har du läst Apostla-

gerningar? Har du läst om magikern, som ville göra en människa efter sitt hufvud? Vet du hvad Gud gjorde med honom? Ja, jag tror inte på det, men du tror på det. Han slog honom med sin blixtn — eller hvad det nu kunde vara!

— Det låter som sanning hvad du säger, men jag känner att det är lögn! Gud skapade världen skön, men djefvulen kom emellan, och med synden kom det fula!

— God natt med dig, gamle syndare, sade Giacomo och drog täcket öfver hufvudet. Sof godt.

— God natt! sade Botvid. Den heliga jungfrun beskydde oss!

Och så blef det tyst en stund. Derpå reste sig Giacomo i sängen och sade:

— Har du varit älskad någonsin, Botvid?

— Nej, svarade han, det har jag icke.

— Har du älskat då?

— Nej! Jag tror att den jordiska kärleken är en låg känsla, som vi ega gemensam med djuren!

— Vi ega så mycket gemensamt med djuren, men det ha vi alltsammans fått af Gud, Botvid! God natt med dig!

— God natt!

* * *

Abbot och konfessor hade allvarliga öfverläggningar om hvad som tilldragit sig i kapellet, och man ville först skicka Giacomo dit derifrån han kommit, men

det vågade man icke, emedan han hade förord från kungen, med hvilken man icke vågade stöta sig nu, då oroande rykten om en stundande kyrkoräfst hade börjat löpa. För öfrigt, tänkte man, vore han nog i stånd att måla en vacker tafla, huru gudlös han än var, och gudlösa voro ju de flesta af hans yrke. Giacomo blef sålunda kvar, men på vilkor som han sjelf bestämde, nemligen att han skulle få arbeta i en sal på slottet och äta vid slottsvaktarens bord. Det senare hade munkarne ingenting emot, men att öppna de gamla slottsrummen motsatte de sig, ty der skulle vara så mycken styggelse kvar sedan äldre tider. Detta retade Giacomos nyfikenhet till det yttersta och han gaf sig ingen ro förr än han fick nycklarne till rummen.

Och en vacker morgon befann han sig med Botvid utanför den jernbeslagna dörren i tredje våningen, som ledde till de hemlighetsfulla kamrarna.

Dörren knarrade på sina rostiga hakar och de möttes af en qväfvande unken luft och ett mörker som här och der randades af en ljusstrimma från fönsterluckorna. Giacomo gick först oförfärad in i styggelsen, som gjorde honom mycket nöje att beskåda. Det första rummet var hvälfdt och anordnadt till ett kemiskt laboratorium. I taket hängde torkade hamnar af ödlor, flädermöss och ormar; en stor spis midt på en vägg var belamrad med retorter och kolfvar, glasmasker, tänger och deglar. Ofvanför dörren stod med gotiska bokstäfver prentadt ordet *Jord*. Botvid korsade sig, men betraktade

nyfiket de ovanliga tingen, hvilkas bruk han blott anade, men som uppfylde honom med en hemlig bäfvan. Giacomo visade sig mycket tillfredsstäld med hvad han såg och nickade förnöjdt sitt stumma bifall åt anordningarne.

Dörren till nästa rum öppnades. När Giacomo fått upp hakarne till ett mycket bredt och högt fönster, syntes en ofantlig kula, påmålad med planeter och stjernor, sväfva i en kedja ner ifrån det korshvälfda takets hjessa. Ett astrolab och en tub, en pulpet med skrifdon och stjerntabeller, en höjdmätare, en solvisare och en kompass jemte några bord och bänkar fullbordade inredningen. Ofvanför, ingångsdörren stod prentadt det enda ordet *Luft*.

De inträdde nu i det tredje rummet, utan att den språksamme Giacomo brutit tystnaden. Derinne rådde ett fullständigt mörker; de trefvade förgäfves omkring väggarne för att finna ett fönster. Men när de vant ögat vid mörkret, sågo de i det matta ljus, som den öppnade dörren släppte in, en hög kandelaber glänsande lik guld. Botvid, som bar elddon och lykta, slog eld och tände det målade ljuset i kandelabern. I detsamma spred sig en stark vällukt som af nejlika och ros och för deras bländade ögon visade sig en tafla, som försatte dem i hänryckning. Under deras fötter låg en matta af grönt ylle, mjuk och långhårig som gräs; midt på golfvet var nedsänkt ett marmorkar, hvars kanter voro belagda med panterhudar; midt i karet stod på en

pelare en bild af hvit marmor, föreställande en qvinna som är färdig att stiga i badet. Väggarne voro målade som grekiska pelargångar, mellan hvilka syntes landskap i en varm rödgul solbelysning; lagrar och pomeransträd, blandade med mörka cypresser, avslutade synkretsen; omkring pelarne lindade sig vinrankor och klängrosor, hvilka fortsatte ända uppåt taket, der de från alla sidor möttes i en ofantlig kärfve, uppuren af små nakna barn med vingar på skuldrorna och pilbågar i händerna.

Ofvanför dörren stod ordet *Vatten*.

Botvid var först betagen af de sköna landskapen på väggarne, men när han såg den hvita marmorqvinnan, försjönk han i en stilla hänförelse och han kände sig oskyldig, stark och på samma gång gripnen af sådana andaktsfulla känslor,

som han endast erfarit, då han hört en vacker sång i en stor kyrka. Giacomo betraktade honom en stund under tystnad. Derpå sade han:

— Erkänner du nu det skönas gudomliga magt?

— Och ändock, svarade Botvid, är detta människohänders verk!

— Och ändock öfverträffar det Guds eget skapade verk!

— Menskan skulle sålunda vara mächtigare än Gud? Nej, det är djefvulens bländverk! Du leder mina tankar på falska vägar! Och likväl: jag tror jag skulle känna mig syndfull inför en qvinna, men inför denna bild är jag ren! Äro då Guds omedelbara skapelser orena, men syndiga människors rena! Kan det vara så?

— Det är så måhända!

— Det må vara huru det vill, men detta är icke synd!

— Har du någon säkerhet för att det andra är synd då?

Botvid svarade icke.

De släckte ljuset och trädde in i det fjerde rummet. Här mötte dem en ström af färgadt ljus från höga glasfönster, genom hvilka solen sken in. Väggarne voro målade i fyrkantiga fält, på hvilka syntes dödt villebråd, harar, vildsvin, änder, orrar, ur hvilkas öppnade kroppar det blodiga innanmätet lyste fram; fat med krabbor, musslor, fiskar af alla slag; korgar med äpplen, qvitten, drufvor, fikon. Ofvanför dessa fält lopp en fris med bacchanter och satyrer, som rullade vinfat, jagade nymfer, hvilka med fyllda bägare sprungo omkull under blom-

mande pomeransträd. Midt på golftet stod ett bord, dukadt med silfverfat och Majorca-fajanser; en uppstoppad påfogel med utslagen stjert låg emellan tvenne romerska vaser, hvilka ännu voro fyllda med vissnade blommor. Drufstjelkar med torkade skal, köttben, vinbägare, i hvilka endast syntes den röda afsättningen efter det fördunstade vinet, kredentskar i hvilka vinkannorna stodo lutade, sedan isen smält och vattnet torkat ut; stolar och bänkar voro kullslagna, knifvar och gafflar kastade på faten, och längst upp vid bordets ena kortända, der värden haft sin plats, syntes en röd fläck på duken.

Giacomo lyfte locket från ett djupt fat, men släppte det och ryggade, ty

der krälade som i en myrstack af hvita maskar.

Botvid, som sett sig omkring med ångestfulla blickar, bröt först tystnaden och sade:

— Detta är synd!

Giacomo pekade på inskriften ofvanför dörren, der det stod med gulröda bokstäfver ordet *Eld*, hvarpå han frågade:

— Hvem har bebott dessa rum senast?

— Den siste egaren, som skall hafva aflidit sittande till gästabud med sina vänner. Men hvar detta skett, vet jag ej!

Giacomo visade på den röda fläcken och sade:

— Det var här. En afundsvärd död! Midt i lifskraftens fullhet! O, jag ser dem när jag vill! Der sitter värden,

der bredvid värdinnan, älskarinnan, icke hustrun! Han är ung och stark, hon är ung och skön! Här sitta damerna, också unga och sköna, mellan starka, unga män; deras lifseldar flamma och spraka af det lättända, doftrika bränsle, som naturens alla riken bjuda dem. Skogens djur gifver dem sitt heta blod, som fyller kroppen med merg och eld, luftens foglar, vattnets fiskar och skaldjur, som blåsa upp lågan, jordens frukter, som dämpa branden, att han icke blir förtärande, och sist gudaskänken, drufvan, som gifver anden flygt, som väcker löjet och dödar den frätande tanken. Ser du icke huru kinderna blossa, huru damernas eldiga ögon sluka de unga gossarnes smidiga kroppar, då de skänka i vinet och skala orangerna, så att den svalkande saften stänker dem i an-

•

sigtet! Hör du icke sorl och fnitter, halfqväfda små skrik och högljudda skratt, lutans veka toner och hornets hårda klang, när hofmästaren manar till dryckjom! Du tror att allt detta är stoft! Ser du då icke denna tomma bägare, som var fylld, när han ställes ner! Ser du icke hur vinets ande har flytt, lyft sig i luften, men lemnat dräggen qvar! Tror du då icke vinet är en ande! Flygtig, förgänglig, det är sant, ty allt är förgängligt, och i dess korthet ligger lyckan, ty eljes skulle den endast väcka leda! Förgänglig som löjet! Ty hvad är löjet? Du visar tänderna, men lofvar att icke bitas, likasom dödskallen på kyrkogården, hvilken ler sitt eviga löje åt alltsammans, ler öfver att det är slut,

slut med glädjen som tröttade, slut med sorgen som tröttade! Det var en vis man som bebodde detta hus! Har du förstått de fyra inseglen ofvan dörrarne? Det tror jag icke! Det första hette *jord!* Der sökte han stoftets urämnen. Han lade jord i sin degel och glödgade, tills han fann urämnet — *intet*, af hvilket Gud skapade verlden. Det andra rummet hette *luft!* Han spejade i fjerrglaset för att finna himlens hemligheter. Nattens dimmor lade sig på glaset, och hvad såg han mer än hans blotta öga såg? En svärm lysande gnistor i mörkret och utom det — *intet!* Då fann han att hvad han sökte deruppe redan fans härnere. Vatten och eld, köld och värme heta livvets urkrafter, som hålla hvarandra i hvila genom strid.

Håll elden brinnande, men vattnet till hands, att du icke förbrännes; när elden slocknar och du blir kall, då är det slut. Din jordiska sinnenatur skulle brinna ner, om icke det sköna afkyld dig. Du kände dig ren som snön och kall som den inför den obeslöjade skönheten. Glödga dig med vinet, släck branden i kärlekens armar, tro på hvad du har, men dyrka endast skönheten, ty den är det högsta!

Botvid hade åhört honom med häpnad och beundran. Alla tankar, som han med bön och försakelse trängt tillbaka i själens djupaste vrår, hade trädt fram och tagit en lefvande gestalt. Hans späkta kropp hade under Giacomos tal känt sig väckas till nytt lif. Ånger och blygsel öfver det förflutna, öfver hvad han ville kalla sin

enfald, intogo honom, och han hade redan fattat ett beslut att taga igen hvad han förlorat. Han tyckte sig som en fordringsegare på lifvet, som så länge vägrat gälda. Nu skulle han kräfva ut till sista skärfven hvad som stod inne.

Han fattade Giacomos hand och sade med en liflig och klangfull stämma:

— Du har öppnat en ny väg för mig; håll facklan högt och jag skall följa dig, men gå icke ifrån mig!

— Det är en ny tid, som med nya vindar stormar in; följ med, Botvid, eller seglar du omkull; kämpa icke mot strömmen, ty då dras du ner. De gamla gudarne äro döda, men naturen lefver, ty den är evig!

De gingo tillbaka genom de fyra rummen, af hvilka Giacomo bestämde

de två sista till arbetsrum åt sig. Han förbehöll sig uteslutande rätt till de samma och förbjöd Botvid inträde der, emedan han icke kunde arbeta utan i fullständig ensamhet. Under tiden skulle Botvid på sin kammare afteckna de utkast med krita Giacomo medförde från Italien och hvilka återgåfvo romerska och grekiska stoder samt brottstycken af de nya mästarne, som målade bibliska taflor efter lefvande förebilder.

Och hvad Giacomo bestämde blef lag, ty han hade ett eget sätt att uttrycka sina önsknningar, som icke tillät någon motsägelse, ehuru ingen kunde tänka sig hvad följderna egentligen skulle blifva, om han icke blef åtlydd. Han var den starkaste, ansåg Botvid; han hade alltid rätt, menade Maria; han hade djefvulen i kroppen, sade den gamle.

* * *

Så gick tiden. Giacomo höll sig innestängd nästan hela dagarne och målade, men om aftnarne höll han flickan sällskap, då Botvid stundom anmodades att vara med. Oftast blef det dock dennes lott att tala med den gamle slottsvaktaren, hvilken aldrig visade någon oro öfver dotterns samvaro med den främmande målaren.

Botvid lefde i ett rus af nyvaknade njutningar. Hans själ hade brutit de bojor, i hvilka gamla föreställningar hållit den fången. Han häpnade stundom öfver den lätthet, hvarmed de nya friska tankarne intogo de gamlas ställe, och han slöt deraf att hans gamla tro endast varit en löst hoptimrad byggning utan grund i motsvarande verkligheter; och den nya meningen stod hos honom fullfärdig som vuxen

ur jorden. Likväl uppstego då och då gamla känslor, ehuru endast lydande vanans magt, och narrade honom till origtiga, mot hans egen mening stridande utbrott, som gjorde honom mycket lustig för Giacomo. Sålunda kunde han korsa sig, när den gamle svor vid brädspellet, utan att han därför ansåg syndigt svära vid gamla mytologiska föreställningar. Och han kunde utropa Heliga Maria, när han i Giacomos samlingar råkade på en Venus, hvars skönhet slog honom.

Hans sysselsättning bestod i att teckna af romerska bildverk, som just nyss blifvit dragna i ljuset och väckt denna kärlek för hedendomen, hvilken i konsternas tideböcker gifver namnet åt det skede, som ingick med sextonde århundradet och kallas »pånyttfödelsen» (renaissance), och hvilken rigtning var

ett öppet uttalande mot kristendomen såsom verldsförbättrande magt. Om nu det var ombyte världen behöfde, utbyte af det gamla mot hvad som helst, helst något orimligt som kunde gifva de värsta knuffar åt det gamla bestående, om det var hedendomens glada åskådning af lifvet som gaf en mjeltsjuk mensklighet igen glädjen, om det var oförmågan att i hast kunna göra något nytt, som verkade att man tog hvad som förefans och sålunda gick tillbaka, då man trodde sig gå framåt, eller om nu hedendomen haft något förnuftigt i sig, som icke kunde dö; detta var allt saker, som Botvid icke kunde göra sig reda för, men han lefde med nyvaknad kraft, var glad åt lifvet, älskade naturen och dyrkade skönheten.

Omsider kom Giacomo en morgon

och förkunnade att taflan var färdig. Botvid skulle nu komma och se henne, innan hon fördes ner till klostret.

Det var icke utan liflig sinnesrörelse Botvid följde med sin mästare upp i de hemlighetsfulla rummen, som han icke sett sedan deras första besök derstädes.

Allting var sig i det närmaste likt i de tre första rummen, men han anmärkte i förbigående att det var vatten i marmorkaret. När de inträdde i den stora matsalen, låg allting i dunkel, ty förhängena voro dragna för fönstren. Men genom halfskymningen såg han en mensklig gestalt, som tecknade sig i idel ljus; han kände det som om der voro flera i rummet och han ansträngde sina ögon för att se efter huru många. Då såg han ett stort, kraftigt mans-

hufvud, som han tyckte sig känna igen; en skarp ljusstrimma klyfver mörkret, töcknet öppnar sig som en dörr och Botvid står ansigte mot ansigte med slottsvaktaren och hans sköna dotter. Flickan stod på slottets trappa, gubben stod nedanför; i bakgrunden syntes sjön och Hernölandet, och ute på sjön låg en båt, i hvilken satt en ung man med en luta; i förgrunden slogos två hundar om ett ben.

Botvid blef först häpen, men när han betraktade närmare den sköna unga qvinnan, som med ett uttryck blandadt af blygsel, fruktan, förvåning och tvifvel mottog underrättelsen om sitt blifvande moderskap, blef han hänförd. Hennes lilla runda hvita ansigte med de stora svarta barnögonen gjorde ett intryck af oskuld som bröts mot

den mysande och på samma gång förtrytsamme munnens skälmska spel; hon var klädd i en sid, lazurblå klädning, som något blottade de runda skuldrorna och sedan smög sig i veck öfver den skönaste barm ner till det smärta lifvet, hvarifrån den sedan i de mjukaste linier flöt ner till den lilla framstuckna foten. Botvid stod orörlig och hänryckt, under det Giacomo gick omkring och städade undan några plagg, som lågo strödda här och der på bänkar och pallar.

Slutligen blef Giacomo otålig öfver Botvids tystnad och han öppnade sjelf samtalet.

— Hvad synes dig? sade han.

— Det är skönt, svarade Botvid något förlägen; men icke är det madonna! Hvad skola munkarne säga?

— Munkarne skola bli hänryckta, ty de ha aldrig sett urbilderna.

— Är du säker på det?

— Fullkomligt viss! De gå aldrig utom murarne och urbilderna ha aldrig varit inom deras murar.

— Men är det icke ett svek att så narra dem?

— Svek! De ha begärt madonnan, men som jag aldrig sett henne, så kan jag icke gifva mer än jag har, Du erkänner emellertid att hon är skön?

— Det erkänner jag! Men det förefaller mig, som om denna målning mera framställer en dotter, som af sin gamle far nödgas att bekänna en förseelse, än en jungfru som oskyldigt beskylles för en dylik.

Det blef en lång tystnad. Botvid hade fått sigte på en lazurblå klädning,

som hängde fram under taflans nedre kant. Det gick en rysning genom honom. Skulle det kunna vara möjligt? Då vore ju detta en förfärlig synd och ett hån mot det, som åtminstone för andra vore heligt. Han hörde lätta fjät bakom sig, ett svagt utrop, och Maria låg i armarne på Giacomo, som förgäfves sökte befria sig från henne och med ögonen antyda att de icke voro ensamma. Botvid vände sig om så bullersamt som möjligt och der stod hon med de halfslutna ögonen, det oroliga, blyga och skalkaktiga uttrycket i sitt ansigte, alldeles som på målningen. Det var sålunda sant! Giacomo bröt den pinsamma tystnaden och sade:

— Botvid tycker att du icke ser tillräckligt helig ut, Maria.

— Det tror jag också, inföll hon,

men det är Giacomo som narrat mig, jag ville aldrig vara med om detta, och jag tycker det är förfärligt synd.

— Synd! återtog Giacomo. Ja, det är synd om munkarne, som skola beröfvas sin själaro, när de få se något så skönt; men utan frestelse ingen dygd! — Så! Här du sett nog nu, Botvid, så bära vi ned taflan till dess bestämmelseort.

Målningen, som var utförd på duk efter det nyss antagna sättet, rullades ihop och hissades ner genom fönstret, hvarpå de båda konstnärerna togo den under armen och buro ner till klostret, der man med otålighet väntade den så länge motsedda nyheten. Man hade löfvat kyrkan och klädt Marias kapell med blommor; golfvet var be-

strödt med starkt luktande Mariæ Sänghalm och hvalfvet var behängdt med slingor och kransar af Mariæ händer eller Yxme. Ljus brunno i solskenet och bröderna voro samlade under stilla bön och åkallan. Ett förhänge skilde kapellet från kyrkans skepp och skulle för att förhöja intrycket på ett gifvet tecken falla och för den heliga församlingen blotta bilden som skulle helsas med knäfall och för denna gång och mot regeln, med ett halfhögt sjunget Ave Marias Stella.

Botvid och Giacomo behöfde ett par timmar för att spika upp den stora duken på altarskåpets trädbotten. Men munkarne som hade tåliga sinnen väntade utan några tecken till oro. Ändtligen slog Giacomo i sista spiken och lät täckelset falla så att han och Bot-

vid förblefvo osedda der de dragit sig bakom en genombruten korstol. Liksom när vinden börjar blåsa upp hördes en sakta hviskning ute i kyrkan. Priorn och konfessorn föllo på knä och hela konventet följde föredömet; derpå uppstämde sången, hvilken sjungen halfhögt och orent af oöfvade röster lät som ett sorl från en drucken och missnöjd folkhop.

Giacomo betraktade dem mönstrande genom korstolens brutna karm. När han såg deras brinnande blickar och andaktsfulla åtbörder log han nöjd och vände sig hviskande till Botvid:

— Ser du! Ser du! Det sköna segrar! Hvilket oändligt sjelfbedrägeri! Ve oss om de visste! Men nu veta de icke! Salige de som tro och icke se!

Botvid log, men kände icke sitt samvete lugnt. Sången pågick hemsk som kom den ur kyrkans golf, den mattades som om den led mot slutet, rösterna tystnade af, den ena efter den andra, och man hörde blott några rossliga stämmor darrande hålla ut, under det alla de andra redan fallit i hostning af den ovana ansträngningen. När äfven dessa upphört försjönk hela skaran i stilla bön med blickarne oafvänt riktade på den sköna uppenbarelsen af Guds unga moder; det blef så tyst att man hörde läpparnes sakta rörelser och munnarnes flåsande; träden susade ute på kyrkogården och en fogel qvittrade på fönsterkarmen. Giacomo och Botvid blefvo otåliga och började söka sig en utväg att komma derifrån, då till allas häpnad hördes

vapenklirr och sporrklang borta vid stora ingången och en stark mansröst trängde genom kyrkans hvalf.

— Är det någon här? skallade det.

Alla vände sig om. Priorn reste sig och gjorde ett tecken åt fridstörarne att de skulle gå.

— Är det någon här? röts det ännu en gång från en vredgad stämma. Svara då för fanen!

Priorn gick med häftiga steg och armarne lyftade som till besvärjelse mot de inträdande.

— Nå, se der ha vi sjelfve præses, skrek nu fridstöraren, som kommit priorn till mötes. Jag är konungens sekreterare och har viktiga meddelanden till Kartusianerkonventet, meddelanden som icke tåla uppskof.

Derpå gick han fram stora gången

och stannade vid altaret med hufvudet betäckt och fullt beväpnad.

· Då reste sig alla munkarne och skreko med full stämma: helgerån! under det de med hotande åtbörder nalkades främlingen.

— Stilla i konungens namn! dundrade sekreteraren och drog sitt svärd.

Priorn kunde icke längre iakttaga tystnad, när han hörde att man väddjade till en domare, som han icke erkände.

— Eder konung kommer oss icke vid, ty vår konung är icke af denna verlden och inom dessa murar herskar endast den korsfäste.

— Har herskat, prior! Men herskar icke längre, ty rikets ständer och råd hafva godkänt konungens arfsanspråk på Kartusianerklostret Pax Mariæ

med underlydande gårdar. Så förhåller det sig! Och om fjorton dagar skolen I vara härifrån, ty då rifvas murarne. Ha'n I förstått?

Priorn hade nog förstått, men han ville icke tro sina öron. Sekreteraren var emellertid icke den som spilde ord. Han hade gifvit sin försäkring och gjorde sig färdig att gå. Men då öppnade priorn sin mun och lät talets floder, som så länge återhållits, strömma ut.

— Hafva de yttersta dagarne kommit? började han. Har verldsförsten redan vunnit seger öfver Guds söner? Hvilka tider skola randas för folken. när man drifver ut deras profeter? Hvilka skola nu säga förtryckarne ett sanningens ord? Hvert skola de be-
dröfvade fly? Ve öfver dig, du Belials man, som går med svärd in i Herrans

helgedom! Mins den rättfärdiges ord, då han säger: de som taga till svärd, skola med svärd förgås! Ve öfver din herre, som sändt dig att förkunna det ondas seger! Ve honom, som rifver ned hvad herren bygga låtit; förbannelse skall hvila öfver det hus, som skall resas af den störtade helgedomens murar; våld och tvedrägt och hat skola der taga sina boningar och ropa ve öfver din herres afkomma! O folk, folk, du skall byta din himmelske herskares ljufliga ok mot våldsmannens slafkedjor, och han skall piska dig med jernris och taga din sista skärf, och när du stupar under bördan och vill rigta dina skumma blickar mot höjden, då skall han trampa på din hals och kasta dig i tornet, i samma torn, som du murat upp af

den nedbrutna helgedomen! Förbannelse öfver eder . . .

— Håll upp, munk! skrek sekreteraren och lyfte sitt svärd. Jemra dig, lata buk, därför att du skall ut och arbeta; banna du, som hållit folket i andens bojor och stält dig emellan dem och Gud; ropa ve, du skälm, som bedragit de enfaldiga med dina konster och lärt dem dyrka beläten! Hvad gjorden I, då jag trädde in på detta rum? I lågen på knä för en bild! Ropa förbannelse du, som vågar skämma Guds skapade verk och gör våld på hvad han frambragt. Här kommer en ny tid, ja, den har kommit och den kommer med lust och lif, och nu skall det bli annat! Här ska vi röka ut drönarne ur kupan, men arbetarne skola lefva. Derfor

hören nu ett förnuftigt ord! Ut i lifvet med er menbällingar, och ruska dammet af er, kast af er kjolarne och kläd er som karlar, tänk som den vise: ätom, drickom och varom gladom, ty i morgon skolom vi dö. Och nu ha'n I hört mitt sista ord, och satan tage mig och er, om I icke ären utflugna inom två gånger åtta dagar! Ha'n I förstätt?

Och utan att afvakta svar gick han som han kommit.

— Hvem tror du hade rätt? hviskade Botvid till Giacomo, då de smögo sig ut.

— Det är icke godt att säga, men nog trodde de båda på hvad de sade!

Marias frid var ute. Priorn vaknade en morgon tidigt vid att det knackade i väggen ofvanför hans bädd. Han lyssnade och hörde en mansröst. Knackandet tilltog och kom allt närmare. Slutligen skakade väggen och korset, som hängde på densamma, föll ner. Rappningen lossnade; tegel och murbruk ramlade in i cellen och slutligen syntes murarens hacka i hålet. Det stora rifningsarbetet hade börjat, och i stället för det rifna klostret byggdes Gripsholms slott upp igen. Munkarne ville icke gifva sig af. De drefvos från cell till cell, från sal till sal, men hackan och spetten förföljde dem hänsynslöst. Omsider återstod endast kyrkan, der de slog sig ner och lefde af de matvaror, som fromma medmänniskor förde till dem. När inga före-

ställningar längre hjälpte, lät man taga ut fönstren, men de arma munkarne sofvo i draget på det kalla golvet. Då uppfann arbetsfogden, att man skulle röka ut dem. Till den ändan blefvo fönstren åter isatta och midt på golvet tändes en stor brasa af ull och nöthår, hvilket hade den verkan att munkarne gåfvo sig af. Och nu spredo de sig ut i den närliggande bygden, der barmhertiga menniskor togo hand om dem, men somliga drogo sig till städerna och sökte sig sysslor och många gifte sig.

Emellertid hade Giacomo och Botvid, hvilka enligt den tidens vana voro kunniga i samtliga de sköna konsterna, blifvit anställda vid den nya slottsbyggnaden, som de skulle pryda med bildverk och målningar. Båda njöto de

af att se det gamla dystra klostret brytas ner. Det var ett lif och en rörelse inne i den förr så lugna Gripsholmsviken. Det knackade och buldade, arbetarne sjöngo, hästar gnäggade, klockor ringde, kalkskutor lossade i stranden och timmer fälades rundt omkring i lundarne.

Botvid var liksom besatt af alla dessa nytidsandar, som rörde sig i luften; han kunde sjelf, fattad af ett förstörelseraseri, taga ett spett i handen och ställa sig att bryta sten ur klostermuren, eller med en hacka slå sönder ett fint arbetadt sandstensornament eller krossa näsan på ett helgonhufvud. Han var med och tillstyrkte att man skulle rifva kyrkan, men frälsemannen på Kalkudden erbjöd sig att lösa den åt socknen mot en ganska

dryg summa, hvilken konungen fann för godt att antaga.

Kyrkan fick stå, och välgöraren herr Samsing von Boxtadhöwde, som eljes var en illa beryktad våldsman, kom i åtnjutande af församlingens fromma vördnad.

Giacomo hade trolofvat sig med Maria och han lefde i ett rus. Framtiden låg så oändligt ljus för honom och hela hans lifskraftiga själ fick hän-gifva sig åt sina böjelser, ty nu behöfde han ej måla bibliska taflor, utan fick ohejdadt frässa i hedendomens glada verldar, der allt ännu befann sig i det oskyldiga tillstånd, som antogs ha varit före syndafallet.

Sommaren förgick, hösten kom och det blef tidig vinter. Då blef det ty-stare igen, ty man kunde icke arbeta

med sådan kraft under de beständiga snöfallen. En dag hade Botvid och Giacomo gått till skögen för att jaga ekorrar. De voro komna långt från hemmet och hade gjort ett rikt byte; vintersolen, som icke kunde höja sig öfver trädskatarne, började sänka sig och kastade sitt rosenröda sken mellan de snötyngda granarne; enbuskarne sågo ut som nedsnöade menniskor och räckte här och der ut ett finger under den hvita kappan. De båda jägarne stannade i en glänta och slog sig ner på en berghäll, som blåsten hållit bar, och der togo de fram matsäcken. Rörelsen och den rena luften hade gifvit dem en förträfflig matlust och de åto under muntra samtal den enkla kosten. Giacomo skulle skänka Maria sina ekorrskinn till foder i pelsen. Botvid skulle

ge sina åt fiskarens dotter på Hernö, som han gjort bekantskap med och för hvilken man började göra honom brydd.

Giacomo skulle just räcka Botvid sin träflaska, ur hvilken han i gammalt porsöl druckit flickans skål, då ett hest krakande hördes på ett båg-håll från dem, och upp flög en svärm kråkor, som endast motvilligt tycktes lemna sitt hviloställe och flaxande uppehöllo sig i luften så länge de kunde.

— Här luktar lik, sade Giacomo och lade ihop matpåsen.

Botvid reste sig och de båda jägarne vandrade bort till det ställe, der kråkorna lyftat. Der sågo de i snön efter kråkornas fötter de treflikiga spåren, som liknade fotanglar, och här och der strödda tofsar af menniskohår och

trasor af svart ylletyg. De sökte rundtomkring, men funno intet vidare; de böjde undan qvistar på enbuskarne, men utan att upptäcka något. Botvid närmade sig en stor slokande gran, hvars nedre grenar skylde marken som ett tälttak. Då hördes ett sönderslitande skrik, som liknade sig komma från en qvinna, men ändock icke var menskligt, och ut störtade en tjockpelsad räf med några köttslamsor hängande ur käftarne, och i ett ögonblick var han försvunnen. Att tänka på förföljande utan hund var icke någon vån och Giacomo som skulle vara modigast trängde undan grenarne och klef på, men han störtade genast tillbaka, blek i ansigtet och utan mössan som strukits af honom.

— Ett lik! stönade han och höll

för näsan. Och min mössa! Hur skall jag få ut den igen!

Botvid öfvervann sin medfödda blödighet, då han hörde att det gälde en människa som kanske ännu icke var lik, men väl på väg att bli. Han kröp sålunda in under trädet och kom om en stund tillbaka ut igen, visserligen uppskakad, men lugnare än förut, då han hade öfvertygat sig att ingen hjälp mer stod att finna.

— Der har du din mössa, sade han med ett halft förebrående uttryck till Giacomo. Det var nog en död man! Att döma af kläderna en kartusianer.

— Det hade han för sin envishet, afbröt Giacomo.

— Kalla det envishet! Man kan också säga ståndaktighet, genmälde Botvid. Men icke tror jag, och icke

du heller att pesten tog honom först, därför att han vidhöll sin tro, så enfaldig den än var.

— Pesten? skrek Giacomo utom sig. Hade han pesten?

— Hans kropp var betäckt med de gröna bölder, som beteckna pesten, svarade Botvid.

— Tog du i honom? frågade Giacomo och ryggade.

— Jag måste för att öfvertyga mig att mannen var död!

Giacomo drog sig några steg tillbaka och betraktade Botvid med rädda blickar.

— Du måste röka dig med enris och tvätta dig med sjudande ättika, sade han. Pesten? Hvar har den kommit ifrån och hur har han kommit hit? Den måtte väl icke komma till oss bara!

— Om vi äro för mer än andra, så kommer han icke till oss, men eljes är ingen säkerhet, svarade Botvid och gnuggade händerna med snö, hvarpå han anträdde hemfärden.

Giacomo följde honom under tystnad på ett försigtigt afstånd.

Man hörde endast snöns hväsande om fötterna, en domherre som pep, en snöskata som sqvattrade. Skymningen föll och nu märkte de, att det var längre hem än de beräknat. Giacomo föreslog att de skulle göra upp en brasa af enris och röka sig, innan de gingo vidare hemåt. Detta blef genast satt i verket och snart virflade tjocka rökmoln omkring dem och elden kastade sitt irrande sken på den hvita snön och gjorde den blodröd. Giacomo, som var försigtigast, bröt en gren och

hängde på den sina ekorrskinn för att öfver eldslågan renas från de pest-ämnen de kunde innehålla. Som han stod och höll i grenen, sade han:

— Det var ett dåligt förebud de der kråkorna!

— Det är märkligt, att menskorna tro längre på kråkor än på Gud, svarade Botvid.

— Tydor och förebud komma kanske från Gud. Jag känner en sådan tyngd i mitt bröst, och svåra tankar hopa sig. Mins du att Maria bad oss stanna hemma?

— Jag mins hvad du svarade henne då!

— Påminn mig icke! Det är med gamla barndomsföreställningar som med vissa sjukdomar, de kunna aflägsnas och botas till en viss mån,

men de stå upp igen, de komma tillbaka!

Härvid gjorde han en rörelse med handen, så att grenen brast och den föll med sin börda midt upp i elden.

— Låt oss gå härifrån, sade Giacomo; denna skog är förhexad. Der ligger nu min gåfva till Maria och brinner! Tänk så många, så glada djur, som fått sätta till lifvet för intet. Fort härifrån innan det händer oss något värre!

Det led långt in på qvällen då de kommo ner på Taxinge-stranden och fingo se ljus i fönstret på Gripsholm. Då hade de en half mil qvar att gå på isen. Och de vandrade. Qvällen var bister och stjernorna gnistrade. I fjerran reste sig det gamla tornet och ur ett litet fönster syntes ett rött ljus,

på hvilket de båda vandrarne togo sigte.

— Nu sitter Maria vid spiseln, sade Giacomo för att värma sig i tankarne inne i det välkända kära rummet. Gubben sitter bredvid elden och ser på hur hon rör i gröten. Har du sett så hvita armar hon har? Nu tar hon ner saltskäppan från väggen och nyper med sina vackra händer en stor nypa. 'Salta inte för mycket', säger gubben, 'då blir Giacomo för kär'! Då ler hon och tänker på mig, på oss, som äro ute i kylan. Tycker du inte att jag blifvit barnslig, Botvid? Katten ligger och spinner på fårskinnet: murr, murr, murr. Diana slickar henne på ryggen för att narra åt sig hennes plats. — Men, hvad är det?

Giacomo tvärstannade.

— Hörde du icke något? Mig tycktes att det blåstes i en lur! — Ser du icke ett ljus röra sig i rummen! Nu är det mörkt i det fönstret! Nu är det ljust i det! Och så fort det går! Det är någon som springer med ett ljus från det ena rummet till det andra! Botvid! Botvid! Här händer något ovanligt! Du skall få se.

Ett långt, ihåligt dån hördes i isen, som om den spruckit. Giacomo fattade Botvids hand och uppgaf ett rop af förskräckelse.

— Det blir kallt, sade Botvid, och då råmar det i isen. Jag tror du blef rädd!

— Jag vet inte hur det är med mig i qväll, svarade Giacomo, men jag är räddhågad som en hare. Du skall se att det har händt någonting hemma!

Ser du icke hur ljuset flyttar sig och far som ett irrbloss öfver en mördads graf.

Botvid hade lagt sig ner för att lyssna med örat tätt invid isen.

— Tyst, sade han! Alldeles tyst!
— Nu slogs stora porten igen! — Nu bultas bommarne för! — Fort, vi måste skynda oss för att ej skrämma lifvet ur våra vänner.

De ökade farten med det lilla ljuset i fjerran som ledstjerna.

— Tänk, sade Giacomo, då vi rodde här i somras der vi nu gå. Samma små vågor, som då plaskade om vår båt, ligga nu här ihjelfrusna.

— Men de skola stå upp i vår!

— Då lyste solen på den ljusblå himmelen och nu — se upp i den oändliga stjernrymden! Är det icke som

om de skulle se på oss? Tycker du icke att du hör dem?

De hade stannat.

— Hvarför bygger man kyrkor? fortfor han. Derför att menniskorna blifvit så små, sedan de trängt sig på hvarandra och öfvergifvit naturen. Hvarför samlas man icke ute under himmelen som våra förfäder? Är det icke härligt att vända ansigtet rätt upp och för ett ögonblick icke se så mycket af jorden som skogstopparne!

I detsamma skymtade en mörk skugga förbi dem, nästan ljudlöst, och aflägsnade sig.

— Hvad var det? hviskade Giacomo och kröp intill Botvid.

— Det var en man som sprang, troligen för att hålla sig varm,

— Men han hördes icke!

— Vi talade, och han hade snö-
pjeksor på sig.

Giacomo blef tyst en stund bortåt. De nalkades Gripsholmsstranden och hade ökat farten så, att de nästan sprungo, då de plötsligen blefvo 'varse huru bloss rörde sig på land nedanför det gamla slottstornet. Derpå hördes sorl som af en folkhop, en hund tjöt jemmerligen och blossen försvunno.

Utan att byta ett ord vidare satte de till att springa. Giacomo, som var fet, kunde icke följa Botvid, men han bad honom då och då att icke springa ifrån sig.

När de ändtligen gingo i land vid båthuset, var allt tyst och det syntes endast ett ljus uppe i tornet. De trefvade sig fram till porten. Giacomo slog eld för att finna låset. Det var

stängdt. Han bultade några slag, medan Botvid tände på sköret. Intet ljud hördes inifrån, men vid eldskenet sågo de ett stort hvitt kors tecknadt med kalkvatten midt öfver båda portarne.

— Dödsengeln, hviskade Botvid. Men Giacomo stod stum och skälfde i hela kroppen, medan tårarne runno strida utför hans kinder. Hela den starke mannens kropp var såsom hopfallen i ett ögonblick och hans kraftiga bruna ansigtsdrag sjönko ihop.

Botvid slog några slag på porten igen. Steg hördes i trappan. Den lilla portvaktsluckan öppnades och genom gallret talade den gamle med brunten röst.

— Det ären I, gossar! Viken hädan från dödens boning! Mordengelen har dragit öfver oss!

— Lefver hon? flåsåde Giacomo och tog fast i låset.

— Hon lefver, sade den gamle, men vi gå båda att dö! I unge skolen lefva!

— Släpp oss in, jag dör med henne, ty hon är själ af min själ, svarade Giacomo.

— Det är nog med ett offer, svarade gubben igen, pesten är här, folket har stormat huset och sade att det var klosterskändarnes straff! Gån hädan och dragen i frid!

Han smälde igen luckan och hans steg hördes försvinna uppför trappan.

Då blef Giacomo utom sig och han återvann hela sin ungdomliga kraft. Först slog han på porten, så att det dånade i hela byggningen, men då Botvid erinrade honom om, att han kunde

störa den sjuka, sprang han ner från trappan för att söka någon möjlighet att komma in på annat sätt. Han rände omkring som en utestängd hund och synade de minsta gluggar och vrår. Slutligen fann han på råd. Mot den nya, halffärdiga slottslängan, hvilken utgick från det gamla tornet, voro byggnadsställningar uppresta till en höjd, som nådde ett godt stycke upp på gamla tornväggen, men endast topparne kommo i höjd med det lägsta fönstret eller det som hörde till köket. Snabb som en tanke hade Giacomo klättrat upp för de isbelagda sparrarne ända upp till ställningens sista gångplanka och det återstod endast att äntra den uppstickande släta stängen. Utan att tveka grep han verket an, men hans händer släppte taget på den glatta is-

skållan, han förnyade försöket, han bet sig fast, när han ville slinta, och han befann sig slutligen i toppen; han räckte ut sin arm för att nå fönsterhålan, men det fattades en half aln. Utan att besinna sig satte han den smala spiran i en gungande rörelse, det knäppte och sprakade om den, ty den var spröd af kölden. Botvid stod andlös nedanför och fick ett återfall af barndomsföreställningar, ty han bad en tyst bön till den heliga jungfrun. Så hördes ett kort kratsch, spiran sprang af, spjelk och flisor rasslade ner mellan ställningens plankor, men Giacomo satt fastklängd vid fönstrets stormhakar. I ett ögonblick hade han tryckt in den mjuka hornrutan och stod på köksgolfvet. Här var mörkt och huru annorlunda än han såg det i tan-

karne nyss derute på isen! Med svårighet trefvade han sig till kammar-dörren, fick upp den och steg in i sjukrummet. Der mötte honom en syn, som han aldrig sedan glömde. Sängomhängena voro nerrifna och lågo i en hög på golvet, stolpar och spröten, som burit dem, stodo nakna ut från väggen som skorstenar och takstolar i ett hus der elden rasat; bland trasor af sängtäcket, som den febersjuka rifvit i strimlor, låg den hans själ älskat som en oformlig massa, hvilken kastade och krökte sig som en fisk, då han vill befria sig ur nätet. Hennes lilla fina ansigte var rödt och uppsväldt som en drinkares och de härliga svarta ögonen voro blodsprängda; det mjuka håret, som förr sken som den svarta mårdens skinn, låg hopknorradt, stri-

pigt, som torra ålskinn; den lilla mysande munnen var borta, ty läpparne voro uppdragna så att tänderna syntes onaturligt långa, som på ett ätande rofdjur, och den lilla fina skuggan på öfverläppen var som ett mörkt streck; ansigtet var redan besatt med gröna fläckar och en förfärlig luft slog emot den inträdande. Den gamle fadern låg på knä vid sängen och lyfte sin hand, då Giacomo steg in. Giacomos första känsla, då han såg den sjuka, var vämjelse och fasa. Han vände sig bort, ty detta var icke hans hjertas älskade, detta var icke den skönhet han dyrkat; detta var ett vidunder, som man lagt i sängen. Men i nästa ögonblick betogs han af en djup blygsel öfver sin själs eländighet, att det skar honom i bröstet af smärta öfver hans uselhet,

att han sprang fram till bädden, fattade den sjukas händer, undersökte hennes pulsar, såg in i hennes ögon och lyssnade på hennes andedrägt. Derpå vände han sig till fadern och sade med ett lugn som förvånade denne: jag skall göra mitt bästa, allt hopp är icke ute. — Och dermed lemnade han rummet. Med snabba steg ilade han upp i laboratoriet, gjorde eld i ugnen och tog fram en knif. Med ett rits hade han öppnat en åder på insidan af sin arm; blodet, som sprutade fram, tog han upp i en glaskolf med omböjd hals, som han satte öfver elden. Efter att ha förbundet sig, slog han vinspiritus i en skål, tog af sig den guldring som han fått af sin älskarinna, glödgade den i elden och släckte af den i spriten, hvilket han

upprepade några gånger. Derpå slog han spriten i kolfven tillsammans med blodet och lät det distillera af i ett förlag. Under det detta kokade, gick han i mörka tankar af och till på golvet. Den ohyggliga synen dernere förföljde honom som ett spöke. Döds-kallen på hyllan, ugglan i taket, salamandern på väggen togo hennes förfärliga drag. Hennes drag! Men det var ju icke hon mera! Hon, hvars åsyn i går, för några timmar sedan, lockade honom till sig, som kom honom att lemna allt, arbete, ära, framtid, hon stötte nu honom så tillbaka att han icke visste huru långt han ville fly ifrån henne. Denna lilla mun, som förr drog honom till sig med kärlekens vackraste ord och bjöd honom att kyssa sig, qväfde honom med pest-

ångor. Så ljödo sanningens ord genom ensamheten i hans öra: han trodde icke på hennes räddning, han hade föreburit detta för sig sjelf, att ett läkemedel fans, blott för att få aflägsna sig; han hade öfvergifvit henne! Hon fans icke mer för honom! Den, som låg dernere, var ju en annan! Och så sade sanningen, att han icke älskat hennes själ, utan blott hennes skönhet, ty eljes skulle han ju ännu älska henne och icke så velat fly. Men så drogs han dit ner igen, der hon ju ändock var; och han ville bära hand på sin dåliga menniska, som han så djupt föraktade, om han blott kunde skona den goda delen, som ännu hade nog dygd att kunna förakta den dåliga, han kämpade med sig, vann segern och gick ner. Han öppnade häftigt

dörren, för att icke öfverfallas af någon tvekan, steg på, men kunde icke komma fram till sängen, så hisklig var nu den syn som mötte honom, ty sjukdomen hade tagit en ny vändning. Han störtade ut ur rummet och ned för trapporna, slog upp bommarne, öppnade låset och var ute i friska luften. Men då han sprang ut för trappan, möttes han af Botvid, som frågade honom hvarthän och utan att vänta svar skyndade in i huset.

Giacomo styrde* sina steg till kyrkan, hvilken var öppen natt och dag. Han ville se sin Maria, den han älskat och hvars bild han återgifvit som den unga modern. Den svala luften återgaf honom lugn och hans tankar blefvo kallare, och de tänkte: jag älskade ju icke hennes kropp, ty den ligger ju

deruppe i sängen, jag älskade icke hennes själ, ty den dväljes ju ännu deruppe i hennes kropp, jag älskade hennes skönhet, det är något annat och högre än både själ och kropp. Nå väl, jag vill se hennes skönhet igen och dyrka den och den bor här. Han öppnade kyrkdörren och trädde in; slog eld och sökte sig fram till Mariæ kor. Han kände sig mycket andaktsfull, men mycket nöjd med sitt tankefoster och han var nästan rörd öfver att han fått sin själ i ett sådant fridfullt och oskyldigt tillstånd. Han ville tillbedja, han ville se och njuta på afstånd utan att vidröra, han ville känna saknadens tagg i sitt hjerta och erfara försakelsens ljufva och rena smärta. Han öppnade korskranket och steg på. Ljusets darrande sken föll på en ohyflad trä-

tafla och på golvet låg en hoprullad duk af groft lärft. Det hade den nye lutherske presten gjort, då han rensade kyrkan!

Giacomo rullade upp duken i hopp att ännu finna något spår af hvad han sökte, men bilderna voro bortskrapade med slöa knifvar, så att man endast såg repa vid repa. Då vände Giacomo sig bort och gick ut i kyrkan igen. Der fans icke en bild eller en målning qvar mer än den svarte Kristus på korset, han som hade fel i venstra knäet och hvars ögon voro skelande. Han hade öfverlevvat förödelsen så ful han var, med sina afskräckande sår i sidan och på händer och fötter och med sin blodiga panna.

Steg hördes i kyrkans vapenhus och in trädde en prest, klädd i de tyska

lärdes enkla svarta dräkt med den hvita halskragen. Han låtsades icke märka Giacomos närvaro, utan gick rätt fram till högaltaret, der han knäföll framför Kristusbilden och gjorde bön.

När han slutat och stigit upp, vände han sig till Giacomo och frågade:

— Är du också här för att bedja?

— Nej, men för att tillbedja! svarade Giacomo.

— Hvad tillbeder du då?

— Det sköna! Och ni?

— Lidandet! ty det är evigt här på jorden, men det sköna förgår!

— Det kan skrapas ut med knifvar af råa händer, ja, men det lefver ändå!

— Men lidandet kan icke skrapas ut och förgår icke! Jag bad för en sjuk qvinna . . .

— Tror ni att hon skall lefva? frågade Giacomo ifrigt.

— Nej, och jag bad icke att hon skulle få lefva, ty det är intet att bedja om!

— Hvarför har ni skurit ner min tafla?

— Af starkare skäl än ni, då ni med sådan glädje ref ner detta kloster! Vi skola icke tillbedja bilder längre och minst bilder af syndiga menniskor.

— Ni bad sjelf till bild nyss!

— Nej, icke till den bild, som ditt öga ser, utan till den ande, som bilden föreställer.

— Hvad mitt öga icke ser tror jag ej!

— Jo, unge man, ditt öga ser att solen går upp, men du som så väl

känner de nya lärorna, du vet att solen icke går upp och du tror sålunda ett annat än ditt öga! Säg mig en sak! Hvad gör du här i lifvet?

— Jag arbetar!

— Nej, det gör du icke! Du leker. Det sköna är ett sken af den timliga verkligheten; du föraktar ju verkligheten, jag vet att du nyss flydde den, jag vet det, men efter dess sken far du ändock. Du är ju en dåre, då, unge vän, du är ju en apa som söker härma hvad Gud gjort och menskorna förderfvat. Hela ditt hjerta var upptaget af denna qvinnas yttre, hela din själ var ankrad vid hennes skönhet. Gud strök öfver och skar sönder tafelan; hvad har du nu kvar? Låt du tingen vara, om du icke vill ta i dem; är du missnöjd med verlden, så sök

att göra den bättre, men icke blir den bättre eller lyckligare med att du går och ritar af den!

— Håll, herr præpositus, vi hafva dock tolkat de heliga tingen för folket, vi hafva gjort dem begripliga för folket, då de icke förstodo edert romarspråk.

— I ha'n varit med om att tillverka afgudabilder, som I sjefva icke trodde på, utan gycklade med. I ha'n varit med och styrt ut sanningen, för att hon skulle bli smakligare för de motvillige; nu skola vi ha den kala beska sanningen utan edra kryddor; och som tolkar ären I öfverflödiga, ty nu skall talas rent språk, som alla skola förstå. Eller hvad tolkar du nu för röfvaren deruppe i de nya tornen? Köttets luster, hedendomens styggelser, som skola

förströ hans rusiga öga och hjälpa hans inbillning! Kyrkan och matsalen voro dig lika heliga, och der finaste brödet bestods, der var du alltid med! Onyttig är du, lekare är ditt namn! Har du något allvarligt att förkunna, så säg ut det; bryt sönder dina penslar, tag Herrans Kristi kors på dig! Ära skall du icke vinna på denna jorden, och icke guld heller, men du skall skaffa dig oförgängliga egodelar i himmelen, dem hvarken mal eller rost förderfvar! Frid vare med dig!

Presten gick utan att vänta svar och Giacomo följde snart; men han stälde sina steg upp till byn, der han fick skjuts till hufvudstaden.

* * *

När Botvid kom upp i alkemistens verkstad och fick se Giacomos vidskepelse, fattades han af medömkan öfver sin vän, ty han förstod att en tillfällig svaghet förledt honom. Emellertid uppsökte han några pröfvade läkemedel ur örtriket och redde en dryck, som skulle vara god mot febrar, hvarpå han gick ner i sjukrummet. Han blef mycket förvånad att icke finna Giacomo der, men han fick icke tid att gifva luft åt sin förvåning, ty den sjuke låg redan i själatåget. Drycken kunde hon ej mottaga, ty hennes strupe var igensnörd af krampen. Det var en fassans syn och Botvid grät strida tårar, men den gamle satt som förstenad af smärta. Slutligen reste sig den sjuke upp i sängen och såg sig omkring med frågande ögon.

— Hvar är han? frågade Botvid gubben.

Men denne såg blott på honom med slöa ögon. Maria sträckte armarne mot Botvid och i ett ögonblick hade hon lindat sina armar om hans hals och tryckt honom intill sig. Han kämpade som med döden, utan att ha hjerta begå våld för att befria sig från den farliga omfamningen; han hviskade sitt namn, men hon hörde icke; han sköt henne ifrån sig, men då antog hennes ansigte ett så förtvifladt uttryck, som om hon såg sin älskare förskjuta henne, och sålunda höll den gode Botvid henne i sina armar, tills hon föll utmattad ner på kuddarne och uppgaf andan.

— Hvar är då Giacomo? var Botvids första fråga, sedan stormen lagt sig.

— Han gick nog efter en läkare, svarade gubben. Men lemna detta rum, ty nu börjar den värsta faran.

— Skall jag dö, så är jag redan dömd, sade Botvid. Arma Maria, hon trodde att det var hennes Giacomo!

— Nej, svarade en röst från den öppna dörren, hon visste att det var Botvid, ty hon såg, när hennes eländige älskare öfvergaf henne.

Det var den nya presten i församlingen.

— Öfvergaf han henne? frågade Botvid upprörd i sitt innersta. Öfvergaf han henne?

— Han flydde nyss härifrån i en släda öfver isarne! Han var en verdens man och därför fruktade han döden. Det var en dålig lärare du fick, Botvid.

Derpå trädde han fram till bädden och gjorde en kort bön. Den gamle tillät icke att man höljde öfver liket; han ville sitta och vaka öfver henne med ljus på det gamla sättet; han tyckte hon ännu var skön i döden, så ohyggligt än sjukdomen härjat henne.

— Ser du, sade presten till Botvid, det i sanning sköna, det är icke för ögat; kärleken gör sjelfva styggelsen skön.

* * *

Pesten hade kommit så sent på hösten, att kölden som bröt in blef den öfvermäktig och qväfde den i lindan. Den plockade undan några arbetare vid slottsbyggnaden, men både Botvid och den sörjande fadern blefvo orörda. Botvid hade efter Marias död och Gia-

comos flykt blifvit tungsint och grubblande. Hans arbete väckte hans vämjelse; satyrer och nymfer, som han måste rita och måla, blefvo djeflar, som med frestelsens och syndens bågare sprungo omkring och lockade menniskor; hans öga kunde icke upptäcka något skönt i en liderlig gubbe med horn i hufvudet, bockfötter och svans; hans fromma sinne kände sig alls icke uppbygdt af att afbilda nakna ynglingar och qvinnor; sjelfbedrägeriet, som icke underblåstes af Giacomos sofistrier, lät honom icke längre se gudar och gudinnor; något mer än nakna män och qvinnor blef det icke. Detta något mer, som Giacomo alltid framhöll, blef för honom endast en dikt. Det rena intryck, som marmorn gjort på honom, tillskref han förnuftets klara

blick som genast insåg att det var sten och icke kött, och att begäret sålunda upptäckte, att här icke stod något att vinna. Det var sålunda icke någon gudomlig egenskap konstnären gifvit stenen, utan det var endast stens egenskap att vara sten som afväpnade lustan.

Den nya tid, han helsat med jubel, började att mindre tillfredsställa honom. Han saknade tillbedjandet och lofsången vid den ombildade gudstjensten, der man i stället för att dyrka Gud satt på bänkar och tog emot tillrättavisningar af en prest, hvilken steg upp och talade i Guds namn. Förut hade man talat till Gud, nu talade man vid presten. Det hade kommit någon emellan människan och Gud. Dessutom höll man kyrkan stängd om söckenda-

garne, just då man som bäst under arbetets börda behöfde slita sig lös ett ögonblick och inne i kyrkan erinra sig, att man icke endast arbetade för denna världen.

Vidare sårades hans sinne af att se huru allt silfver och guld, alla dyrbara mess- och altardukar flyttades från kyrkan upp till slottet, der man nu kommit så långt, att man fått ett torn färdigt, i hvilket redan de kungliga börjat gästa. Och när de kommo ut, så var det slut med friden. Det ena upptåget följde det andra och vid ändlösa fester vakade man och bullrade hela natten. Folket fick smak på oväsen och flärd och blef högmodigt och vrångt. Skogarne genljödo af jägarnes horn och hästsvennernas hojtande, bösor knallade och piskor smälde; och

om qvällarne, då den fordom så fridfulla viken lade sig spegelklar, plaskade åror och smattrade trumpeter; sång och luta, bågarklang och jungfrurs löjen jagade änderna ur vassen och skrämde måsarne från fisket; och i slottets trappor klingade sporrar, rasslade rustningar och frasade sidenkjolar. När Botvid slutligen tänkte på att fria till fiskarflickan på Hernö, var hon redan skämd af den elake herrn Samsing von Boxtadhöwde, hvilken narrat henne med äktenskapslöfte. Marias frid var ute; Botvid saknade den och när bullret blef honom olidligt, gick han ner på kyrkogården. Der satte han sig på en bänk vid den olyckliga flickans graf. Men festernas larm förföljde honom. Då kom han att tänka på det afbrutna gästabudet deruppe i det gamla

tornet och han mindes deras första besök, de kullslagna glasen, den röda fläcken på duken, maskarne i fatet.

Vi få väl se, tänkte han. En fest kan icke räcka länge!

Åren gingo. Slottet reste sig färdigt med sina runda torn och såg stolt ut öfver viken, förödmjukade den lilla kyrkan och krossade de små husen, som slagit sig ned i dess skydd. De unga furstesönerna hade vuxit upp, och nu blefvo festerna än flera och än mera larmande. Botvid blef allt mer missnöjd med sig sjelf och sitt arbete. Nu skulle han måla skärmar till skådespel i fastlagen, bygga äreportar, göra konterfej af fruntimmer, allt hvad han ansåg som flärd och flitter. Men det var icke han ensam, som var missnöjd. Det nya som man

fått, väckte småningom missnöje i alla landsändar; småländingar, dalkarlar, vestgötar rörde på sig och snart gick bödelsyxan mot egna landsmän lika flitigt som den fördrifne danskens. Man ville ha igen det gamla, och man fick igen — messan. Den kostade ingenting och något skulle man gifva i ersättning för guldets och silfrets. Botvid kände sig ung igen första gången han gick i kyrkan och hörde de gamla sångtonerna från barndomen och kände den sköna lukten af rökelsen och såg de granna messkläderna, som de unga furstinnorna sytt. Och de unga furstarne voro med och de togo vigvatten vid dörren och församlingen grät af glädje att allt var såsom fordom. Men den unge presten, som varit med om rensningen i de stora ordens dagar,

han vände sig med grämelse bort från alltsammans och trodde att världen gick baklänges. Han mötte Botvid stundom och gaf då sitt missnöje tillkänna.

— Är det bättre nu än förr, må tro? kunde han säga. Kronan tog tretton tusen hemman från kyrkan för att lindra landets nöd, och så tog man silfver och guld, ty kyrkan skall vara fattig. Men ändock är kronan i nöd, men likafullt ha vi fått tre biskopar i Upsala, tre i Linköpings och två i Strengnäs stift, då man förut hade en i hvartdera. Man ger med ena handen och tar med den andra. Man tog Munkeboda af Brask, men man ger erkebiskopen i Upsala, smedspojken Laurentius Pederson, femtio drabanter. Man afskaffade aflaten, men kungen säljer syndernas förlåtelse åt Olaus Pederson, som stod

honom efter lifvet, för fem hundra ungerska gyllen! Man afskaffar påfven, därför att man icke tål romerskt välde inom svenska landamären, men man skickade efter tysken Georg Norman och låter honom stifta lag för kyrkan. Och vi gå framåt, säger man. Hur långt framåt hafva vi icke gått från de första kristnas fromhet, deras förakt för jordiska egodelar, deras hat mot förtryckare, deras kärlek inbördes! Hvarje litet framsteg vi taga är ju endast ett steg tillbaka till det första oskyldiga tillstånd vi en gång lemnat. Låt oss gå tillbaka alltså, men långt tillbaka, förbi kloster och helgon och påfve, tillbaka till apostlarnes tider, då alla voro förbrödrade i kärleken, då intet fans att kifvas om, och alla voro eniga i en tro, ett hopp! Låt oss återvända

ända fram till Kristus igen, med hvilken världen föddes om!

En dag erhöll Botvid kallelse till kyrkorådet. Den gamle våldsmannen, bondepinaren och skörlefnadshjelten herr Samsing von Boxtadhöwde hade aflidit. Han hade såsom frikostig gifvare af kyrkan köpt rätt till grafplats i densamma; men nu ville rådet, att han också skulle få ett värdigt minnesmärke, och detta skulle Botvid utföra i marmor och med den aflidnes bild målad ofvanför detsamma. Till graf hade man anslagit det forna Mariæ kapell. Botvid blef ytterligt upprörd och erinrade om den aflidnes grofva missgerningar, men erhöll till svar: om de döda skall man icke tala illa; hvarpå Botvid med häftighet genmälde, att det var den dödes gerningar, som sjelfva talade illa

om honom; att Botvid skulle anse sig skända Herrans tempel, om han satte upp ogerningsmannens bild att hem-bäras en allmän vördnad, som under århundradens lopp skulle öfvergå till dyrkan; att man nyss afskaffat tron att någon kunde köpa saligheten, men att man nu lät herr Boxtadhöwde köpa den. Derpå svarade rådet med att fråga Botvid, om han ansåg en supig portvaktare och hans liderliga dotter mera värda tillbedjan än den aflidne, hvarpå Botvid icke kunde svara något alls, utan gick sin väg, antydande dermed att han icke åtog sig beställningen.

Saken syntes nerlagd, ty det hördes icke af något vidare på länge. Men en dag ett halft år derefter satt Botvid på kyrkogården på den bänk han låtit ställa invid Marias graf. Det var en

Septembermorgon; nattfrosten hade knäckt de röda och gula lönnlöfven och när nu solen stack på dem, lossnade de och föllo ett och ett ner på den lilla grafkullen. Botvid satt der länge och såg på huru de så småningom täckte de gröna torfvorna; rimfrosten smälte för solen och föll som tunga tårar på löfven; ett yrvaket bi letade igenom kalkarne på de få höstblommor, som öfverlevvat nattens förödelse, och en trädkrypare sökte igenom barkarne efter några gömda larver. Det var tyst och stilla rundtom i nejden, och viken låg spegelklar. Men i fjerran utåt fjärdarne hördes det dofva ljudet af tunga årslag. Botvid väcktes ur sina tankar af att någon bakom honom hvisslade tonen till en visa. Gamla minnen vaknade och han

sökte erinra sig, hvad det var för en visa och hvilka ord den gömde. Då hörde han invid sitt öra en röst, som sjöng: 'vaker upp alla redliga drängar!' och framför honom stod Giacomo. Han var fetare än förr, hans ansigte var rödt och hans ögonbryn voro grånade.

— Frid och helsa, gamle dräng, började han, då han tog Botvids hand. Du håller dig väl med kyrkogården ännu. Många år sedan vi råkades, mycket händt sedan dess, men du är dig lik, finner jag. Hvad gör du här bland grafvarne?

Botvid pekade på det lilla korset.

— Hvem ligger der? frågade Giacomo utan att blinka.

— Maria, svarade Botvid utan att taga ögonen från Giacomo.

— Hvilken Maria? Det är så många

med det namnet. — Jag mins, portvaktarns! Det var en rar piga; men ett sorgligt slut. Hon ligger alltså här! Guds frid öfver dig! Jag skall också ihop med en graf efter en herre, som kallas Oxtadhöwde eller slikt. Det lär ha varit en skälm, säger man, men hvad kommer det mig vid? Han hade ett grant hufvud, väl litet hår, men det får man lägga på!

— Du dyrkar ännu det sköna? frågade Botvid, hos hvilken åren bränt bort det hat han en gång hyst mot Giacomo.

— Jag dyrkar ingenting! svarade denne. Jag lefver, därför att jag är född, och jag lefver helst godt. Lifvet är nog svårt ändå, utan att man behöfver göra det värre. Mins du hvad jag sade dig en gång: verlden går icke

framåt, den går i kretsar! Allting är förgängligt! Denna flicka, jag älskade, ja, det är borta! Rår jag för att jag är skapad så, att denna graf, som gömmer henne, i detta ögonblick är för mig endast en jordhög, litet gräs och två trästicker i kors? Känsloerna växa som hår och skägg, tills de gråna och förtunnas eller falla bort. Det är nu så en gång och det kan inte fanen hjälpa! Tala vid honom eller dem som stält så till! I dag skall det vara hörpet och snörpet, i morgon skall det vara hös och plös; det är bara förändring, ombyte man vill ha, sak samma om det är bättre eller sämre; det som var bra i går, är dåligt i morgon, och i öfvermorgon är det bra igen. Äta och ätas! Der har du svar på lifvets gåtor! Farväl,

till återseende! Nu går jag in i kyrkan och rustar upp det gamla aset, som gick till himlen med alla dödsynderna i ena handen och penningpåsen i den andra!

Botvid blef åter ensam. Giacomo hade varit som en uppenbarelse för honom; han hade åter uttalat hans dolda tankar, ty Giacomo hade den kraftfulla, alstrande naturen, medan Botvid var ofruktsam. Han kände att han tillryggalagt ett nytt vägstycke och att han icke skulle kunna komma längre. Lifvet stod för honom såsom endast medförande en skyldighet, en uppgift, nemligen att få bli uppehållet. Det var åter en sådan der kretsång, i hvilken tanken löpte, tills den föll ner, döfvad af yrsel. Äta och ätas. Lefva för att lefva, dö när man så skulle.

Intet vidare! Derpå kom så harmen öfver allt spildt arbete, alla mödor förgäfves, all offervillighet, all hänförelse. Liksom jorden gick sin eviga kretsgång kring solen, utan andra än de beständigt återkommande vexlingarne af årstider och dygn, så skulle också världen gå sin i evigt nytt, men evigt börja om, och allt nytt vore endast att ta upp gammalt.

Botvid hade väckts från ungdomliga villfarelser, jublat öfver det nya, rifvande på det gamla; och så kom det gamla igen, men det tillfredsstälde icke mer; bönerna eldade icke som förr, rökelsen doftade icke som i ungdomen; sorgen kunde icke en gång tillfoga honom de friska sår som förut, hvilka blödde och läkte; nu rötte de och bildade brand; glädjen kunde icke jaga blodet till hans

kinder, ty när den någon gång kom, mottog han den med samma köld som man mottager en vän, på hvilken man fått vänta för länge. Återstod endast en pligt, ett mål: att uppehålla lifvet; men det var en tung pligt, ty han aktade lifvet för intet. Hans frid var ute, ty hans själ var klufven i två, hvilka lågo i evig fejd; han var sonen af två tidehvarf, och detta gaf honom två synpunkter öfver tingen, munkens och satyrens; han kunde ännu bli hänförd af något stort, skönt, godt, men så kom genast tviflets löje och upplöste allt; hans båda ögon, brukade han säga, drogo icke jemnt mera; det ena såg sakens framsida, det andra dess baksida, men därför kunde han icke heller få någon stadig

blick på lifvet, som förmådde föra honom till ett mål.

Der satt han nu i sin mannaålders dagjemning och såg hösten redan vara kommen. Derför älskade han kyrkogården och höstens tysta arbete åt förgängelsen.

Giacomo hade gått in i kyrkan, öppnat ett fönster och stod der nu och betraktade Botvid vid grafven. — Den der har inte huggit för sig, han, och derfor är han utan, tänkte han för sig sjelf och hvisslade så att det sjöng i kyrkan.

— Hör du, Botvid, ropade han efter en stunds tystnad, mins du sekreterarens förståndiga ord till det der åderlätningssällskapet, som huserade här?

— Nej, svarade Botvid och kunde icke undgå att rysa, då han såg Gia-

comos faun-ansigte i kyrkfönstret och bakom honom den svarte Kristus på korset.

— Ätom, drickom och varom gladom, ty i morgon skolom vi dö! — Hej, du gamle stolle!

Klang! hördes från en trädtopp. Det pep i luften; Giacomo störtade baklänges och försvann ur fönstret. Botvid sprang upp och skyndade in i kyrkan; der fann han Giacomo vridande sig på golvet som en trampad orm och förgäfves bemödande sig att rycka ut en jernskäftad pil ur venstra ögat.

Botvid kastade sig ner och undersökte såret; då han såg all hjälp vara förgäfves, och att pilen icke kunde dragas ut, fattade han Giacomos händer och höll dem fast, att han icke skulle skada sig sjelf; derpå lutade han sig ner

och hviskade i hans öra: är du beredd på att dö?

Giacomo slog upp sitt enda öga, stirrade på Botvid och sade med låg, men stadig röst:

— Dö! Skall jag dö? Ja, gerna! — Han sträckte ut sig lång som han var och tycktes vänta något; derpå återtog han: — Det var nog den gamles hämd som höll i bågen? — Dö? Nå väl! — Nu får jag veta allt, Botvid, allt som vi här icke fingo veta. Och jag skall komma ner till dig en natt, när du sitter på kyrkogården, och då skall jag skänka dig himmelens hemlighet, ty Gud, Zeus, eller hvad du heter, jag skall rycka den från din himmel, jag skall stjäla den som Prometheus stal elden, om ock jag skall sträckas öfver tio plogland och hackas

af gamar! Afundsjuke gudar, som binden för menskornas ögon och släppen dem ut i vimlet! Der sitten I och len åt dårarne, när de stöta ihop sina hufvud! I gifven menskorna drifter, starka som vårflödet! I rycken upp damluckorna och sägen till floden håll! Hvad är detta för gyckel! I gifven oss kött som skälfver af lust att lefva och I sägen till köttet: dö! Ser du något förnuft der, Botvid?

Han gjorde en ansträngning med ögonen, som om han sökte genomtränga mörker, men pilen skar dervid in längre i ögat, så att hans kropp slingrade sig om sig sjelf af smärta! Då stönade han:

— Bed, Botvid! Bed för mig!

Men sedan smärtan gått öfver, tillade han:

— Hör inte på, när min tunga talar dumt! Ser du, det sitter gammalt dam kvar i minnets vrår, och när plågan kommer, rörs det upp, men det betyder intet! Min själ är icke svag, men min starka, härliga kropp är det! Ser du hur han vrider sig; det är icke jag som vrider mig! Mitt venstra öga ser en eld, som bränner mitt hufvud! — Jesus Kristus, förbarma dig! — Slå vatten öfver pilen, Botvid; den är glödgad! Helvetes gubbe, som kunde vara så långsinnad! — Hvarför håller du mina händer? Du vill också hämnas för att jag tog henne ifrån dig! — Jag tog din tro också, Botvid! Den var då icke mycket värd, nu! Släpp mig, för satan i helvetet!

Han rök lös sina händer, drog ut pilen, vände sig några hvarf och blef

stel. Botvid stannade en stund vid liket. Der låg den kraftfulla menskohammen så slapp och eländig, och en blodpöl vid hans venstra sida speglade det höga, solbelysta kyrkfönstret och den djupblåa hösthimmelen, som syntes genom den öppnade rutan.

Botvid gjorde ett korstecken öfver den döde, föll på knä och höll en kort bön.

Derpå gick han ut att förkunna hvad som händt, hvilket icke väckte någon vidare uppståndelse.

Åtta dagar senare packade han sin rensel och for med en vedbåt till Stockholm för att derifrån fortsätta resan till det swabiska landet i Tyskland, der han ämnade ingå i ett åt jungfru Maria helgadt Kartusianerkloster.

* * *

Åren rulla sitt lopp, vår blir sommar, sommar blir höst, höst blir vinter och vinter blir vår igen. I den gamla Mariakyrkan vid den lugna Gripsholmsviken är frid igen. Den svarta träkristus hänger kvar som förr, men han har fått förnämt sällskap, han, som i lifvet endast sökte dåligt. Herr Samsing von Boxtadhöwdes vapen och bild sitter på hans högra sida och med underskrift: Herren känner de sina. Frid åt den som räddade hans helgedom. Och på hans venstra sida hänger den stormäktigste och allernådigste konungen Johan den tredjes bild och med underskrift: Den sanna troslärans återställare. Salige de som tro.

Men nere på viken kommer en svart galer, framrodd af tolf beväpnade rod-

dare; seglen hänga som sorgefanor om master och rår; på akterdäck sitter konungasonen, konungabrodern, den förre konungen, fångslad och blickar med harm och bäfvan upp till den höga borgen, der han lekt sin barndoms glada lekar och drömt sin ungdoms starka drömmar, samma borg, som tog sin sten från ett fångelse för att bygga ett annat.

Det rasslar och slamrar i harnesk och hufvor, det forsar om fören och det knakar i årtullarne. Fiskaren i ökstocken lägger still och blottar hufvudet, ty han ser att det är någon kunglig. Men de gamla måsarne, som lefva ännu, flyga skrämnda upp och de lägga hufvena på sned och speja och speja om den stora båten har någon fisk inne, men de se bara blanka folk,

som ha jernkläder och ljustergaddar; och nu rörs en trumma, som rullar och mullrar som sjelfva åskån, och då veta måsarne att det är tid att fly, ty snart kommer den svarta båten att kasta rök och lågor; och de lägga sina gula ben under stjerten och fly ut på fjärdarne och ner på strömmen vid den stora staden. Och der är allting nytt! Nya torn med nya galler, ny kung och nya herrar, nya äreportar och nya galgar, och alldeles ny blod rinner i rännstenarne ner i strömmen, der nors och löjor dyka ner i friskvattnet, och människorna ha återigen nya kläder och nya ansigten, men se icke glada ut öfver sina nya kläder; de bära höga kragar, som om de fruktade för sina halsar, och de bära kapporna på båda axlarne för säkerhetens

skull, ty det blåser jemt nya vindar. Men uppe på slottsterrassen sitter den nya kungen med sin nya rådsherre; och de dricka gammalt rhenvin ur gamla guldbägare, och de dricka för de nya äreportarne och de nya galgarne, och de finna att allt är ganska godt. Men det finna icke måsarne, ty fisken har flytt för allt det nya, och därför fly måsarne också ut genom skären, ut till hafvet. Der är det tyst och stilla och der är allting sig likt och det kunna måsarne lida bättre än allt annat.

Paul och Per.

Julnatten hvilar bisterkall och dödstyst öfver hufvudstaden, allt lif är som förfruset, så att sjelfva vinden håller sig stilla och stjernorna flämta som små eldar för att hålla lifvet uppe. En ensam nattvakt halfspringer på gatan, för att icke frysa fötterna af sig, och det knakar i de gamla trähusen, när bjelkarne krypa ihop.

Uppe i köpman Paul Hörnings bostad i Drakatorns gränd är husmodern uppstigen, men hon vågar icke tända ljus i stake eller brasa i spiseln, ty det har ännu icke ringt ur vård och vako, men hon väntar hvarje ögonblick att få höra lilla otteklockan i stadskyrkan, ty hon har känsel på att tiden lider åt fyrataget och hela huset skall i julottan i Spånga och måste dessinnan ha något varmt i sig. Hon letar fram sina helgdagskläder, som hon lagt på en stol, och rustar sig i mörkret så godt hon kan. Men när väntan blir för lång och mörkret besvärligt, tänder hon en hornlykta, förlitande sig på att väktarne skola värda julfriden och icke göra något larm, och tassar nu omkring i de låga små rummen. Far sofver ännu med halfva ögon och lilla Sven är långt

bort i drömmarnes land, fastän han ligger med hufvudet på en trähäst och håller en fjäderboll i hand. Karen, som läste fram på gången i höstas, sofver också bakom skynket och har hängt sin nya sammetsjacka och sitt halsband af Böhmerkristall på sängstolpen. Julträdet, med sina röda äpplen och spanska nötter, kastar sin långa, raggiga skugga på allt, och gör att det ser hemskt ut i halfskymningen. Men mor går ut i köket och väcker Lisa i slagbänken och hon ränner upp som ett yrväder och tänder i jernstaken, ty hon är inte rädd, för Truls nattvakt är hon god vän med, och köket ligger för öfrigt åt gårdsidan. Och så bultar mor i taket med viskskaftet åt Olle bodsvennen, som sofver oppe i loftkammaren, och Olle svarar med sin

stöfvel, som dunkar tre gånger godt förstånd.

Och så går hon in i sofkammaren igen och syr fast en häkta i fars stärkta och finglättade-helgdagsskjorta med pipkragen, och så tar hon ut ur stora ekskåpet lilla Svens röda strumpor och synar dem mot ljuset, och så tar hon ett stygn här och ett kast der. Och så väcker hon Karen, som sticker två små nybadade fötter i halmtofflorna och börjar kläda sig bakom skynket, ty man är mycket trångbodd. Och nu vaknar Sven, som har ett rödt märke på kinden efter trähästen, och han börjar genast kasta fjäderboll, som flyger öfver skynket och genast kommer tillbaka igen, men träffar far på näsan, så att han också vaknar och grymtar ett vänligt Guds frid och god jul ur

sin stora säng, som är byggd lik ett litet hus.

Och så vill lilla bror springa bakom skynket och se på systers julklappar, men då skriker syster och säger att det duger inte, för hon håller på att tvätta sig.

Men nu ringer stadskyrkan otta och då säga alla Guds frid och mor tändder grenljusen i stora kammaren och Sven kommer ut och sätter sig i bara skjortan under julträdet och vill göra troligt för sig och de andra, att han är ute i skogen, och så gnager han i en handvändning på baksidan af ett äpple, för att det inte skulle synas, men äpplet snurrar rundt på sin tråd, och då kommer mor och säger, att hon skall basa honom i stjerten, om han inte genast går in och klär på sig.

Men Lisa tändder i spiseln, så att

lågen dånar i skorstenen och sedan sätter hon på mjölkpannan; mor breder en duk på stora matbordet i dagligkammaren och ställer fram skålar; men på fars plats sätter hon den blankskurerade silfverkannen; och så krusar hon smöret i bunken och skär opp af julbullen och skinkan, ty man skall ha en bit i sig, innan man åker i ottan.

Olle har varit på benen en god stund och gått ner i stallet, fått upp drängen och ryktat fuchsarne; släden dras fram ur lidret och fällarne piskas; snart står åkdonet i gränden och Olle tänder blossen, som lysa upp husväggarne som en eldsvåda. Jöns smäller med piskan, för att underrätta om att det är förspändt och fuchsarne frusta och skrapa med hofvarne för att yttra sin otålig het. Uppe hos köpmannen springer

man om hvarandra för att leta ytterplaggen; pelsar och karpuser, lapppjexor och muddar dragas på, och Karen, som först är färdig, får gå ned och bjuda Olle och Jöns på en dryck varmt öl. När far är klädd, tar han ett glas glödgadt franskt vin i pelsen och går. Mor stänger alla lås och kommer efter med Sven och Lisa, och så är man väl ute i gränden. Det är en väldig släde, rymlig som en skuta, med tre stolar; i den första sitta far och mor och lilla Sven, i den andra Karen och Olle och längst bak Lisa och Jöns med blossen. Far sätter sig sist upp, ty han skall se att hästarne äro broddade, att hufvudlaget och selarne sitta stadigt; så klifver han upp, så att det knakar i korgen. Han fattar tömmarne, frågar ännu en gång om intet är glömdt;

smäller med piskan, nickar upp åt fönstren på sitt gamla trähus och så bär det af! Först opp till Stortorget, der man skall samlas, goda vänner af Stockholms hästegande borgerskap. Och der sitta de redan i sina slädar, tjocka bryggare och smala bagare, och hela torget är upplyst af deras rykande bloss. Klatsch! Bjellrorna klinga och nu sätter sig tåget i rörelse ner för brinken och ut genom norra stadsporten.

— Jag undrar just hur broder Per skall ta' emot oss i år! säger fader Paul till sin gumma, när det blifvit litet lugnt i lederna.

— Hur så då? menar mor, något litet orolig.

— Åhjo, förstås, inte har han grund, men jag tror att jag ref honom litet för hårdt på saltet i förrårs, och sedan

har han varit lite skör, efter hvad jag förnummit.

— Nå så, om så ock vore, ska' han väl inte visa det nu heller; ni träffas ni två inte så ofta, och fastän ni inte ä' riktiga bröder, så ha ni ändå ju räknat er som så.

— Men Mats är svårt långsinnad, och kommer det strå i mjölken, så blir det väl knappast något af mellan Karen och Mats. Få väl se! Få väl se!

Lilla Sven sitter ner i halmen och håller i tömändarne i den tron att han kör. Olle bodsven söker få ömma samtal med Karen, men hon har sina tankar på annat håll och svarar ingenting; men Lisa låter sin granne sticka hennes hand i sin stora vante och ibland hjälper hon hålla blosset, då han fryser om näfven.

Ut bär det nedanför Brunkebergs-

åsen öfver träsket och på Upsalavägen och snart synas mellan tallarne ljusen från Solna kyrka glimma i den mörka vintermorgonen. Här skiljer sig köpman Paul från de andra borgarena, som stanna der, ty han skall in på Westeråsvägen som bär till Spånga. Och snart får lilla Sven så mycket att undra öfver de stora julgranarne på ömse sidor om vägen, som då och då lysas upp af blosset och strax igen gömmas i mörkret, och han tycker sig se tomtarne stå bakom trädstammarne och vifta med sina röda mössor, men far säger honom, att det endast är det röda eldskenet, som flyger och ränner, ty far är en upplyst köpstadsbo, som icke tror på tomtar längre, och Sven tycker att de stora julträden springa bredvid släden och stjernorna dansa

öfver deras toppar, men då säger mor, att Gud bor i stjernorna och de dansa i dag af glädje öfver att Jesusbarnet är födt och det förstår Sven godt.

Nu dånar det under hästhofvarne och man far öfver en bro, skogen glesnar, slätten vidgar sig och små kullar ligga med björkhagar här och der, och nu lyser ett ljus ur ett stugufönster, nu synes ett bloss ila fram, och i fjerran öfver slätten står morgonstjernan och strålar så stor och skön, och Olle bodsven berättar för Karen, att det var just den stjernan som ledde herdarne till Betlehem, men det vet Karen förut, ty i köpstaden vet man allting och Olle är från landet.

Vägen kröker sista gången och genom de aflöfvade lindarnes långa spön synes kyrkan i all sin glans. På kyrk-

vallen har man kastat blossen i ett stort bål, vid hvilket körsvennerna värma sig, sedan de satt in hästarne i kyrkstallet. Fader Paul klatschar med piskan och kör upp med en ståtlig lof omkring bålet och låter fuchsarne kroma sig för de undrande bönderna.

Vid kyrkporten träffas Per och hans gumma och långa pojke; och man omfamnar och önskar god jul och frågar efter helsan. Och sedan man bladdrat hit och dit, ringa klockorna anngången och då går man in i kyrkan. Och der är kallt som att sitta i sjön, men det känns icke, ty man fryser i godt sällskap och för öfrigt håller man sig varm vid predikan och sången, och de unga hafva så mycket att se på och de gå omkring och helsa på hvarandra och kunna icke nog beskåda de mångaljusen.

Och när äntligen ottan är all och man kommer ut på backen igen, då äro stjernorna slocknade, men i öster är himmelen rödgul som ett moget sommaräpple, och så trafvar man med raska steg hem till broder Pers.

Ett stenkast från kyrkan ligger skattebonden Per Matsons stora stuga med bakhus, herberge och sofkkammare på loftet. Vid grindstolpen sitter en otröskad kornkärve, i hvilken sparfvarne redan slagit sig ner och fira jul; vid stugudörren stå tvenne granar, som gnistra af rimfrosten. Per ställer sig i stugudörren och helsar sin fosterbror och sin fränka med husfolk välkomna, och derpå stiger man in i stugan och pelsar af. Mor, som gått hem förut, står vid spiseln och värmer öl; sonen Mats hjälper Karen med pelsen och

Sven rullar sig redan i julhalmen, som täcker golvet till en half aln. Köpman Paul och hans gumma ledas upp i gallbänken och taga plats under de blå och röda bonaderna, som föreställa Kristi intåg i Jerusalem och de tre vise männen, men fader Per sätter sig sjelf i högbänken. Och det långa bordet gifver en ståtlig anblick, ty det fins inte en fläck så stor som en hand, der inte ett fat eller en skål står; det är uppbulladt för hela julen och all mat som fins i huset är framsatt; ett helt svinhufvud grinar på ett rödmåladt träfat midt i härligheter af sylta, tungor, stekar och bringor; salt fisk och torr fisk, smörbunkar och pundbullar, kakor och rån; hankestop af doftande enstäfver med skummigt julöl. Morgonrodnaden lyser på de frostiga

små gröna fönstren och det ser ut som om det vore sommar ute, men inne sprider den stora spiselbrasan sin sköna värme. Nu tar far opp sin fällknif och skär skifvor af bullarne och breder med tummen en väldig smörgås, uppmanande sina gäster att följa föredömet. Och när det varma ölet är drucket, öppnar den ordkarge fader Per samtalet, ty Paul har varit litet förlägen hur han skulle börja.

— Godt före från sta'n ellèr hur?

— Klingande, svarar Paul. Fuchsarne ä' också ena baddare att löpa!

Men Per tycker icke om köpstadsfuchsarne och låtsar aldrig se när Paul kommer sprättande med dem.

— Godt köp på kornet till jul? fortfar han.

— Priset är nere, ty de der satans Livländarne hade grann skörd i höstas.

— Och de' unnar du dem inte! Svärja icke på årsväxten, bror; du vet inte hvad du tar för ända.

Dess mer en svärjer öfver geten, dess mer trifs hon!

— Men jag skall väl också få lefva!

— Plöj, hacka och så, får du skörda!

— Ä' vi der igen nu?

— Ja, der ä' vi alltid! Presten läser i kyrkan och ber Gud om god årsväxt, och köpstadsmannen brummar, när Gud ger god växt! Tvi vale sådant folk som ska' lefva på andras nöd!

Paul ville svara, men nu kommo båda morsorna emellan och tiggde för himlens skull om julafrid.

De begge motståndarne tego och kastade onda blickar på hvarann. Men

Mats och Karen drucko på samma kant ur samma stop och de båda gummorna sågo mysande på hvarandra.

— Få mig saltkaret! sade Per och sträckte ut armen. Mats räckte fadern saltet, men råkade spilla på duken.

— Hushålla med gudslånet, stack Per in, saltet är svåra dyrt.

Paul kände gadden, men teg så länge. Nya ämnen togos upp af gummorna och ovädret afleddes. När man slutat äta, gingo Paul och Per ut för att taga frisk luft och se på åker och nöt. De började med ett besök i nöthuset.

— Hvad ger du mig för den här? frågade Per och drog tjuren i svansen, så att han stallade.

— Om du ändrar'n till oxe och kommer in till sta'n me'n i vår, så ska' du få veta't.

— Det är ingen krok för son i ärtåkern, men inte kommer min oxe till sta'n!

— Få väl se, sade Paul.

— Hvad få vi se? frågade Per och lade örat på sned. Jag vet nog era funder, men fast son fått tryne i gärsgårn, så är inte sagdt att rumpan är så snart efter.

— Vi få väl se, få väl se!

Per ville inte fråga mer. De gingo vidare och kommo in i stallet.

— Hvad ger du mig för den här? frågade Per och lyfte på svarta hingstens bakben. Tio kvarter öfver ryggbastet.

— Min åtfuchs är elfva och frånfuchsen är tio och en half, sade Paul.

Det hörde inte Per, utan öppnade hingstens mun för att visa hans sköna tänder.

— Det var ett får till häst, sade Paul. Så der skulle du göra åt fuchsen, och du skulle aldrig höra gök mer.

— Hvar talar vid sin like, sa' mjölnarn, talte vid son.

Samtalet tog icke någon fart. Man såg på fåren, man såg på grisarne, men Pauls deltagande lät antingen så konstladt, eller kommo fuchsarne, som stodo i kyrkstallet, fram och inverkade störande. Slutligen var man ute i luften igen och tog en färd åt åkrarne. Snön hindrade hvarje närmare utlåtande om grödan, men Per visade hvar höstsäden stod, hvar vårsäden skulle stå och hvar trädet låg. Och så skulle man känna på bryggveden, om han var torr, och titta på halmdösen, om han var sur; och derpå se efter, om biņa

fröso i sina hybblen och om gässen hade för varmt i sitt hus.

Under tiden blef det förmiddag och det ringde snart samman till högmessa. Och då gick man åter i kyrkan och sof en blund till midda'n, då man gick hem att äta. Och man åt i timmar och tre, och sedan höll man skymning. Gubbarne lågo på hvar sin bänk och halfsofvo; gummorna sutto vid spiseln, der glöden var lagom för att bevara skymningen, utan att göra mörkt, och småpratade om väfnad och bakning. Mats och Karen hade tagit plats på en kista och hviskade om sina angelägenheter. Olle bodsven hade fått fatt i Lisa, och Jöns dräng i husets piga, och de sutto på golfvet och gissade gåtor, hvilka lilla Sven hade mycket bry att få reda på.

Men glöden i spiseln blefvo allt sömnigare, samtalen dofvare; gubbarne snarkade och läto som bromsar i trästop; gummorna nickade och Mats och Karen smögo närmare till hvarann; drängarne och pigorna tystnade också och snart befann sig hela huset i en samfäld middagsslummer.

Mor i huset vaknade först och då var det alldeles mörkt; hon blåste eld i spiseln och tände ljus; gubbarne vaknade så småningom och det blef rörelse i stugan. Gossar, flickor och gummor satte sig i julhalmen omkring spiseln för att knäppa nötter och tala om sagor. Fader Paul tog fram en kutting spanskt vin, som han och Per skulle smörja sig med under samspråk och kortspel, hvarmed den långa vinterqvällen skulle fördrivas. När de fyllt

sina bågare och druckit hvarandra till, hvarvid Per anmärkt, att vinet var honom för sött, tog Paul djerft ett tag i samtalstrådarne för att få dem på det rediga och började:

— Nå, bror Per, vill du nu byta ett ord om det Andra-andra, är ta' ur svickan och låt det rinna.

— Det synes mig godt, sade Per, men jag har alltid menat, att när den rätte Abraham kommer, så dansar Sara. Vål! Hvad sätter du upp för pojken?

— Lik mycket som du för flickan. Per ref sig i hufv'et.

— Det kommer an på hvad det blir för år i år. Utstyrseln går till pengar och får jag oår, så blir det inga pengar, och man vet inte hur det går, för snön kom på säden i höstas, medan åkern var blöt.

— Alldeles, alldeles som här hos mig, sade Paul. Vi låta således anstå till hösten, och när vi maxa båda lägga opp lika, så klipper vi till på oljeverket, som klockarn sa', och är lyckan go', så kalfvar snart både oxe och ko!

— Väl, väl! Och nu hvilar den saken; gossen och flickan få vänta till åkern går i ax.

Och nu satte de till att dricka, men ungdomen hade raskat undan halmen och satte sig i en ring för att mussla sko.

Paul och Per sutto tysta en stund och sågo på leken; slutligen blef Paul muntrad af drickandet och kände en stark frestelse att få ett lifligare samtal i gång, och han visste väl, i hvilken ända han då skulle börja.

— Nå, du, Per, tog han opp, kommer du till sta'n något i vinter?

Per grinade som en ond hund, tittade på Paul, om han talade allvarsam, och sade:

— Ne-nej, det gör jag väl inte!

— Lika ond på sta'n än som för tio år sen? Hva'! Tål inte se'n genom sju gamla gärsgårdar?

— Jag vill inte ha'n till skänks, om du kastar'n efter mig! Behöfver'n inte alls, men han kan inte lefva utan mig.

— Ja, säg det!

— Säg det! Kött och hö har jag sjelf; öl och bröd har jag sjelf, ved och trä, hus och kläder; hvad hafver jag med dig då? Jag bygger mitt hus, jag plöjer min åker, jag hugger min ved; min gumma spinner mitt garn, väfver min rock, bakar mitt bröd och brygger mitt öl. Hvad gör du? Du skattar min säd, du tullar min skog,

du länsar min bod. Du sätter dig på en sten, som är så kal som min hand; du hvarken sår eller plöjer, men du tar upp ändå och samlar i ladorna; du äter mitt bröd och dricker mitt öl; du bränner min ved och spinner min ull; du sitter som den late munken och tar tionde, och hvad ger du mig i stället?

— Hör nu, hör nu, stammade Paul. Får du inte mitt salt?

— Ditt salt! Du gör inge' salt, och hade du inte knepat till, så att vi inte behöfde din mellanhand, så fick du inte klå oss heller! Och ditt socker? Jag begagnar inte ditt socker, jag har mina bin!

— Får du inte mitt jern?

— Ditt jern! Hvar bryter du det? I rännstenarne? Hva'!

— Får du inte mitt vin?

— Hvar planterar du det! På takena? Hva'!

— Får du mitt silfver, mitt guld?

— Hvad skall jag med det, om du också hade något? Kan jag göra en knif, en plog, en spade, en skrapa, en skäkta af silfver och guld? — Pasch! Jag vill inte höra talas om'et! Allt onyttigt, det sysslar du med, och fans det icke så många dårar, som köpte ditt skräp, så skulle du svälta ihjel. Tänk, om alla bondbassar, som ni kallar dem, skulle i en hastig vända få igen sitt förnuft, så de inte omkade sig med att byta sin säd mot ditt skräp; hvad skulle du äta då? Hva'!

— Äta? Man lefver väl inte för att äta?

— Nej, men af att äta! Men den, som äter andras bröd, han har också

råd att hålla rännarbanan och bollhus, der man lär sig så sköna ting; den har råd att prenta böcker, der man får läsa om att allt hvad den late gör är väl, och att det är ärosamt att stjäla, bara man tar en plit i hand och sätter en trasa på en stång och drar in i andras land och säger: nu är det krig!

— Alltid ska' du rycka fram med den der gamla rännarbanan! Vi betala ju den sjelfva åt kungen, så då få vi väl ha'na i fred!

— Betala ni sjelfva! Jo, hur gick det till: när hon byggdes, så skulle köpstan betala; men då gnälde ni och sa', att det var så dåliga tider, för bond' ville inte köpa ert skräp. Och hvad gjorde ni då? Jo, ni satt opp saltet för oss! Jo, du, jag mins det nog och det ska' du ha igen! Och så blef det

bond', som fick betala rännarbanan och era andra upptåg, för upptåg ska' ni nu ha, därför att ni satt er ihop som bin i kupa och hvarken ser sol eller måne. —

Ruset började slå opp, och Per fick en inre syn på de förhatliga fuchsarne såsom den förkroppsligade köpstadsflärden.

— Och fast du inte har så mycket gräs, som kan växa på min haka, så har du ändå råd att föda två fuchsar, du; hvad äta de männ'tro? Soc-ker och salt? Hva'! Russin och mandel, kanske? Och hvad gör dina fuchsar? Dra' de plog, dra' de stock? Gå de för lasset? Nej, det gör de vackert inte! Jag vet nog hvad de drar, men det säger jag inte, men nog vet jag att gatorna inte är längre än mitt rof-

land är långt! Se, de ha råd de, de late! Jag har, tag mig fassen, lust att bli lat! Hör du, mor, har du lust att bli lat också, så få vi röa fuchsar, som gå klädda i karduan med silfverknappar på skänkeldonet. Kom du, mor, så ska' vi bli lata, så få vi åka i blåmålade släde med pigor och drängar och sätta stöflarne i utterskinnsfickor och så ska' vi sofva förmiddag med sammetsmössor på hjessan och dricka spanskvin med socker! Hej, mor, kom, ska' vi bli lata!

Paul blef vred.

— Jag tror, att spanskvinet smakar kråset, fast du inte plantat eller pressat det, sade han.

Per kände, att det kom något ovetigt, men han var för omtöcknad för att genast reda ut det.

— Vinet, sad' du! Hör du, jag tror att du axlar dig? Kom ihåg att löser i käftan får vara säker i ryggen! Om den ena lägger snytet i silkesduk och den andra kastar på backen, så kan en ändå äta ur samma ho. Och fast man har pipkrage och kosidonger på axelklaffarne, så får man vara mör i mulen ändå! Värre har man sett och man kan dansa med mindre käpp än en såstång! — Hvad var det du käftade om vin? Har jag synat dig i mun? Tror du inte jag har dricka sjelf? Jag vändar håle tog ditt vin! Kom ut på backen, så skall du få känna på!

Per slängde ut sqvätten och steg upp för att gå ut. Paul qvarhölls af gumorna, som bad att han för Kristinas skull icke skulle gå ut. Per vore snart god igen och julafriden finge icke

störas. Per var afundsam och tålde icke, att någon annan än han vore bisen. Paul ville genast åka hem till sta'n, men småningom lät han blidka sig och tog nu del i leken, medan Per var ute och svalkade sig.

Det dröjde icke länge, förr än det knackade på fönstret och en stund derefter på dörren, och när man öppnade, kom Per in, klädd i en fårpels, och skumpade omkring som julbock, så att halmen yrde i stugan och de innevarande sprungo upp på bänkar och bord och snart stod glädjen i tak och man åt och drack i allsköns ro och gamman tills allt blef natt; och så gick man att sofva.

När juledagarne voro öfver, for Paul med de sina hem igen och då voro Karen och Mats fästefolk; och bröllopet

skulle stå som hösten derpå, om skörden blef god och köpet blef godt. Och så gick det nya året in med hopp för de unga och äflan för de gamla!

* * *

När första snön föll i November, spände Per sin svarta hingst för släden och tog Mats med, för att åka in till sta'n och tala om bröllop. Skörden hade varit bättre än man vågat vänta och Per kunde lägga opp till utstyrseln en bra nog summa. Föret var klingande på landsvägen och Per var vid godt lynne, oaktadt han icke kunde beherska en viss oro öfver att åter komma in till staden, der han icke varit på tio år, då han hade en mängd missöden, som gjorde honom stadsborna förhatliga, hvarför också Mats aldrig

fått göra någon stadsresa, utan nu befann sig på färd till en plats full af underbara saker, dem han fått utblommerade höra förtäljas af hemkommande bönder och hvilka låtit som sagor för honom.

Det gick friskt undan, ty svarten var en god slädtrafvare och det dröjde icke länge, förr än de hörde Norrebro dåna under hästhofvarne. Mats var alldeles bedöfvad af det underbara han såg. Sådana hus, stora som berg, och så tätt de stodo inpå hvarann.

— Tänk, sade han, så goda grannar de kunna vara och vi på landet kunna knappt hålla frid på fjerdingvägen; och så mycket kyrkor; tänk, så gudfruktiga; och rådstun midt i byn; der kan man då få rättvisa hela da'n!

Men Per grinade och svarade intet.

De kommo till tullporten, som artigt öppnades och slöts, utan att man behöfde stiga af. Mats tyckte, att det var ett vackert bruk, ty han visste hvad det ville säga att öppna grindar, men Per smälde med piskan, så att trafvarn tog till att löpa, ty man skulle komma som folk in till bys. Men då blef det ett anskri bakom dem och framemot dem rände två knektar med fällda hellebarder och en tredje fattade svarten i bettet och stannade släden.

— Tänker du rymma, din fördömda bondschatte! utropade portsvennen, som hunnit fram.

— Rymma? frågade Per ödmjukt, som nu erinrade sig sina gamla olyckor.

— Håll din mun och kom med bara! Och nu leddes svarten ner till portstugan, der de resande fingo vänta en

half timme, innan släden var genomletad och deras namn uppskrifna. Med en förmaning att köra i skridt släptes de slutligen lösa.

När de kommo in på Smedjegatan, började medarne skära i stenarne, ty snön var borta. Svarten stretade och drog, men det gick bara steg för steg och de kunde icke begripa, hur det kunde vara så tungt. Per piskade på svarten, men denne drog allt hvad han orkade, så att länderna stodo spända och broddarne slogo gnistor om gatstenarne. Mats satt bara och tittade uppåt de höga husraderna och beundrade de märkvärdiga saker, som hängde utanpå husen; här var det hästskor, vagnshjul, här fidor, lutor, basuner; här klädesplagg, harnesk, bösor; bagarn hade hängt ut en kringla,

snickarn ett bord, slagtarn ett får! De ha väl så trångt inne, sade han till far, då i detsamma en snöboll slog af honom mössan bakifrån. Per och Mats vände sig om och nu fingo de se hela baksläden och medarne fullhängda med pojkar.

— Jenka er dän! sade Per.

Pojkarne räckte ut tungan. Då lyfte Per sin piska och slog i högen, men råkade slå så illa, att snärten tog i ögat på en bagarpojke, som hade ett fat med bullar på armen, hvilka han släpte, och gaf upp ett förfärligt tju-tande. I detsamma strömmade folk till och en förgrymmad smed steg upp i släden, slog Per för mun och näsa, så att han såg solar.

— Ska' du slå gossen, din himla bondoxe! skrek han.

Mats ville lägga sig emellan och ramla på smeden, men då tog folkhopen parti. Slagsmålet fattade eld och Mats och Per voro genombultade, då stadens svenner kommo fram och afbröto det med att uppskrifva de båda fridstörarnes namn och kalla dem till rådstun.

— Det här är ju värre än i fiendeland, sade Per, för här får man inte försvara sig.

— Hvad har du här att göra då, oxmotare, sade sme'n.

— Jo, jag ska' köra mat till dig, annars får du svälta, sade Per.

— Hör på den fanders bassen, sade smeden. De veta rakt ingen hut, de här dyngdansarne, när de komma in till folk! Men de ska' min själ få lära sig!

Svarten återfick sin frihet och med hela baksläden full med pojkar, som

slagit sig ner som kråkor på åtel, måste han spjerna uppför brinken.

— Det är så märkligt underligt, sade Mats, att pojkdjeflarne ska' ha rätt att åka fritt.

— Ser du, det är stadslagen det, ser du, sade Per.

— Ja, men landslagen ger inte så'n rätt.

— Landslagen gäller inte här, sade Per.

Och så voro de uppe på Stortorget. Här stannade Per och steg af. Pojkarne voro missnöjda öfver att de icke fingo åka längre, men Per bad mjukast om undseende. Han letade efter något att binda hästen vid, medan han gick och frågade efter sin broder Paul, hvars bostad han icke kunde minnas. Då fick han se en påle med ringar i,

midt på torget, och den tyckte han var bra, och der band han svarten under åskådarnes flin och en mängd glåpord, som han icke förstod. Derpå vände han sig till den, som flinade minst, och frågade efter köpman Paul. Det var femtio köpmän Paul och lika många Per, så det kunde inte upplysas. Per och Mats voro hungriga och gingo ut för att söka en krog så länge; alltid fick man reda på Paul, som var en så stor köpman.

Hur de gingo och spånslogo, kommo de ner till Jerntorget. Der var hästmarknad och mycket att beskåda.

— Nej, se, sade Mats, stå inte fuchsarne der, min själ!

Per koxade med stora ögon. Det var verkligen broder Pauls fuchsar, som så hade spökat för honom. En

syndig begärelse att ega dem vaknade i hans lefver, och han frågade priset. Det var högt tilltaget. Men hur skulle icke hans hjerta må i bröstet, om han fick komma åkande efter dem upp till broderns port och sedan ropa åt körsvennen: tag ifrån fuchsarne! ställ in fuchsarne! gif fuchsarne hafre. Och hur skulle inte bönderna få stora ögon, när han kom hem med dem och hade svarten som löshäst bakefter. Han gaf på hand och blef glad. Skulle hemta dem fram på dagen. Köpet beseglades med en liten bit mat och lite öl inpå Jerntorgskrogen och af handlanden fick Per reda på, hvar fosterbrodern hade sitt hem: sjunde tvärgränden på venster hand från Tyska brinken. Per och Mats började räkna gränderna på Vestra Långgatan, men kommo aldrig så långt

som halfvägs till sju, förr än de måste stanna och titta i bodarne på den mängd främmande ting, som lågo der till beskådande. Dessutom var det mycket trångt på gatan och svårt att komma fram, så att de törnade på gående och åkande, och ofta fingo de puffar i rygg och bröst, så att de alldeles råkade ur räkningen och fingo vända om till Jerntorget och börja på nytt. När de så hade gått några gånger, blefvo de trötta och törstiga och gingo in på en krog. Men när de kommo ut igen, visste de icke höger eller venster och det hade dessutom blifvit skumt på eftermiddagen. Då erinrade Per sig svarten, som inte hade fått något att äta eller dricka, och efter mycket frågande kommo de till stora torget. Men i stället för svarten och släden, som voro för-

svunna, väntade tvenne af stadens svenner, hvilka, efter att ha skrifvit upp deras namn, togo Per och Mats i kragen och släpade in dem i häktelset för att förvaras öfver natten. Per ville försvara sin frihet för hvad han kallade våldet, men slogs dervid till marken och bakbands. Han begärde en förklaring, men den lofvade man han skulle få dagen derpå och det så att det skulle kännas.

De båda fångarne fördes in i ett långt, hvälfdt rum under rådstun, som var uppfylldt med menniskor af alla åldrar och vilkor. En hornlykta spridde ett svagt sken öfver de häktade, hvilka sutto eller lågo på bänkar längs väggarne. Aldrig hade de sett menniskor af sådant utseende eller i sådan belägenhet förr. Deras kläder voro tra-

sig, deras ansigten härjade och deras åtbörder vilda; men huru eländiga och förödmjukade de än voro, ett hade de dock alla gemensamt, missaktning och ovilja mot de senast insläppta. Bara tilltalsordet var ett oqvädinsord, och sjelfva talande ett förderfvadt språk gjorde de narr, så snart bonden öppnade munnen.

— Tag en stol och sitt, bönder! skrek en halfrusig bärare mot de inträdande.

Då den intet ondt anande Mats vänligt tackade och började se sig om efter det obefintliga bohaget, utbrusto alla närvarande i skratt.

Bäraren, som i anseende till sin betydliga kroppsstyrka och sin lifliga tunga utvalt sig sjelf till ordförande, började nu med domareton förhöra de nykomne.

— Hvad har ni gjort, bönder, efter ni fått den äran inträda i detta välborna sällskap?

— Vi ha inte gjort något alls, svarade Mats, oaktadt faderns vinkar att han skulle tåga.

— Det är alldeles som vi det, sade bäraren; men om vi göra ingenting, så är det vår rättighet, men ni, bönder, ni ä' gjorda att arbeta! Men ni arbetar inte, ni! Ni krafsar lite i jordsmulorna på vårsidan och slänger ut några näfvar korn, och så går ni och ser på hur det växer. Är det att arbeta det? Och så blir det sommar: och då dansar ni in höet och super på det! Och så blir det höst: och då går ni till sängs och sofver öfver vintern; och det kallas för att arbeta!

Ni skulle sitta på Elfsborg och hugga sten, så fick ni känna på annat!

— Om du är afundsjuk, så tag sta och blif bonde, svarade Per.

— Jag, bonde? Åh, fy; då blef jag hellre bödel eller nattman! Afundsjuk sa' du! Är jag afundsjuk? Är det någon som kan påstå det? — Vet ni hvarför jag sitter här? Ni ska' få veta det, så får ni sedan se, om ni kan säga, att jag är afundsjuk!

— Nå, säg det då! svarade Per.
Säg det!

— Ska' jag säga det för dig, bonde! Ih, du, med dina kornpåsar! Det är ditt fel, ska' jag säga dig, att jag sitter här! Känner du köpman Paul Hörning, du? Nej, det gör du inte! Jo, han hade en kornhandel, han; och när han i våras lät en bondschatte inbilla sig, att

det skulle bli missväxt, så köpte han upp allt hvad han kom öfver, så han hade bodarne fulla. Men så gick bonden och ljög, så att det blef goår i stället, och då föll kornet, så att köpman Paul stod i stöpet, och han måste sälja fuchsarne och säga upp folk. Och så blef jag utan tjenst och gick lös, och så sitter jag här. Se, det är de der bondskälmarnes finter!

Mats hade gjort stora ögon och Per blef mycket ledsen.

— Det gör mig ondt att höra hvad du säger, sade Per, men inte är det mitt fel, att Gud ger äring.

— Tala inte om'et! Jag vill inte höra't genom sex torkade träväggar! Är det inte ditt fel att du inte är nöjd, utan går och planterar så helvetes med korn, så att köpmannen går omkull. Du ska'

vara nöjd med hvad du har, så få andra lefva också. Jag har verkligen lust att klå dig litet, när jag tänker rätt på saken. Ska jag inte klå honom litet? Hva'! Hva' säger ni?

Församlingens meningar voro delade. En skomakargesäll motsatte sig förslaget, emedan han funnit, att brödet blir billigare, när bönderna få mycket korn. En tysk bodsven hos en kramhandlare hade ingenting emot goda år, ty då köpte bönderna så snällt hans kram. En lirspelare med en apa på axeln hade ingenting emot att bonden blef klådd, ty bönderna hade aldrig några slantar, men mot goda år hade han ingenting att anmärka, ty då var rutsch på marknaden. En slagtare åtog sig att piska bonden blå, ty när bönderna fick bra med säd, så höll de

oxarne dyra. En vedhandlande ville icke slå någon menniska, men när bonden fick säd, så blef han högfärdig och ville inte hugga någon ved; annat var det i missväxtår: då kunde man äta kött hvar dag och då fick man veden för ingenting. Skomakaren ville ändra sitt föregående yttrande på grund af vedhandlarens anförande, ty han hade också märkt, att lädret föll, när bonden måste slagta sina nöt. Kramhandlaren återtog också sitt förra yttrande, ty stadsborna, som voro hans egentliga kunder, köpte lika bra, antingen det var goår eller oår, ty de togo alltid igen förlusten på något annat.

Bäraren, som icke kunde få något beslut af alla de motsägande yttrandena, ansåg för sin egen del, att bonden skulle ha smörj ändå, för grund-

satsens skull, och smörj hade aldrig skadat. Men när han med osäkra steg nalkades Per, för att sätta domen i verkställighet, slogs han genast till golfvet af Mats, som trädte emellan. Som bäraren endast längtat att få lägga sitt tunga hufvud till hylla, begagnade han tillfället och blef liggande, och som ingen hade lust att gå samma väg, blef det snart tyst i salen.

Per och Mats togo af sig pelsarne och bäddade under sig, så godt de kunde, för att söka hvila för natten.

— Det är ju som att råka ut för själfva dansken det här, sade Per, då de krupit ner för att sofva, och ändå skall man vara bland landsmän. Men vi ska' väl få rättvisa i morgon.

Mats hade förlorat tron på att stads-lagen kunde ge dem någon rättvisa och

var mycket nedslagen. Han gjorde som vanligt sin aftonbön högt. Han bad för far och mor och fästmän, han bad Gud skydda dem för eld och brand och farlighet, och han bad om godt år och god öfverhet och till sist bad han Gud beskydda alla människor, både goda och onda.

Detta ovanliga uppträde hade återigen väckt delade meningar bland de närvarande åhörarne, hvilka lagt bort sådana upptåg. Slagtaren menade, att det var skrymteri att bedja för sina fiender, ty mot fienden skulle man försvara sig, det var ju ens pligt. Skomakaren fann giftiga anspelningar i förbönen för grödan, och det vore ju att bedja för sina medmänniskors undergång, hvilket han belyste med den färska händelsen med köpmannen. Lir-

spelaren menade, att man icke skulle bedja för öfverheten, ty det var den som byggde fängelser, och fängelser voro bara kostsamma och onödiga; han kunde icke alls förstå, hvad man skulle med fängelser, då friheten vore människans oförytterliga rättighet och det högsta goda. Han och hans apa hade aldrig haft någon bostad, och de mådde så godt, bara de fingo vara fria. Vedhandlaren tyckte icke om, att man bad Gud lägga sig i brandväsende och eldsläckning; det hade man drygt betalat vakten för; trodde för öfrigt, att bönderna hade käftat om den saken, bara för att han var vedhandlare och tyckte om, att det brann i spislarne; ansåg dessutom, att öfverhet var alldeles onödig, ty ville inte folk se om sig och sitt, så fick de låta bli; öfverheten

gick bara och la' sig i andras låtan-
den.

Per och Mats, som voro trötta af ansträngningar och bekymmer, somnade från öfverläggningarne, och hela sällskapet följde efter. Snart hördes blott de sofvandes suckar och stönande. Men apan kunde icke sofva; hon sprang upp och sökte igenom alla åtkomliga fickor för att hitta en brödkant, utan att finna någon; hon letade genom halmen och luggade en sofvande, som skrek till i sömnen och somnade om; hon klättrade upp och släckte lyktan; men då blef hon mörkrädd, letade rätt på liran och började vefva, men fick en kindpust af spelmannen; derpå tycktes en ny tanke komma på henne; hon sökte reda på den druckne bäraren; bet ur alla knap-

parne ur hans rock, dem hon kastade upp i luften, så att de regnade ner öfver de sofvande. När bullret och oron, som smattret ett ögonblick framkallat, hade lagt sig, började hon rifva bärarens rock i små, små remsor, hvilka hon sedan filtade tillsammans till ett nystan. När detta var väl bestäldt, föll hon på knä och knäppte händerna, som hon sett husbonden göra, då han hade haft dålig marknad; derpå lade hon nystanet under hufvet och somnade.

Då Per och Mats vaknade på morgonen, stod fångvaktaren redo att föra dem upp i domsalen. Mats litade orubbligt på rättvisan, men Per hade svåra misstankar på den. När de kommo upp inför domaren, hade denne mycket brådt och inskränkte sig till

att läsa upp domen öfver bonden Per i Spånga, som var anklagad för att 1:o ha sökt undandraga sig uppsigten vid stadsporten, 2:o att ha slagit en pojke, 3:o ha bundit sin häst vid kåken på stora torget. Domen lydde på böter. Per bad att få förklara sig; domaren bjöd honom tiga, ty man skulle icke tala i egen sak. Per frågade hvem som då skulle tala, hvarpå han leddes ut och fick erlægga böterna.

— Det är stadslagen, ser du! sade han till Mats, då de kommit ut och fått igen häst och släde. Men nu sitta vi opp och fara hem. Fuchsarne få vi skicka efter en annan gång och broder Paul får vänta och du med, kära Mats. Ett år går snart, när man är ung!

Mats ymkade och bad, att han åtminstone skulle få gå och helsa på

Karen, men Per var obeveklig; och så reste de hem. Men när de kommit utom stadsporten, vände Per sig om och räckte ut tungan:

— Ih, du, sade han, om jag sätter min fot här mer, så ska' fasingen få ta' mig. Vill ni mig något, så får ni söka mig hemma.

När de kommo utanför staden åt Solna till, blef Per plötsligt mycket nyfiken och satt och koxade framåt öronen på sin häst.

— Ta' mig dalen tror jag inte, att jag ser i syne midt på ljusa dagen! Hör du, Mats, kan du se något rödt der frammanföre?

Mats såg verkligen något rödt, och sedan far piskat på Svarten, hade de snart hunnit upp hästhandlaren, som förgäfves väntat på sin köpare.

Nu blef affären gjord och stolt som sjelfva köpman Paul, spände Per sina fuchsar för släden och band Svarten efter och så gick det hem som ett hej; och när de körde upp på gården, stod gumman på förstuvisten och trodde, att svåger kom från sta'n, men när hon fick veta hur det hängde ihop, blef hon ledsen:

— Sa' jag inte det, far, att bara folk kommer till stan, bli de högfärdiga?

Men far var så glad, öfver att han var hemma igen, att han inte hörde hvad mor snattrade, och fuchsarne gjorde honom ändå gladare, och tanken på att Paul fått en skrapa satte honom i ett riktigt godt lynne, så att han småmuttrade för sig sjelf, då han ledde fuchsarne in i stallet: det fick han för han sparka' grisen!

Men Mats var icke glad, ty ett år var långt och han visste nog, att när mjölken börjar skära sig, så är hon snart sur.

* * *

Den julen kom icke Paul till Spånga, oaktadt Per hade lofvat att hemta honom med fuchsarne; han hade så mycket förrättningar, sade han.

Och så blef det vår, och säden växte skönt på åkern; men om hösten blef det regn i bergningstiden; och det regnade dag och natt, så kornet mältade i axen; och halmen ruttnade och det blef missväxt.

Per måste skicka fuchsarne till sta'n och sälja. Men det hjälpte föga, ty som han icke hade någon halm, måste han också sälja några kreatur. Men

drängen kom tillbaka med oxarne, ty priset i staden var så lågt, emedan alla, som haft missväxt, skickat in sina oxar. Då blef Per orolig, ty han väntade Paul till Michaelitid. Han lät fördenskull drifva oxarne upp till Danne-mora, der han visste att de skulle gå åt för högre pris.

Michaeli eller den 29 September gick in. Mor stod i spiseln och kokade korf. Mats var uppe i herberget och tog på sina bättre kläder. Per sprang orolig ut och in och stundom ut på vägen för att se, om icke drängen skulle snart vara hemma med pengarne, ty i dag skulle Paul komma och då skulle summan ligga på bordet. Per, som sett vissa yttringar af otur under det förflutna året, hade dunkla känslor af att denna dag icke skulle bli glad.

Det var en solig höstmorgon, men det blåste nordan, så att det var varmt på ena sidan och kallt på den andra, och så kände Per det också inne i kroppen. Han var alldeles viss på, att drängen fått sälja oxarne, men han var ändå orolig öfver att han dröjde. Han längtade att Paul skulle komma, så att det blef ett slut på historien, men han fruktade hans ankomst. Så gick han af och an på vägen: tittade åt norr efter drängen, tittade åt söder efter Paul; än hade han nordan på ryggen, än på bröstet; än brände solen på bröstet, än på ryggen. Slutligen hör han i fjerran söderut, huru vagnshjuldåna på broläggningen, och så blef det tyst en stund. Han stod alldeles orörlig och stirrade åt stadssidan till; han lade handen ofvan ögonen och spanade.

Det han fruktade kom. Det måste komma. Han såg två röda hästhufv'en sticka upp, och bakom dem syntes snart ett hustak, som rörde sig. Det var Paul, som kom åkande i vagn och med båda fuchsarne. Han hade vagn! Den hade han förtjenat på missväxten; hungersnöden hade gifvit honom tillbaka hans fuchsar.

Per ville gå in i stugan och sticka hufv'et bakom spisen, men Paul och hans qvinnor hade redan sett honom och vinkade nu med sina handkläden. Per lyfte på mössan och låtsade grina mot solen. Mats kom utspringande och öppnade vagnsdörren. Mor stod som vanligt på farstuvisten och började niga, när hon fick se vagnen. Och så kom man in i stugan, der mor bullat upp för att fägna sitt främmande. Och

Paul talade om väglaget och sista kriget, och Per utredde frågan om kyrkotionden, men mor hade sin korfkittel och sina får och Mats hade sitt med Karen, så att det blef icke fråga om missväxt, fuchsar eller något annat, som kunde störa friden.

När de ätit, gingo gubbarne ut. Men Per hade ingen lust att visa ladugården och spanmålsboden, och Paul aktade sig att tala om fuchsarne. Slutligen kom också det andra och det Per mest fruktade. Paul tog upp:

— Nå, Per, är du klar nu att slå till? Barnen gå och tråna och det lider på tiden.

Per tittade norrut, som om han skulle hemta svaret derifrån.

— Du stannar väl öfver midda'n, sade han, så få vi talas vid sedan?

— Kanske du inte kan lägga opp? sade Paul. Det vore skada, för det är flera bud nu!

— Jag inte lägga opp? Hå! Mitt pund rostar inte så fort som andras, och fast jag inte blir rik på missväxt, så blir jag inte heller fattig. Det ena hjälper det andra.

— Kanske bror vill vara god och lägga opp då, för jag skall hem till midda'n igen?

Per blef orolig.

— Efter midda'n, svarade han lugnt. Har man väntat så länge, så kan man vänta lite till, och jag tänker, det inte står dig så för lifvet.

I detsamma hördes hästtramp norrifrån. Per rök till och spejade. Der kom drängen ridande, utan oxar; allt-

så voro pengarne här. Han tog munnen full och fortfor:

— Men är det så, att bror är i förlägenhet, så ska' jag lägga opp med detsamma!

Drängen kom närmare, men han var icke ensam. Bredvid honom red en väpnad man, som höll i ena ändan på ett rep, hvars andra ända var knuten om drängens händer.

Hästarne stampade fram i vägsmutsen och stannade. Per vardt stum.

— Håll an der! skrek den beväpnade fogdesvennen. Skattebonden Per har skickat sin dräng på olaga landsköp. Hvad svarar han på det?

— Hvar äro mina oxar? frågade Per.

— Förbrutna! svarade svennen. Nästa resa 400 mark i plikt, tredje resan döden.

— Hvem har stiftat den lagen?

— Det har kungen gjort!

— Förr stiftade vi lagar sjelfva!
När afsade vi oss den rätten?

— När Råd och Herrar gjorde det!

— De ha aldrig haft det uppdraget
att ge kungen lof att stjäla våra oxar!

— Väg dina ord, Per, för Guds
skull! varnade Paul. ❀

— Tig, du! sade Per. Det är du
och dina gelikar som sitta i sta'n och
skrifva lag till er förmån. Så här går
det till! Kungen behöfver pengar till
rännarbanor och äreportar; då tar han
ur köpmannens pung, och då tar köp-
mannen ur bondens. Hvem hindrar
mig att sälja hvar jag vill?

— Lagen! svarade svennen. Men
stå inte här och gläfs, bonde, utan lös
din dräng och gif mina hästar mat.

Per blef utom sig. Han sprang in i stugan som en rasande. Der tog han en ugnsraka och sopade af bordet, så att fat och bunkar ramlade i golvet; han slog ut fönstren, dref ut alla innevarande, krossade bänkar och bord; än var han uppe i spisen, än uppe på gällstängerna; under allt detta vrålade han, så att fradgan stod honom om munnen; han tuggade glasbitar, bröt sönder tenntallrikar, sparkade smörbunkar och stop kring golvet. Derpå stälde han sig i dörren och skrek:

— Härut era helvetes tjufvar! Förr i verlden var lag rätt, men nu är orätt lag! Tjufvar skriva lag för hederligt folk och nu stjal man med lagen! Du, din puttelkrämare, som inte gör ett Guds skapande grand, men äter mitt bröd, vet du att du således är i

mitt bröd? Jag skulle kunna ha rätt att piska dig, för du står under husagan! Du, dina tjufvars handtlangare, konungens embetsman! Hvad gör du för ditt bröd? Du skrifver opp, ja! Jag arbetar och du skrifver opp! Det gör ni allihop! Ni skrifver opp allting! Åker jag på vägen, lägger jag mig ner, binder jag min häst, försvarar jag mitt, piskar jag en lymmel, så skrifver ni opp, och allt får jag betala! Gud fader, jungfru Maria och alla helgon bevara mitt förstånd! Och tag nu dina fuchsar och dina konor med dig, Paul! Och visar du dig inom mina mären, så kom ihåg hvar du har mig! Köp du dig en måg i sta'n, der får du godt köp, om du kan lura henne på någon af dina goda vänner! Har ni fått mig på hasorna, så inte ruttnar

jag här, som kärngen sa' när hon slog ikull på körgårn. Och dertill säger jag amen och Gudi vare tack och lof för godt och ondt, amen i Jesu namn!

Men Paul och hans qvinnor hade redan lagat sig till stallet och spänt för. När de åkte genom grinden, sade Paul:

— Stackars Per som har blifvit galen!

Men Paul och Per råkades aldrig mer. Och Mats fick aldrig Karen, och det kunde ingen hjälpa, för det var nu så en gång bestäldt, och det kunde ingen menniska ändra, och det är inte ändradt än.

Nya vapen.

• **J**ost gick före med oxe och harf,
och fader Thomas sådde vår-
säd; efter kommo sädesärlor och
plockade mask, och i skogshultet sutto
kråkorna och väntade. Aprilsolen gas-
sade på den tunna jordskorpa som
ligger på Ölands ryggrad, Allvaren
kallad. Tegarne voro vackra och väl
hägnade, men skyddades från flyg-
sanden och nordliga stormen endast

af en smal talldunge, ty fader Thomas hade fått sitt skattehemman på nordligaste udden, der landet var lågländt. Ini talldungen stod stugan, och der hade mor och barnen sitt. På renen låg Tjasse och sof med ett öga. Det var den trogne hunden som kunde gå på både hare, räf och elg och ändock hålla sig vaken, så att han hade ett öga och ett öra ledigt om natten, när strykare kommo i stugans närhet.

Far och Jost hade slutat och satte sig ner på renen för att hvila. Tjasse blef orolig och småmorrade och det tycktes dra' honom i näsan söderifrån, der Norra Motets allmänning var belägen. Thomas strök honom öfver ryggen och ville lugna honom.

— Tänk, sade far, hvilken liksom alla kustbor var mycket för att grunda

öfver saker och ting, tänk hvad det här kreaturet är mycket mera begåfvadt än menniskan; han ser en redan kanske och bestämdt känner han lukten!

— Ja, sade Jost, det är nog så, men se förståelsen, den är inte så fin!

— Det vet man inte så noga!

— Hå kors; säg inte det, far! Hade han förstånd att han var starkare än du, så gick han väl inte och drängade åt oss!

— Du är dum, Jost! Det är just det han begriper; därför låter han oss hålla sig med mat. Han fick så lagom, om han skulle ta kött i skogen och mjölk af korna. Ser du inte att han ligger som en herre och sofver, medan vi plantera hans bröd? Har inte han fint begrepp, så är jag en torsk.

— Nå, far, tror du att han gör inte, när han vaktar hus och gård om nätterna?

— Ja, men inte ligger han och vaktar, må du tro! Han är lättsöfdare än vi, därför vaknar han förr. Det är detsamma, det. En rar best är det i alla fall, och jag håller lika mycket af honom som mor din, kanske lite till, för hon är då ett stycke, när hon sätter till.

Tjasse störtade upp, rände öfver åkern, satt af öfver gärsgården och försvann in i skogen, som snart genljöd af hans ifriga skall, i hvilket snart en annan hund instämde.

— Hvem jestandes kan det vara som är så långt ute på ön i dag? sade Thomas och steg upp. Jost följde och de vandrade öfver gårdet i

den rigtning, hvarifrån skallen hördes. De hunno icke längre än till gärsgården, då de sågo tvenne ryttare och hundarne i fullt slagsmål.

— Locka din hund, bonde, annars skjuter jag honom! ropade den förste ryttaren.

— Locka din, du! svarade Jost och flammade upp.

— Tyst, tyst! lugnade far. Man skall vara mjuk i mun, när man talar med herrar. — Och derpå lockade han Tjasse.

Den förste ryttaren som tagit ordet var en ung, blek man, som såg ut som en gosse i kroppen, men med en åldrings hufvud på axlarne. Han var klädd i sammetsjacka och kyller och hade sadelröret spändt. Den andre ryttaren var hans ridknekt.

— Vet du hvem du talar vid, lurk?
frågade han Jost.

— Nej, det vet jag inte och vill inte veta det heller! Men om du kränker egofriden, så skyll dig sjelf!

— Du var alltså icke till kyrkan i söndags?

— Nej, svarade Jost, som oaktadt faderns knuffar behöll ordet. Förr, när man fick höra Guds ord, gick jag i kyrkan, men nu när man bara får höra kungörelser, så bryr jag mig inte med det!

— Innan jag bränner dig, så skall jag tala om att jag är lagmannens vikarie, konungens länsherre, och att du är min bonde! Och du, gamle, håll din pojke i tygeln och svara sjelf, om du har läder i mun!

— Jag har aldrig hört att kungen

kan sälja fria bönder, sade Thomas, men om han kan det, så är det väl så! Hvad är den nådige herrens vilja?

— Den är du skyldig känna, men jag vill ändock säga dig den. Norra Motets allmänning, som icke har någon egare, tillhör numera Sveriges krona och med alla de rättigheter, som tillkomma egaren. All jagt och allt hygge är således konungens; och detta till bondens bästa, ty bonden skall sköta sin jord och sitt fiske och inte springa i skogen. Nu vet du det! Och om du låter din hund gå lös, så vet du att den blir upptagen och stympad första resan, och andra resan blir han skinnad och du bötar, och tredje resan, om du skulle få lust att lägga dig till med en ny hund, så blir du hängd!

Jost höll på att bryta ned gärsgårn af raseri, men Thomas gaf honom en knuff och tog ordet.

— Nådige herre, jag gillar på det högsta era kungörelser och är viss på att de äro stiftade efter landets lagar och till bondens fromma; ty att springa i skogen efter djur är numera bortkastad tid för bonden, sedan herrarnes smällbössor skrämt bort det vilda. Och vi skola ställa oss kungörelsen till laga efter rättelse. Är det något vidare Ers nåde har att befalla?

— Jo, skatten på ditt hemman har genom penningens sjunkande värde blifvit för låg, därför har jag, som nu eger skatterätten, beslutat och vill hafva befaldt, att när konungens jagtdjur, som släppas på allmänningen, om vintern genom starka snöfall äro

hindrade söka födan, skall du och dina grannar med, förstås, vara skyldiga lägga ut hösåtar, der vi framdeles komma att bestämma. Har du hört?

— Jag har förstått.

— Och derefter rätter eder! Farväl!

Han vände sin häst och försvann in i skogen.

— Hvad skall man säga om sådant? sade Jost, då han blef ensam med far.

— Ja, maken har jag inte hört! Men sen det blef herrevälde i landet, så är allting baklänges. De prata om kung Kristian! Det var en beskedlig herre det, som tog af röret, när det blef för högt! Och så tala de om den salig kung Gösta! De visste inte hur godt de hade det. Hvem har hittat på det här nya greppet? Jo,

det är de tyska skrifvarne, som de dragit in i landet. O, att behandla sitt folk på sådant sätt, folk som de ha' att tacka allt för. Hade inte dalkarlarne gått ut, så hade han vackert befriat landet! Tänk! Han skall släppa vilda djur i skogen för att få nöjet vara slagtare, ty inte behöfver han det för maten? Och så ska' vi så och plöja för att fodra hans djur — vilda djur! Då man knappt har bete för kostackarn!

— Vi ska' tuta ihop grannarne och slå ihjel saten! sade Jost.

— Hå, vackert, vackert! Han har hela besättningen i Kalmar, och de kan snart vara öfver! Nej, man får vara knepig mot så'na här skälmar, och hjälper inte det, så får man väl tänka ut något annat. När man inte har

magt, så får man begagna sitt förstånd. Det är också en Guds gåfva, som inte är att försmå.

— Fy, far, sade Jost, inga räftag! Ut på marken och slå'n i skallen!

— Ja, så var det förr i forntiden, då kunde den fattige också få vara hederlig. Men nu är det frågan om, huruvida det icke är lika hederligt att försvara sig som att angripa; och hvarje djur har fått vapen efter sin art, näbbar, klor och tänder; ja, ormen har fått gift, och han vore väl dum, om han inte begagnade det. Ännu har bonden vapen i huset, men han får inte begagna dem! Hvad skall han då göra för att skydda sig?

— Han behöfver icke skydda sig, nu mer; för det gör lagen, sade Jost och grinade.

— Jo, när lagen släpper vilddjur på hans mark, då skyddar han allt! Nej, snart nog behöfva vi dem som skydda oss för lagen, och det har gått så långt, att vi borde be Gud bevara oss för rättvisan! Kom nu, Jost, gå vi hem och äta. Tids nog få vi spörja hvad den här nyheten skall bringa oss.

Och så gingo de hem, men inte bundo de Tjasse den dagen.

Det var midsommarafton. Jost var borta och hjälpte flickorna med majstången. Fader Thomas och hans gumma sutto ute på farstuvisten. Gumman glättade halsdukar på en bräda, och gubben spingade stickor.

— Hvad tyckte du om baket? sade gumman.

— Åhjo, lite knådigt bara.

— Det vållar vedpinnarne, ni gaf mig.

— Det vållar inte Jost och jag, menade fader Thomas. När en inte får hugga på allmänningen, så har en bara vindfällan att stöda på.

— Hvarför hugger ni inte på dungen?

— Då kommer flygsanden öfver oss.

— Han kunde gerna komma.

— Håhå! Håhå!

— Hvar är Tjasse i dag? Har inte sett'n på hela dygnet.

— Vet inte! Kommer väl hem, då han blir hungrig.

— Säden står grann, sade gumman och pekade åt gårdet, som lyste så ljusgrönt öfver gärsgården.

— Makalöst, sade fader Thomas. Hade vi den bara under tak; men det är långt dit.

Det knakade borta i stängslet, der

genvägen strök fram; och strax derpå syntes en lång karl klättra öfver, gå fram på renen och komma ned mot stugan.

— Guds fred, godt folk, och god helg, sade grannen.

— Guds fred sjelf, granne, svarade far och mor.

— Hvad har du för ärende, Jesper? frågade far.

— Åh, ingenting alls, sade Jesper, och blinkade förstånd åt Thomas, under det han gräfdde i fickan.

Gumman såg icke blinkningen, ty hon stod lutad öfver arbetet, men Thomas såg den.

— Nå, efter du är ute och klifver på midsommarafton, sade Thomas, så ska' jag väl passa på att visa dig min nya båt.

— Skönt, skönt, sade Jesper, jag har hört att du redan har honom i sjön.

— Strax härnere vid gistgården, sade Thomas. Har du tid, så luffa vi dit ner.

Det var just hvad Jesper ville. De vandrade ner genom talldungen, hvilken utgjorde förposten mot flygsanden. De kommo ner till sjön, satte sig i båten, som icke alls ådrog sig Jespers uppmärksamhet, och rodde några tag ut på sjön.

— Nu kan inte gumman höra oss, sade Thomas; spela upp nu!

Jesper tog fram en budkafle ur fickan, som på gammalt vis var försedd med ett rep i ena ändan.

— Nya rep om halsen igen? frågade Thomas. Hvad står då på?

— Kallade till kyrkan i morgon! Aflemna alla vapen!

— Det ha' de skrockat med i så många hundra år!

— Men nu är det allvar! Knektar ha' kommit från Kalmar.

— Tyska knektar! Förr var det danska knektar. Alltid knektar!

Då tog Jesper upp att sjunga:

»Våra män äro slagne,
Våra värjor borttagne,
Både skepp och skatt.»

Thomas fortfor:

»Bättre är dö
I elden röda
Än ärelös lefva.»

Jesper tog vid:

»De vilja truga
Och neder buga
Och hålla oss för vrak.
De göra oss vända
Till vatten och land,
För ingen vår sak.
Svenske män,

I vakten eder än
För dylikt omak.»

Thomas fortsatte:

»Herrar och förstar,
Både minste och störste,
Både riddare och svenna,
Bönder och borgara,
Både sent och arla,
I hållen öfver ena.
Svenske män,
I vakten eder än
Och varen ej sena.»

— Hvad hjälper att vi hålla hop mot
knektarnes eldbössor? sade Jesper.

— Är det grannarnes tankar? frå-
gade Thomas.

— Grannarne hade andra tankar i
förrgår, när rådjuren gingo i min åker
och åto upp brodden.

— Ha' de ätit upp din säd? frågade
Thomas och piskade vattnet med årorna.

— Alltsammans!

— Har du klagat då?

— Vet du hvad lagkarlen svarade? Mota bort dem! sade han. Och grannas motade bort dem från sin åker med båge och skäktor. Och det vållar vapnens utlemnande!

— Ha'n I hört af de kungliga svinen på skogen?

— Ingen törs gå på skogen, se'n svina ref sönder bena på grannas Jöns och han måste berga sig i en tall.

— Mycket har jag lärt och förnummit, se'n jag kom till verlden, men maken aldrig! Styrelsen hade prispengar på björn och varg, men på vildsvin — åh fy!

— Lagläsarn säger att svina äro tama, efter de äro utsläppta.

— Gå bönderna till kyrkan i morgon med värjor och vapen?

— Allesammans och du med, Thomas! Tänk på hustru och pojke.

— Hvad skall en göra åt saken då?

— När knektarne begagna krutbössor, så få vi begagna vårt förstånd.

— Det sa' jag med åt pojken, men — men det kostar på en hederlig man att måsta vara falsk! Om hundra år ska' inte finnas en ärlig bonde i hela landet, så blir det med den saken, när man tar ärliga vapen från bonden. Gud hjelpe oss, Jesper, här stunda svåra tider. Ibland tycker jag det vore bättre att dö som hederlig än lefva som ohederlig.

— Det är väl den fattiges lott det, kära du, för lefva skall han väl, efter han är född. Får han inte behålla hedern, så är det väl dens fel, som tog 'en ifrån honom.

Samtalet var slut. Jesper gömde budstickan, och Thomas paddlade med årorna åt land. Hafvet låg blankt blåhvitt som en spegel, och aftonsolen sänkte sig i brandgula töcken och lyste in på tallstammarne, som tycktes stå i lågor.

När de kommo i land igen, stod mor på farstuvisten som förut, men hade pyntat sig.

— Vi ska' väl gå på dansen i rap-pet? sade hon åt Thomas.

— Ska' väl det, svarade han. Kan inte sitta ensam hemma och kura på midsommarafton!

— Hvad tyckte Jesper om nya ökan? fortsatte gumman.

— Låg som en spån på vattnet, svarade Jesper.

Och så frågades intet mer. När

Thomas var klädd, gaf man sig af, lemnande stugudörren oläst, ty man väntade inga tjufvar, emedan man sjelf icke kränkte eganderätten. Thomas tog sin yxa med sig, och de vandrade af till grannens, som låg en knapp half mil derifrån på östra sidan af ön. Utan några äfventyr på vägen och väl undvikande allmänningen, anlände de till Ryssbyn, som hemmanet kallades. Dansen var i full gång kring majstången, men de gamle männen syntes icke, såsom eljes var vanligt, samlade som åskådare omkring de unga, utan hade krupit in i stugan, der de sutto på bänkarne omkring det långa bordet och drucko öl. Då Jesper och Thomas trädde in, helsades de kort och högtidligt af värden, som bad dem sitta. Det rådde en tung, dyster stämning

derinne, och det kändes i luften, att något oväder samlade sig. Nämde-
mannen hade plats i högbänken och
var röd i ögonen, som om han druckit
eller talat för mycket; de andra suto
med nedslagna blickar. Thomas, som
var bland de äldre och ansedde, ansåg
sig böra säga något först.

— Träffas vid kyrkan i morgon?
sade han.

Ingen svarade. Men då tog nämde-
mannen vid med sin flinka tunga.

— Just den strängen vi spelat på,
gamle Thomas. Gubbarne här, ser du,
ha' sina betänkligheter, som en inte
alls kan fatta eller förstå. Att bära
värjor eller vapen har redan varit för-
bjudet i många hundra år, och att en
icke lydt öfverheten, är icke öfverhetens
fel. Men nu gå de här gubbarne och

tro, att det är elakhet af höga öfverheten, men det är det inte. Lite hvar vet nog, hvad buller och svårigheter det har fört med sig, att man går med knäfvelspjut och bågar; när sinnet rinner på, så är det inte långt till handgemäng, det känner vi nog. Och hvad det vrövlet angår, att vi ska' ha' något att försvara land och rike med, så behöfs det aldrig komma i fråga mer, ty det gör höga öfverheten sjelf.

— Håll der, sade Thomas. Skam tage svenske män, om de inte längre kunna försvara land och rike, utan att behöfva dra' in främmande knektar. Den gången dansken skulle ur landet, då gick det för sig med skäktor och yxor. Nej, du herrerackare! Det är inte der det sticker. Det är inte för den saken ni ta' vapnen från oss. Nej,

I ären rädda att banden trycker, våldet går för långt, när konungens svin ska' släppas i hans åker! Hör det! Nu är ni manstarkare, och därför komma vi till kyrkan i morgon på sätt som sagdt är, men kom igen en annan gång, så var säker att yxor och knifvar bita också på räfpelsar.

— Thomas, Thomas, lilla, sade nämndemannen hånfullt, du ska' inte vara så stor i orden, så blir du inte så liten på jorden.

Thomas gick fram och högg sin yxa i bordet framför nämndemannen. Det blef ett anskri i stugan, och alla sprungo upp från bänkarne; men qvinnorna, som stått utanför dörren beredda på hvad som händt, störtade in och kastade sig emellan de kämpande. Samqvämet var upplöst; nämndemannen och

hans få anhängare redo genast hem till sitt.

Dansen fortfor ute på backen, men fiolens gnällande lät icke mer så muntert, och dansen gick tung och tyst som ett arbete eller en hednisk offer-tjenst, der man sökte bringa sina sinnen i raseri, innan man skred till offer-slagten. Snart tynade den också af, och med tanken på morgondagens allvar skildes man vid midnatt utan att hålla midsommarsvaka vid eldarne. Det var den sorgligaste midsommarafton man varit med om.

Midsommarsolen stiger ur hafvet och lyser upp den lilla kyrkviken. Ingen mensklig varelse synes eller höres. Skrakar och ejdrar simma så lugnt ute på det blanka flacket. Vassen i viken rör sig då och då der en gädda går

fram. Nere i tångbuskarne trippå strandskator och plocka maskar. Vinden är så varm, att den icke förmår röra hvarken sig sjelf eller vågen. Tystnaden råder öfver land och vatten. Gräs och blommor stå och sofva på backarne, när nu den eljes aldrig hvilande blåsten lemnar dem ro.

På den lilla kyrkogården i backslutningen stå de hvita korsen som små barn med armarne utbredda, för att gifva famnen åt solen, som torkar daggens tårar, dem natten gråtit öfver dem, icke af sorg därför att det var natt, ty det var ingen natt, utan af glädje öfver att solen icke var nere så länge. Och den gamla svarta träkyrkan, så litet hus åt en så stor Gud, förgylles upp af den rika solen, och tuppen på flögeln tittar åt vester, derifrån vinden

sist blåste, om icke det skall blåsa mer, ty det börjar blifva för varmt. Till och med den förgyllda galgen på kortaket vågar se solen i ansigtet och breda ut armarne, helsande som det hängda sanningsvittnet i Emaus: frid vare eder! Och det är frid i naturen! De hvitvättade stenblocken i stranden slippa piskas af vrålande böljor, blåa böljor slumra i solstrålar, och den blåa rymden plöjes icke af ströfvande moln.

Då synes en menniska uppe på backens hjessa. Tystnaden är bruten. Strandskatorna ge allarm och skrika klipp! klipp! Ejdrarne lyfta knorrande och stryka utåt hafvet, skrakarne springa i vattenbrynet och schasa vattnet som forsar framför dem. Änder, som hållit sig gömda i vassen, flyga knarpande upp och skrämma gäddorna, som smälla

med stjertarne. Den oändliga vattenspegeln, som icke hade en rynka eller refva, är spräckt och ring utom ring, som spillror af ett sönderslaget stenkärl, spridas ut öfver den blå duken, och måsarne, som varit borta, komma hem och hafva tärnor med sig och nu skriker hela luften, och så dyka fiskarne ner i de lugna djupen, ty de tro att det är fara å färde.

Men det är bara kyrkvaktarn, som kommer för att sopa kyrkan. Han sätter nyckeln i det rostiga låset och öppnar den tunga dörren. En unken luft från vapenhuset slår honom i ansigtet; gammal instängd vinterluft som midsommarsolen icke fått värma upp. Brandredskapen hänger der och här står ett qvarglömdt knäfvvelspjut, en benbruten bänk, några pallar, straffstocken,

en knippa spön, en qvast, en sönderlagen bild af den helige Stefan från katolska tiden. Detta är förgården till Herrans heliga hus. Kyrkvaktaren tar spjutet och bär det ut på backen. Derpå tar han qvasten, som står lutad mot den helige Stefan, och viskar af straffstocken. Sedan undersöker han dess gänger och lås. Men han måste profva den, ty den skall begagnas. Han sticker in båda benen, men då kan han icke låsa den sjelf. Han ser sig om efter något föremål; den helige har bra ben; och snart sitter det stelnade helgonet i stocken, och kyrkvaktaren finner att allt är godt och som det skall vara, och så släpper han honom lös och ställer honom mot väggen bredvid handsprutan. Så går han in i kyrkan. Der är också kallt och fuktigt

som i en källare. Den korsfäste hänger som vanligt midt emot den inträdande, hänger förgäfves som vanligt, lutande sitt hufvud mot bröstet hoppöst, modlöst, som om han öfvergifvit tanken på att kunna få utredt om människorna äro mera olyckliga än brottsliga, större dårar än skurkar. På väggarne äro målade taflor öfver goda menniskor som piskas, knipas med tänger, brännas lefvande af elaka menniskor, som de goda ville väl, och därför pinas. Om de sitta der som en uppmantran att vara god eller en varning för att vara det, det bryr kyrkvaktaren sig icke om. Han har sett de der taflorna i femti år och det hör icke till hans tjenst att knäppa gåtornas nötter. Han har inte fått order på det, säger han; det hör inte till hans tjenst, me-

nar han, och de som tänka för honom, de veta nog hur det skall vara. Han går fram till altaret, går innanför skrancket och klifver upp på pallen; torkar dammet af den gamla boken, slätar på duken och putsar här och hvar. Men när han vänder sig om och ser utåt kyrkan, finner han en hop unga flickor längst nere på stora gången. De bära löf och blommor i sina förkläden och komma för att klä' kyrkan. Icke är det för stackars Kristus, icke är det för stackars Johannes heller, hvars dag det är, ty han vandrade icke på rosor; nej, det är för den stora hednaguden, den, som aldrig gått bort än, fastän han döljer sig understundom, som håller allt vid lif och är godare än kärleken, ty han värmer både goda och onda, det är den gamla solen som skall

få offer. Och de unga soldyrkarne, som icke veta att de äro hedningar, komma fram till Kristi altare för att sätta liljekonvaljer i ljuspiporna och strö björklöf på golfvet.

Kyrkvaktaren, som ännu står innanföör altareskranket, anser sig böra begagna ett godt tillfälle att tala till den lilla församlingen.

— Det var snällt, flickor, att ni kom med lite grönt. Jag trodde inte det skulle någon tänka på det i dag, efter jag inte såg till er i går. Men det blir riktigt rart främmande i dag; lagman kommer sjelf, ska' ni veta, och har hela knektehopen med sig. Det blir något för er flickor, att koxa på.

— Vi bry oss inte om knektarne mer än katten, sade den äldsta af flickorna. Det sällskapet känner man nog.

— Nå, men så vet ni väl, att Lars i Mossen ska' sitta i stocken för han sköt på galten. Sjelfva besen!

— Lars i stocken? På midsommardagen? Gud hjelpe oss, det är icke sant!

— Sant som Guds ord, sade kyrkvaktaren och slog med näfven på altarboken.

— Då komma vi icke i kyrkan! sade den äldsta, och inte löfva vi heller! Så, flickor! Nu gå ni med mig. Gud skall förlåta oss, men det är värre än det värsta man hört. Och nu ska' jag tala om, att våra gossar nekade oss att gå hit med blommorna, för de sade att det skulle ske något annat otäckt ute på backen också. De ska' bränna upp deras värjor och vapen. Är det sant också?

-- Sant som heliga Guds ord och sakramenten.

— Kom, flickor! sade Gertrud. Hvad skulle vi här att göra!

Och de unga lemnade den gamle och källarluften, men det var med blödande hjertan, ty de höllo den gamla kyrkan kär som ett barndomsminne, som många barndomsminnen om julotta, konfirmation, sommarsöndagar.

Det led framåt gudstjenst. Båtar kommo sakta glidande in i viken, fyllda med beväpnade män och helgdagsprydda kvinnor. Och från landsvägen kommo skaror. Man samlade sig på kyrkbacken och förde tysta samtal. Då blixtrar uppe i skogsbrynet och fram kommer ridande lagmannen, fogden och en fänrika tyska landsknektar. Det slamrar och dånar i harnesk och sadeltyg, och

när de äro framme vid det församlade folket, hålla de in hästarne och innesluta i en fyrkant den beväpnade bondhopen, hvilken förblir orörlig och utan att blotta hufvudena.

Lagmannen börjar tala. Ingen hand lyftes till hatten.

— Af med hattarne! ryter fogden.

Ingen hatt tas af.

— Fäller pikarne! kommenderas åt knektarne, och då tagas hattarne af.

Derpå tog lagmannen ordet. Öfverheten, som alltid hade folkets sanna väl för ögonen, ville nu också ge ett uttryck åt den inneboende välfärds känslan och göra en gammal stadga till full verklighet, hvilket skulle komma att öka folkets tacksamhetsskuld till det regerande konungahuset, hvars store stamfader en gång, utan annan hjälp

än tyska landsknektar, befriat landet från danskarne. Några dalkarlar hade visserligen hängt sig på, men de voro mera till skada än till gagn, och den frihet dem blef förunnad att bära vapen missbrukades, som bekant, under senare tider, då de voro nog otacksamma att vända dem mot sin egen konung, hvilken alltid haft deras sanna väl för ögonen. Han uppmanade därför de närvarande i konungens namn att nedlägga vapnen, så ville de sedan tillsammans gå in i Herrans hus och tacka Gud som styr allting till det bästa. Som inga tecken till uppmaningens åttlydande förspordes, kommanderades:

— Hållen edra pikar färdiga.

Då kastade bönderna på en gång sina vapen med ett stort brak i en

hög på marken framför ryttarne, så att hästarne stegrade sig.

Nu framträdde presten, som stått gömd bakom knektarne. Han tackade församlingen för den kärlek de visat konungahuset och bad att församlingen icke skulle låta denna kärlek förvandlas i hat mot något lefvande eller dödt, som hörde till det kungliga huset på något sätt. Han ville visst icke mena, att de omtalade svinen hörde till det kungliga huset, men på visst sätt och i en viss mening kunde de sägas vara kungliga huset . . .

— Lägger edra pikar på axeln! kommanderade fogden och afbröt presten, samt tog sjelf vid.

— Ölandsbönder hafva skändat sig, då de på ett lumpet sätt hämnats på osjäligena djur, och därför skulle i dag

ett exempel föreställas, som skulle injaga skräck i de öfvermodiga.

Lasse i Mossen fördes fångslad fram på en vink af lagmannen, hvilken nu tog ordet.

— För att icke Norra motets bönder skola inbilla sig att lag och rätt icke mer finnes i landet, skall Lasse i Mossen få tala. Tala!

Lasse i Mossen, som burit kaffe i munnen, kunde icke tala. Men då steg Thomas fram.

— Öfverhet, herrar och herrar knektar. Lasse i Mossen har icke hämnats på de kungliga familjesvinen, ty man hämnas icke, när man försvarar sitt och de sina. Nu har jag talat!

— Bröster af eder sadelrör och läggen an! kommenderade fogden.

Då blef det alldeles tyst. Men när

qvinnorna, som åskådat uppträdet från kullen invid, sågo luntorna börja ryka, föllo de på knä och upphäfde ett anskri, som skulle ha' rifvit molnen, om det funnit några, och det gick ut öfver viken och gaf flerfaldigt eko mellan skär och holmar, och fiskare, som varit flera mil borta på sjön, berättade sedermera, att de hört en sång i ett enda tag, som om den kommit från englarne i himmelen så hade den låtit.

Då störtade presten fram och föll på knä och bad så vackert, att Gud i himmelen skulle röra öfverheten till barmhertighet och icke bringa olycka öfver det arma folket, som nog älskade öfverheten på sitt särskilda sätt, men icke hade foror och manér nog att visa det.

Luntorna släcktes och hela fännikan satt af. Sedan vakt blifvit satt vid

vapenhögen, begåfvo sig de höga her-
rarne till kyrkan, der Lasse redan satt
i stocken utanför dörren.

Men bönder och qvinnor togo hvar-
andras händer och gingo upp i ett
backhult långt derifrån, och der föllo
de på knä; fader Thomas, som kunde
Herrans bön, läste upp den, och när han
icke kunde mer, läste han om den igen
och ända till sex gånger, och hvar gång
han kom till »och inled oss icke i fre-
stelse», så suckade och stönade alla karl-
folkerna och togo hvarandras händer
och gräto högt, och så sutto de stilla
i backen utan att tala ett ord, och de
lådades som om de hörde predikan
ändå, fastän de icke hörde presten.

Men i kyrkan stod presten och pre-
dikade öfver Johannes döparen, som
halshöggs, derfor att konung Herodes

ville det. Och han hade till ingångspråk: öfverheten bär icke svärdet förgäfves, utan är en hämnare, honom som illa gör. Och han predikade sedan öfver skilnaden mellan hämd och straff och kom till det resultat, att när öfverheten, som är en Guds hämnare, hämnas, då är det straff, men när en undersåte straffas, då är det hämd, därför vore det förbjudet för undersåten att straffa. Sedan kom han till bönerna; och när han bad alla de närvarande bedja ur hjertat för höga öfverheten och dess trogna embetsmän, då kunde en drucken landsknekt icke längre hålla sig, utan skrek högt samt rasslade med harnesket, hvarför han icke blef tillrättavisad af fogden, som hade stor vördnad för öfverheten.

Men när klockorna ringde ut, bröto

de höga öfverheterna upp och gingo till sina hästar; och snart trafvade de med rassel och skrammel derifrån de kommit. Och när oljudet dött bort, skingrades den biltoga församlingen i skogshultet. Men presten fick gå hem med nämдемannen.

Fader Thomas, hans gumma och Jost vandrade tysta hemvägen framåt. Gubbens hufvud hängde ner på bröstet, och hans ögon tycktes borra sig ner i jorden för att leta upp några dolda medel mot vissa onda ting. Jost hade tagit en stake i handen och stack ner osynliga fiender, som kommo ridande mot honom; gumman bar sin helgdagskjol i handen, att den icke skulle rifvas af buskar och stenar. När de gått öfver sista gärsgården, stannade fader Thomas plötsligen och visade på ett

färskt blodspår i gräset. Jost kastade sig ner på marken och luktade; derpå lyfte han upp hufvudet, såg på fadern och sade:

— Det här är inte vildspår!

— Hvadan kommer det, och hvart går det? frågade Thomas.

Jost letade en stund.

— Det kommer ingenstädes ifrån och går hemåt.

— Då har någon rifvit sig på gärsgården och sedan gått hem.

— Då skulle gärsgården bära märke! Nej, någon har burit ett skadadt kräk till gärsgården och der kastat det öfver in på lindan.

Thomas tycktes förstå sammanhanget, men sade ingenting, utan började vandra hemåt.

De hade gått ett par stenkast och

sågo stugan skymta fram mellan talarna, då de hörde Tjasse ömsevis vinsla och tjuta, men han kom dem icke till mötes som han eljes brukade. Jost lockade honom, men han kom ändock icke, utan började stortjuta.

— Der ha' vi det! sade Thomas.

— Inled oss icke i frestelse, sade mor.

När de hunnit fram till stugan, kom Tjasse skumpande på tre ben; det fjerde var af vid knäet. Jost undersökte såret och sade endast: yxa. Far och mor tego.

Tjasse bars in och lades i sängen, der han förbands.

Efter middagen gingo Thomas och Jost ut på egorna. Rågen stod vacker och skulle blomma. De gingo vidare och kommo till roflyckan. Gärsgården var genombruten, och hela åkerlappen

genomrotad af vildsvinen. Då sade Thomas:

— Om lagmannen sitter uppe i Stockholm och har betaldt för att han vårdar lagen på Öland, om lagmannen äter upp om året femtio oxar, tolfhundra får, två tusen höns, tre hundra pund oxkött och fläsk, tre hundra pund smör och ost, tre hundra pund bröd och två hundra tunnor korn, så undrar jag om icke det är bond', som skall hålla honom med allt det der, har skyld att skydda årsväxten, ty eljes blir lagmannen utan sin ränta, och då förfaller lag och rätt. Om räfven går och tar från oss hönsen, som lagmannen skall äta upp, så undrar jag, om man icke gör rätt, då man ludrar för räfven, ty skjuta honom kan man ju inte, när man har en hund på tre

ben och ingen båge. Hvad säger du, Jost?

— Jag säger ingenting, för jag vill inte ha' några vittnen.

— Det är bra, sade fadern. Kan jag lita på det?

— Så visst som på att räfven låter bli höns, när han ätit mitt bröd.

— Mor blir väl galen, när hon får höra om det här sista, sade Thomas.

— Nå, så få vi göra henne klok igen.

Fader Thomas tog upp ett rofstånd, på hvilket ännu icke syntes någon knytning, betraktade det eftertänksamt och sade:

— Tänk att de tycker om rofvor på det här viset.

— Måtte väl det! Men så ska' de smaka ändå bättre, när de äro fullgångna. Vi ha' väl några qvar se'n i fjor, far?

— Ett par spann eller så.

— Det stoppar, sade Jost.

Och så gingo de hem med tunga steg. Men när de kommo in till gården igen, hörde de ett förfärligt grymtande, blandadt med skri och gnäll, och påskyndande sina steg sågo de snart huru en hel familj af de kungliga djuren roade sig i rågen. Galten gick fram i åkern som en plog, son rullade sig som en vält, så att de manshöga stråen, som buro den blifvande skörden, lade sig ner som en matta; och rundt omkring skumpade sex halfvuxna grisar och harfvade så godt de kunde. Thomas och Jost uppgåfvo samtidigt ett hojt både af raseri och af fruktan, blandadt med hopp om att kunna skrämman bort djuren. Galten upphörde med plöjningen och tittade under öro-

nen på fridstörarne; son stannade i den rullande rörelsen och afvaktade på halfrygg hvad galten skulle vidtaga för åtgärder, och grisarne väntade på tecken från modern. Galten återtog sitt arbete.

Då steg Jost upp på gärsgården och uppgaf ett skri så gällt och ihållande, att mor svarade hemma på backen, ty hon trodde, att de ropade på henne.

Då lyfte galten hufvudet och visade sina hvita betar, sänkte sedan och kom steg för steg mot Jost.

— Upp i trädet, skrek Thomas och var i en blink uppe i en tall, men Jost stod qvar på gärsgården.

När galten såg Thomas' snabba rörelse, tog han till att springa mot gärsgården der Thomas stod, och när han

väl kom fram, lade han hela breddsidan emot och började skubba sig så våldsamt att stängslet gungade. Derpå ref han ett hål med betarne, stack in trynet, och nu tog han i, och flåsande och blåsande bökade han hålet allt större. När Jost såg att ställningen var ohållbar, sprang han ner och hastade upp i en tall, han också. Och det var på tiden, ty strax efter var galten igenom och stod och skubbade mot tallen, så att den gungade.

— Hvad säger du om det här, far? sade Jost.

— Det är dygden på son, att hon ligger och äter, sade far.

— De der ha' bra mycket lättare än vi, sade Jost. De skörda der vi sått, och så slippa de skatten. Tror du att vi få ligga i säng i natt? Jesus Kri-

stus, der kommer mor. Gud fader, hjälp henne!

Och de båda satte till att skrika med fulla halsar. Men gumman kom närmare och tycktes icke höra. Hon var ännu helgdagsklädd. Hennes höga hvita mössa, hennes gula kjol och svarta lifstycke, hennes röda förkläde afstack så bjert mot den mörka skogen, att vildgalten blef skrämnd och med ett förfärligt grymt satte han igenom gärsgårdshålet. Hans anhöriga, som endast väntat på tecknet, förstodo genast hur det var fatt och följde efter i ett råkande ränn.

Thomas och Jost klängde ner ur trä'na. Då, när mor fick se hur rågen låg der, slog hon ihop händerna och sade:

— Nu, Thomas, måste du väl sta'

och klaga, annars går jag sjelf. Kan du tåla det här, så tål du stryk! För nu ä' vi sping-spångande barfattiga och få äta rofvor hela vintern.

— Inte tror jag vi få äta rofvor, sade Thomas, men klagar jag, så går det med mig som med Mats. För så gick det honom: att först fick han gå till nämndeman, som skicka' honom till länsman, och der fick han låta skriva upp saken på ett papper, som kostade fyra mark, lödiga förstås. Och se'n fick han sta' och resa in till Kalmar, och det kosta' svåra pengar. Och när han kom till Kalmar fogdeskrifveri, så såg de på papperet för sex mark, skickade honom till Stockholm, och det kosta' honom tjugu mark, summa trettio mark. Men när han så väl kom upp till kungliga öfverskrifveriet, se då

var det inte så'nt papper det skulle vara, och så var det inga marignaler. Men då gick Mats med papperena upp till kungen. Han var mycket nådig och frågade om Mats hade vittnen med sig; men se, det hade inte Mats, och då kunde ingenting göras åt saken. Men så svarte Mats, att svina inte bruka ta' vittnen med sig, när de rota i andras åkrar. Men då blef kungen ledsen och sade, att Mats skulle halshuggas, om han kom och bösta på det der viset. Nå ja, Mats kunde inte gå längre, ty Gud får man inte gå till när man vill, och han tyckes inte lägga sig i rättvisan, och därför fick Mats gå från gård och grund, så att Gud bevare oss i Jesu namn för rättvisan.

— Ha' de ätit upp rofvorna med?

utbrast gumman, som af hela Thomas' anförande endast fasthöll kärnpunkten.

— Ja, men Jost säger att det fins kvar från fjorårets, och så tror han att räfven lemna' lite kvar se'n förrårs vinter. Och hjälper inte det, så få vi hitta på annat! Men nu säger jag som så: när vi inte få ta' vår bergning ur jola, så få vi väl ta'na ur sjön! Och när vi fått'na väl i land, då är det vi som skudda sanden af våra hasor och säga farväl, och se'n få rättvisa och regering se sig om efter skatten. Och nu, go' vänner, blir det att lägga af helgdagstrasorna och sätta garn i sjön. Här hjälper inte att lägga armarne i kors och gå och sofva, ty se'n en haft de goda dagarne, så får en ock ta' de onda!

— Men inte längre än till hösten, sade Jost.

— Inte längre än till hösten, sade Thomas.

Och så gingo de hem och klädde om sig och foro ut på sjön.

* * *

Det var en septemberdag. Det hade i åtta dagar blåst en rasande nordlig storm, som ref upp hafvet till många famnars djup; vågorna vräkte upp sanden på stränderna och lade den i val-lar ofvanpå tångsträngarne; och så snart sanden torkat, blåste vinden upp den allt längre och längre, och nu, sedan i röt månaden en oväntad skogseld bränt upp det sista skyddet för flygsanden, yrde de gamla sandhögarne om och drogo med falaskan upp åt landet. Af skattebonden Thomas' stuga,

som också hade brunnit, syntes icke ett spår, och hans råglycka och roftäppa voro endast sandfält. På samma sätt hade elden förfarit med grannarnes egor, och sjelfva uppehölo de sig i sina lador ute på skären, der de fiskade.

Det var således icke någon glad syn för lagmannen, då han i dag på stora höstjagtan kom ner till stranden; och glad var han icke heller förut, ty huru hundarne hetsat och pikenerare hojtat och blåst i hornen, icke ett enda svin-spår hade man sett. Lyckligtvis för lagmannen hade de kungliga drottningarna och prinsarne haft annat att göra och sålunda icke kunnat delta i jagten, som nu ensamt bedrefs af länsherren med fogden och ståthållaren i Kalmar.

Stormen röt i talkronorna, hästarne

frustade, hornen klingade och det var redan lidet långt på eftermiddagen, då sista kopplet, som ännu icke var trötadt, gaf ståndskall utanför ett snår af hagtorn. Den något svalnade jagtifvern lifvades upp, och snart voro alla jägarne samlade. Hundarne kunde icke intränga längre för törnen och taggar, utan jagtknektarne började hugga upp med yxorna, under det att jägarne stälde sig i en krets med spjuten färdiga att mottaga vildbestarne, då de skulle komma utrusande. Den djerfvaste af drängarne hade gjort en öppning ända in till bergsknallen, mot hvilken snåret tog stöd, då han kom baklänges ut och förbannade sig på, att han i dunklet sett betarne af både galt, sugga och grisar. Man hetsade hundarne igen, men de kommo snart tillbaka,

gnällande och fnysande som om de luktat på något elakt. Då föll lagmannen i raseri, och sedan han pröfvat skaftet på sitt spjut, gick han in i buskarne. Der han såg betarne blänka stötte han till; klingan fastnade, men icke ett ljud eller en rörelse förmärktes inifrån de ringade bestarne. Men ut störtade lagmannen, hållande handen för näsan, ty i detsamma spred sig en stank så grym, att till och med drängarne ryggade. Man hade jagat på as. Lagmannen lät blåsa till hemfärd, och inom sig svor han en dyr ed, att bönderna skulle få betala detta dyrt; ty han gissade strax, att bönderna varit vållande, eller hans rättskänsla sade honom att så måste vara.

Återtåget skedde under en viss för-

stämning, ty tillrustningarna hade varit i stor skala och förväntningarna icke mindre. Visserligen hade man fält rådjur på morgonen, men det var icke något att nämna, ty det kunde hvem som helst.

— Jag tror jag låter hänga hela bondhopen, sade ståthållaren.

— Det skulle jag ha' gjort för längese'n, sade fogden, men då få vi ingen skatt.

— Det få vi inte ändå, sade lagmannen, ty de skälmarne ha' lagt jorden öde, och strömming kan man inte ta' emot i evighet.

När sällskapet hunnit hem till lagmannens gård, var det redan skymning. Den gamla tvåvåningsträbyggningen med sina hörntorn och flyglar ansträngde sig att se ut som ett slott, men för-

mådde icke. Invändigt bar deremot allting spår af öfverflöd och förnäma vanor. I gästabudssalen, som visserligen hade lågt till bjelktaket, voro väggarna blådragna och prydda med ljusplåtar af blankadt silfver, som återkastade vaxljusens sken, och i taket hängde en glaskrona. Golfvet var belagdt med mattor och skinn, och alla bänkar doldes under de dyrbaraste hyenden och öfverdrag. I spiseln brann en väldig brasa, och bordet stod dukadt till en lysande måltid, vid hvilken hvarken fattades vinkannor eller kristallpokaler. Sedan sällskapet klädt om sig och tvättat sig i gästrummen, samlades de i salen, och på hofmästarens tecken satte man sig till bords. Som lagmännen var ogift, voro inga fruntimmer närvarande, och följaktligen

antog gästabudet snart en pregel af ohejdad råhet. Maten tycktes endast vara till för att reta törsten, och der vardt skarpt drucket. När måltiden pågått ett par timmar och lagmannen var nära halfrusig, steg han upp, lyfte sitt glas och sade: För konungen! Alla reste sig utom ståthållaren på Kalmar slott. Blodet stod honom åt hufvudet, och han sladdrade på målet, när han svarade:

— Hvilken konung?

— Vår regerande nådige herre och konung, konung Johan, högg lagmannen i med en hotande rörelse åt värjan.

— Jag vet inte att konung Erik upphört att regera än, sade ståthållaren, fastän han sitter fängslad.

— Inte har jag hört att man re-

gerar från fängelser, och för öfrigt nu är kung Johan kung, krönt och edfästad, och jag har gifvit honom min ed och ni med.

— Nödd och tvungen, ja! Men enligt arfföreningen skulle inte tronföljden vara der den är.

— Arfföreningen! Era föreningar! Magt gör lag! Och än en gång: gör mig besked, ståthållare, när jag dricker konungens skål.

Ståthållaren drack ur sitt glas med en min som om han gjorde det med tysta förbehåll.

— Få nu se en gång hvem som blir kung efter Johan! tröstade han sig med att tillägga.

— Prins Sigismund naturligtvis!

— Det ha' vi icke sett ännu. Lagen roar sig med slingerbultar ibland,

och har han en gång börjat med snedkrokar, så går det nog sicksack hela vägen.

— Pest och helvete, hvad skrockar ni om? afbröt nu fogden, som hade en viss böjelse för den kække hertig Carl.

— Silentium! bjöd lagmannen.

— Frid! hördes pastorn, som hela tiden suttit tyst och fördjupad i fatens och glasens innehåll. Frid, go' herrar, så skall jag förtälja en historia, som har sitt värde mera för att den är sann, än därför att den är rolig. Om den kan ha' någon tillämpning på närvarande casus, åtager jag mig ej att afgöra; det får hvar och en ransaka i sig sjelf.

— Hvad heter historien? skrek lagmannen, som var rädd att bli utsatt för löjet.

— Spögubbarnes skrå, skulle den kunna kallas, ty den har intet namn, men gagn har den. Alltså, om herrarne låta fylla sina glas, så att de ha' något att roa sig med, under det jag berättar, så börjar jag historien om

Spögubbarnes skrå.

Det fins och har funnits så många olika sätt att dyrka vår herre på, i anseende till de yttre åthäfvorna. De österländska folken hafva den oseden att kasta sig framstupa, de katolska folken falla på knä och bli stående. En af de viktigaste förbättringar i kyrkoväsendet, som lutherska reformationen införde, var ovilkorligen bänknyckeln. När presten står för altaret och agerar Gud, så ser han genast hvar han har fåren och hvar han har getterna, och Gud sjelf har ju gjort

skilnad på folk och fä, så derom är ingenting vidlyftigt att orda. Det är sjelfva uppfinningen att man kan sitta och dyrka som är det stora. Men som hvarje sak har sin skugga, så har äfven sittandet den olägenheten att medföra sömn. Men som hvarje olägenhet medför sin rättelse, så har sofvandet i kyrkan framkallat spögubben. I Kalmar, som för länge se'n hade tre kyrkor, var spögubberiet tidigt utveckladt. Det var icke någon kyrklig befattning, utan en sjelfgjord af frivilliga, som egde nit för Herrans sak. I staden lefde en ung knekt, som fått afsked; några sade, därför att han var oduglig, andra därför att han var för bra; hur det förhöll sig, fick man aldrig reda på, ty sådant får man sällan reda på. Men det var besked med

allt hvad karlen gjorde. Petter hette han. Nå, han kom en söndag i kyrkan för att höra Guds ord. Det var en dålig prest som predikade — det var inte jag! — och borgare och bas-sar sutto med skallarne på bröstet och sofvo, så att fönsterramarne darrade. Hvad är det här för svinskick! tänkte Petter. Men så fick han se spögubben, som kom fram med sin käpp. Det var en lång, smärt käpp, som var svarfvad af alm och hade en kula i ändan, inte så grof som en ärt. — Pass nu på, tänkte Petter. Nu smäller han dem! Men spögubben gick så tyst på tå framåt gången, som om han var rädd att väcka någon menniska, och så kliade han gubbarne i nacken med kulan. Och gubbarne vaknade på ena ögat, och så föllo de i att snarka och

flåsa än värre, så bänkdörrarna skallrade på hakarne. — Det här duger ta' mig djefveln inte! tänkte Petter. Si, den der svegen är för vek.

Nästa söndagsmorgon gick Petter ut i skogen och skar sig en grof hasselslia, men någon kula satte han inte i ändan, för den skulle bara vara till hinder. Nå! Presten läste Fader vår och började med dagens text. Och bara gubbarne fingo sätta sig, så voro de som hemma i sängen.

— Jag ska' djeflar i min själ — han svor grymt för han hade tjent i krig — lära er att sofva, sade Petter, och så steg han fram på gången. Och den första bonden han klippte till mellan axlarna spratt upp och blef vaken som en mört, och inte somna' den bond' mer inte. Och så gick Petter på hela

raden efter, och det rappa' och small som när en piskar mattor. Och inte blef det något sofva mer den sönda'n. När gudstjensten var slut, kallade presten in Petter i sakristian och tog honom i hand och sa': tack' ska' du ha', Petter, sa' han, du håller folk vaket, du!

Men när presten hade gått, se, då kommo spögubbarne fram.

— Hvad är du för en? sade den äldste.

— Jag är Petter Knekt, svarade han.

— Ska' du slå folk på det der viset, du?

— Ja visst ska' jag det. Ni slår ju dem också.

— Ja, men vi slå på ett annat sätt. Det bör vara med modifikation på allting.

— Ja, men de vakna inte, när ni slår dem.

— Åhjo! Så småningom, så småningom! Man ska' ha' tålamod och fördrag, så går det nog.

— Nej, det går inte. Sofvet eller vakadt!

— Du har inte lof att slås alls, sade spögubbarne. Du är inte spögubbe.

— Jag tänker bli, sa' Petter.

— Det kan du inte! Det här är så svårt, det här kallet — se, han ville inte säga yrket — det är så svårt, så svårt! Blif knekt, du, Petter, det är du född till.

— Det var då också himla-helvete! sade Petter. När jag ville bli knekt, så fick jag inte det. »Det var så svårt, så svårt.» Men nu blir jag

spögubbe ändå, för det har jag visat att jag duger till.

Och så lyfte Petter svegen och ville liksom klämma till spögubbarne. Men då skulle man se: då kastade de sig öfver Petter och slogo honom blå, för de voro flere än han. Men Petter hoppade och skrek:

— Haf. tålmod, haf tålmod!

— Inte med dig! svarade gubbarne och piskade på.

— Det ska' vara med modifikation! skrek Petter.

— Inte med dig! svarade gubbarne och ramlade på.

— Hvad är det med mig då? jemrade Petter.

— Det är en särskild sak med dig!

Petter sprang ut ur kyrkan och gick hem till presten.

— Spögubbarne ha' slagit mig, berättade Petter. Och jag kan inte förstå, hvarför de inte slogo med modifikation, när de slogo mig.

— Hm! Kan du inte förstå det? sa' presten.

— Nej, sa' Petter.

— Det är bara afundsjuka! sa' presten. Kan du inte förstå det?

— Jo!

Det förstod Petter.

Och så var det slut med den historien.

Det tyckte alla att det var en rolig historia, ty ingen spögubbe var närvarande som kunde ta' åt sig.

— Nå, men hur gick det med Petter Knekt sedan? frågade lagmannen, som tyckte om att det talades om främmande.

— Jo, sa' presten, han blef tornväk-

tare, för spögubbe fick han inte bli. Men då blef det en låt bland spögubarne. De stodo nere på körgårn och tittade upp åt tornet, der Petter stod och ropade ut hvad klockan var slagen. De tittade, så att det knastrade i nackröstena och de grinade så illa mot solen.

— Kan du se'n? sa' en spögubbe.

— Han ser så liten ut härnerifrån, tycker jag, sa' en annan.

— Nå, han är inte så stor heller, när han står på backen, menade en tredje.

— Jag begriper inte, sa' den förste, hvarför de togo honom till tornväktare. Som spögubbe kunde han möjligen ha' gått an, om han fått lära sig det rigtiga sättet.

— Ja, sa' den andre, han hade nog

anlagen, bara han lärt sig med modifikation.

— Han har det mycket bättre än vi, sa' den tredje. Det är då riktigt synd att man ska' gå och ge bort så'na der embeten åt friskalare.

Men Petter Knekt stod uppe i tornet och hörde hvad gubbarne sade. Och då tog han sin stora lur och satt för munnen och tutade ner på dem.

— Tut! tut! tut! sa' han.

Och så var det slut.

— Nå, men hur gick det se'n då? frågade lagmannen, som icke såg någon den ringaste anspelning på de närvarande och därför kände sig besviken.

— Jo, sa' presten, så fick Petter röd krage på rocken. Och då ville spögubbarne vara tillsammans med honom, men då ville inte Petter, för spö-

gubbarne hade ingen röd krage. Och för resten så fick Petter den äran att betala för klockarn, när han söp på krogen, och då höll han sig icke gollik med spögubbarne se'n. Men tut! tut! tut! sa' han hvar gång han fick se dem.

Och så var det slut.

Man drack igen och så blef det tyst.

— Hvad skall man förlusta sig med hela långa qvällen? sade lagmannen. Om man skulle ta och expediera bönderna vid fackelsken ute på gården; vi ha saxarne qvar sedan sista slagten, och för öfrigt tror jag man skulle kunna hissa dem på stallskullsbjelken, för den har dragskifva.

Förslaget mottogs väl utom af presten, som blef mörk. Man reste sig från bordet och lagmannen befalde

rep och facklor samt kallade in sin stallare, som skulle ut och båda hem bönderna.

Då blef presten orolig, men i ett ögonblick hade han funnit sig.

— Hör på ett godt ord, sade han. Att hänga bönder vid fackelsken är hvarken nytt eller roligt; men om vi vänta till midnatt, så ha' vi månen som går upp, och det vore både roligt och vackert. Under tiden ska' jag sjunga visor för herrarne, så att tiden icke blir lång. Är det bra så?

— En visa! En visa! ljöd det från sällskapet, och lagmannen lade bort repen, som han höll på att reda, och glömde bort att skicka efter bönderna.

Presten såg noga till att tjenarne aflägsnades och dörrarne stängdes.

Derpå putsade han ljusen och fylde de största pokalerna.

— Gör mig besked, ädle herrar, sade han och tömde sin pokal, hvarpå han lade sista droppen på nageln.

Herrarne tömde sina pokaler, hvilket tycktes göra ett starkt intryck på deras gryende rus, ty de blefvo alldeles vilda. Lagmannen isynnerhet blef rasande.

— Spela upp, prestdjefvel! skrek han. Du är inte i kyrkan nu. Så! Men det ska' vara något groft!

Presten tycktes leta i minnet efter en visa, men han lyssnade utåt, som om han genom stormen märkte sig höra andra ljud. Derpå började han förvrida ansigtet som en marknads-gycklare, och så sjöng han med af ål-

derdom och sinnesrörelse darrande
stämma:

Knut huling han tullar sin fä öfver bro.
I blåsen i horn, förgyllande lur!
Femton flickor det har han i tro.
För den utländske hulingen.

Här hemtade han andan och tycktes söka efter den andra versen i det låga fönstrets små rutor, hvilka började förgyllas af ett rött sken som han ensam såg. Derpå fortfor han:

Knut huling han tullar sin fä uti äng.
I blåsen i horn, förgyllande lur!
Femton flickor de bädda hans säng.
För den utländske hulingen.

Nu bultade det på dörren och röster hördes utanför, men lagmannen befalde presten fortsätta, och denne fortsatte, ehuru han nu var mycket blek och upphört att göra grin.

Knut huling han in genom dörren steg,
I blåsen i horn, förgyllande lur.

Nu bultades så hårdt på dörren, att man icke kunde höra något af sången, och så skrek en röst: Ryssen är här! Då rusade alla upp från bordet, och lagmannen raglade fram för att öppna dörren. Stallaren störtade in.

— Ryska krigare ha' ankrat i kyrkviken och satt eld på kyrkan.

— Ut och båda upp bönderna! Genast! Allesammans! skrek lagmannen.

— Det är redan gjordt, hördes prestens dofva och allvarliga röst.

— Nå, hvad svarte de?

— Så här svarte de: Vi ha' inga vapen.

— Helvetets glöd! Häng dem!

— När jag i morse såg ryska segel och for ut till bönderna för att bedja

dem försvara sitt fädernesland, svarte de: Om fäderneslandet, som skall försvaras, består af prinsar, ståthållare, lagmän, fogdar, flygsand, rådjur och svin, så anse vi oss icke ha' något fädernesland att försvara; och om detta fädernesland kallar oss till vapen, så svara vi: I ha'n tagit vapnen från oss, men ett återstår, ett enda, men det försvarar man inte lagmannen och hans frilla med.

— Hvad är det för vapen?

— Flykten! — De ha redan flytt. Till ett annat land, ett nytt fädernesland.

Stallaren, som varit ute, kom in igen och förkunnade att fienden nalkades. Salen upplystes nu af skenet från kyrkbranden, så att ljusen bleknade.

— Rädde sig den som kan! ljud ropet, och alla sprungo ut.

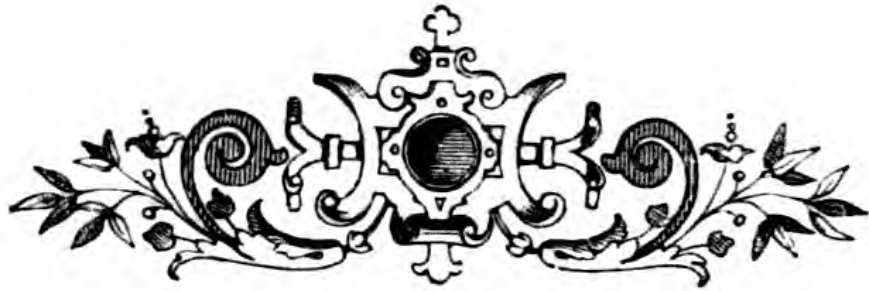
Himlen var röd som en eldad ugn. Lagmannen, som var rusig, skyndade så godt han kunde ner i trädgården som låg i sjökanten. Han trodde först i det svaga ljus, som branden bestod, att han vandrade i torrsnö. Trädgårdsgångarne voro hvita, det yrde om fötterna, och vinden ref upp hela moln emellanåt. Stormen röt; äppleträden voro oskördade, och ibland smattrade det ett helt regn med frukter ner på honom och omkring honom. Så tappade han hatten. Han skulle söka den, men efter ett par minuters letande såg han slutligen fjädrarne sticka upp ur snön. Han krafsade och krafsade. Det var en underlig snö; torr och het och tung. Och så tänkte han att det var underligt att äpplena voro färdiga redan på

vintern. Han fick hatten på sig och raglade vidare framåt, tills han nådde målet för sin vandring. Det var ett litet lönnhus så stort som en kajuta, hvilket fordom hade skydd för hafsvindarne af tallskogen, men som nu efter skogselden skyddades af en hög sandvall som vräkt sig upp bakom det. Han nådde dörren, men der lågo stora drifvor framför den halfvägs uppåt låset. Han krefsade undan och fick upp dörren. Inkommen letade han efter elddon och hade snart ljus tändt. Derpå tog han fram en flaska renskt som han tömde. Men ansträngningen var så stark och luften så qvaf, att han måste lägga sig på bädden. Här låg han och såg på de romerska och grekiska bilder, som voro målade på väggen. Der sprungo nym-

fer genom vinklasar och barn gungade på rosenmoln. Han hörde ett sakta hviskande på golfvet, som när de minsta gräshopporna säga ziss, ziss, ziss i höet. Så tittade han ned och såg en liten sandhög på golfvet. Ju längre han såg på den, dess större blef den. Då tittade han upp i taket. Der var ett hål, genom hvilket det rann något. Så föll han i sömn. Och han drömde att han låg ini ett ofantligt timglas och såg på hur sanden rann. Och han räknade ut, att han måste vara död, innan glaset var utrunnet. Han ville rädda sig ut; men det var glas på alla sidor, så hårdt glas att han icke kunde få hål på det. Så drömde han, att han drömde att han låg i ett timglas som rann, men att han icke kunde vakna. Så drömde han att han drömde,

att hans mun var full med sand och att han hörde en röst som sade: ät nu! Och han ville väcka sig för att komma ifrån den svåra drömmen. Och så drömde han, att han väckte sig; men han vaknade icke.

En Triumf.

Hofmarskalkinnan har lemnat sin för tillfället ensamma plats i den äkta sängen och gjort sin första påklädsel. Hon öppnar dörrarne till terrassen åt slottsträdgården och låter Julimorgonens varma luft störta in i sofrummet. Hennes terrass, som utgör taket på en gammal bastion, är omgifvet af en baluster af toskanska kolonner i sandsten, på hvilken rosenlagrar

och granat-trän äro uppställda i krukor af härlig Urbino-majolica, och genom denna gröna ram ser hon fartygen på Norrström, längre bort Skeppsholmen och i fjerran de runda linierna af Valdemarsöns ekar. Strax under sig har hon slottsträdgården, dit en trappa i tre afsatser leder ner, likaledes med baluster, men denna prydd med stoder i bly, öfvermålade med oljefärg.

Kammarpigan ställer ut en armstol klädd i gyllenskinn och lägger en björnhud på det ännu af daggen däfnade stengolfvet. Herskarinnan gör några slag på golfvet, men sätter sig snart trött i stolen. Hon tar sin handspegel som hänger vid bältet och betraktar sitt ansigte. Trettiotvå lefnadsår, sex års barnlöst äktenskap, och tre månaders skilsmessa från mannen, som är ute i

kriget, hafva blekt de ännu fasta och fylliga kinderna, hvilka bära små randiga spår efter örngåttets veck. Det tillbakastrukna svarta håret, som mest döljes af den hvita sidenhufvan med perlstickning, är ännu delvis tofvigt, som om svåra drömmar drifvit ut svetten. De stora, starkt kupiga, bruna ögonen, som återspegla himmelens blå blandadt med orediga miniatyrbilder af majolica-vaserna och slottsfönstren, säga ingenting annat än att de äro trötta. Den djupt nerskurna klädningen lemnar ett höghvälfdt bröst med något sjunkande barm halfbar, så att bröstlappen af flandriska spetsar endast gifver ett svagt skydd för luftdraget. Den styfva atlas-kjolen i purpur störtar upp framåt, så att den som stod på trappan kunde se de långa stickade silkesstrumporna

med kulörta kilar ända öfver knävecket, under det att den lilla, men höghvälfda foten låg begrafven i björnhuden som i oslaget gräs.

Hon gäspade sin egen bild midt i ansigtet, så att den varma andedrägten beslog spegelglaset liksom med ett flor, bakom hvilket hennes ansigte försvann ett ögonblick för att så småningom återkomma, när den fuktiga slöjan krympte och försvann. Detta roade henne en stund. Derpå tog hon sin sax som hängde bredvid spegeln i bältet och började putsa sina naglar.

Då hördes sanden gnissla nere i trädgården och från kanten af springbrunnen reste sig en lång mansskepnad, som legat framstupa och betraktat karparne. Hans ena kroppshalfva var klädd papegojgrön och den andra skar-

lakansröd; på hufvudet bar han den gammalmodiga narrkåpan, ehuru han för tillfället stuckit in bjellrorna i vecken, så att de icke pinglade, när han rörde sig. Hans ansigte var allvarligt och skrek betydligt mot hans dräkt; dragen, som något doldes af ett par stora mustacher och ett spetsigt haksäck, erinrade om en tysk students och det låg något af den lärdes uppsyn i hela hans sätt att betrakta den omgifvande verlden.

När han kom midt för trappan till terrassen, stannade han tvärt, liksom slagen af taflan. Den yppiga qvinnan i den lysande drägten, den hvita strumpan och den svarta björnhuden, de öppna dörrarne intill sofrummet, der den nätta kammarpigan stod framför sängen och redde ut lakanen, dem hon

skakade och vek ihop, allt tycktes göra ett oväntadt, nästan sårande intryck på narren.

Marskalkinnan ryckte till, när hon fick ögonen på narren, och då denne gjorde en min af att vilja skynda fram och kasta sig på knä, antog hennes ansigte en så förtviflad och vild uppsyn, att narren ögonblickligen stannade, strök af mössan och gjorde en löjlig bugning.

— Det är fjorton dagar sedan jag såg dig, Menelaus, sade marskalkinnan i en så munter ton hon kunde antaga.

— Ja, svarade narren och sprang upp på barrièren samt klådde sig i hufvudet med sin toffelklädda fot. — Och hvad ser ni i spegeln der?

— Jag är bedröfvad intill döden,

och jag ser i spegeln en man med långt ansigte, rödt skägg och dåraktiga ögon, som står bakom fönsterhänget i stora rutsalen och bemärker oss; men han skrattade, när du klådde dig, så ännu är ingen skada skedd, men jag har mycket att tala om.

— Äfven jag, sade narren; jag är bedröfvad intill döden, låt oss gå in till er.

— Omöjligt! Den röde misstänker oss! Kom igen längre fram på da'n!

— Omöjligt! Jag skall ju gyckla vid intåget efter middagen.

— Då måste vi tala nu här! Men visa att du kan leka som en lekare anstår!

— Det kan jag icke! Det kan jag icke! I dag icke! O nej! För Kristi

pinas och döds skull hitta på något annat.

— Hvad skall jag hitta på? — Han anar oråd! Nu kröp han bakom gardinen. — Vänta, jag har det: Jag skall läsa för dig! — Anna! Anna!

Kammarpigan kom ut på terrassen.

— Hvad önskar ers nåde?

— Gif mig den blå boken, som ligger på nattkistan; nej, den ligger under klädsåpet.

Pigan kom strax tillbaka med en kvartfolio i blått kardiansband.

— Gå in och stäng dörren, sade marskalkinnan. — Nu, narr, skall du och den röde få en glad stund, ty jag vill läsa Boccaccios Decamerone.

— Vål! men hur skall den höge i fönstret veta hvad ni läser? invände narren.

— Han skall se de blå permarne, och det är han som lånat mig boken! Tänk! Han vill bereda min själ, tills den blir frände med hans!

— En ädel herre; vi känna honom. Men ni måste nu alltså tala som en bok, ty vansinniga hafva skarpa ögon och skärpt förstånd. Det sista låter underligt, men det är så!

— Var lugn, Menelaus, jag känner honom för väl. Och när jag kommer till något sorgligt, skall du visa dig galen af glädje och förtjusning.

— Lita på mig, fru!

— Då börjar jag!

Marskalkinnan lyfte upp boken, letade i bladen en stund; derpå började hon tala med en entonig, afmätt röst som en, hvilken läser innantill.

— »På gränsen mellan det natursköna Bleking och det fula Småland . . .»

— Glöm inte att vända på bladen, fru! afbröt narren.

— Det har du rätt i, men du får minna på, om jag glömmet det. — Nu är han framme igen, den förfärlige, och ögonen lysa på honom som glöd! Jag börjar om igen:

— »På gränsen af det natursköna Bleking och det fula Småland ligger en vacker insjö, som heter Flommen. På norra stranden, som hör till Småland, ligger en gård med ett hus, som heter Ingelstad; på södra stranden, som hör till Bleking, det vill säga Danmark, ligger en gård, som heter Edrup. Herren till Edrup var min far. Han hade två döttrar: den ena var jag, naturligtvis; den andra hade herren till In-

gelstad kastat sina ögon på, friat och fått ja och skulle föra henne hem till sin gård. Bleking har, som du vet, än tillhört den danska, än den svenska kronan, men huru det än varit, så ha dock gränsboarne, som genom giften blandat sig med hvarandra, aldrig känt sig annorlunda än som ett folk och varit vänner i nöd och lust. Ja, de ha till och med i krigstid afhållit sig från strid och slutit så kallade bondefreder med hvarandra.» — Är det bra läst?

— Ni talar som en bok, fru, svarade narren och slog i händerna.

— Han ler deruppe, ty han trodde det var något ohöfviskt! — Vidare!

— »Herren på Edrup och herren på Ingelstad voro gamla goda vänner, och som det icke var mera än en qvarts

timmes rodd öfver sjön mellan gårdarne, råkades de ofta och i all vänskap. Slutet blef, att den yngre herren på Ingelstad friade till min syster, som jag ofvan berättat.»

— Vänd! sade narren. Vänd! Vänd!
Marskalkinnan vände bladet och fortsatte:

— »Det var en vacker sommarafton, som det brukar stå i böckerna; på Ingelstad hade man skurat och fejat i fjorton dagar; man hade hängt ut flaggor genom fönsterna, rest brudstänger och allt sådant, ty herren på gården skulle föra hem sin brud om qvällen. Och på Edrup hade man gjort icke mindre rustningar; och der stod bröllopet med fröjd och gamman. På aftonen skulle de gamle och allt bröllopsfolket följa de unga öfver sjön till

deras hem. Ledsagade af båtar med fackelförare och spelmän, roddes de fram öfver den lugna vattenspegeln, som återgaf skenet från de eldar, man gjort upp på stränderna; månen stod lågt öfver skogsbrynet och doldes då och då af röken; hornen klingade, fiolerna sjöngo och trumpeterna smattade.»

— Bravo, skrek Menelaus, alldeles som i Decamerone.

— »Mottagandet var lysande på de ungas gård», fortfor marskalkinnan, »och de unga voro i himmelens paradis. Och der dansades och skämtades långt in på natten. Men midt i fackeldansen, då alla gamla förmått deltaga, hördes en trumpetskräll på gården. Musiken tystnar, dansen afstannade, man väntar med ängslan hvem

som kommer i natten, ty man hörde väl att det var någon främmande, som icke hade goda bud. In träder konungens fogde, ledsagad af en härmästare, och förkunnar högt i salen, att krig var utbrutet mellan svenska och danska kronorna. Derpå följde en uppmaning till de danska att genast på tolf timmars lejd draga hem och vara beredda på hvad som skulle följa. Först blef det alldeles tyst i salen; men derpå steg herren till Ingelstad fram med armen om sin darrande brud, fattade en fylld vinbägare och förklarade högt och ljudligt, att han drack sin bägare för sin svärfar, sina vänner och grannar, och förr skulle de få slita bruden ur hans famn, än han drog svärd mot hennes far. Bägarne lyftes och man drack till fred och

sämja under omfamningar och jubelrop. Men då tog härmästaren ordet igen och förklarade, att inga bondefreder vidare erkändes, att hvar och en, som icke stälde sig under fanorna, skulle anses som rikets fiende och hans gård skulle brännas. Den gamle herren till Edrup förklarade, att han och hans folk icke skulle lyfta hand emot fränder och gamla vänner, som han icke hade någon sak med, och fredsförsäkringarne upprepades. Härmästaren och fogden varnade för sista gången och togo farväl. Och så fortsattes dansen igen, tills de unga drogo sig undan att sofva i sin kammare och gästerna till sina rum, att fortsätta högtidligheterna dagen derpå.

Men dagen derpå väcktes huset af svenskt krigsfolk. Brudgummen, som

med vapen försvarade sitt rum, öfvermannades och togs till fånga; bruden — min syster — blef vansinnig. Hon sitter nu här, under våra fötter, dold af mig, med kaffe i munnen, att hon icke skall röja sin vistelseort; och hennes brudgum — ja, han skall i dag föras i triumftåget och sedan rådbråkas. Det var en rolig historia! Klappa händerna, Menelaus!»

Narren sprang upp från sin plats, kastade mössan på marken, trampade på den och ref i sitt skägg.

— För Jesu namn, klappa händerna, han ser på oss, hviskade marskalkinnan.

— Nej, sade narren. Häng mig i fotbladen på en kalpinne och skär af mig ögonlocken, men nu ska' ni höra min historia — utan bok, utan spegel, utan handklappning!

— Vid Kristi försonarens kors, tänk på oss åtminstone; han har öppnat fönstret och hör hvart enda ord du säger!

— Dess bättre! Han skall höra det af mig, när inte han får höra det i kyrkan eller deruppe i sina rum! Här har ni min historia: Jag var djekne vid en liten kyrka i norra Bleking, men jag är svensk född af svenska föräldrar. En djekne är en som passar upp presten och säger amen, när han säger ja. Jag ledsnade på att säga ja och var mera född till att säga nej. Jag tyckte om en flicka, jag som alla andra mankön. Men vi kunde aldrig få så mycket, så vi kunde flytta ihop, men ett barn fick vi. Och så for jag upp till Stockholm och blef den jag är! Huru? Det mins jag ej! Men

jag trufdes godt och var stolt öfver, att jag var den ende, som fick säga ett sant ord i hela svärmen. Men det var inte för att säga sanna ord jag var anstald, utan för att säga dem på ett lustigt sätt. När jag upptäckte det, blef jag led på sysslan, men det var för sent att söka en annan, och dessutom, min son växte upp; jag sparade åt honom och modern. Han var aderton år i år. Kriget bröt ut. Hvarför? Derför att danske konungens målare målade tre kronor i stället för fyra på kungens vagnsdörr, eller derför att svenske kungens amiral begick ett fel i helsningen med kanoerna någonstans, långt på sjön som ingen såg? Hvem kan svara på det? Det blef krig! Ni har sjelf nyss talat om det! I morse tog jag en roddbåt

och for ut på strömmen; der lågo tre stora kreijare för ankar och torkade bonnetterna. På fartygen — jag har fritt tillträde öfver allt — såg jag syner, som jag aldrig glömmmer. Det var blekingsbor, som begått det brottet, att vara födda i Bleking under en tidpunkt, då två okynniga pojkar fingo lust att lufvas. — Ja, hör på det du, din vettvilling, der du står och glor deruppe! — Jag såg qvinnor och barn utan kläder, med ögonen som på skaft efter en brödbit. Der träffade jag i lastrummet min — låt oss säga — hustru, efter vi hade barnet ihop. Hon var inte vansinnig, men icke långt ifrån. Men hon kunde tala om huru svensken lät sina tyska knektar ställa opp i rader ute på tingsbacken allt manbart folk, som kunde bära vapen, och

så högg man ner dem rad efter rad, som när man fäller skog — och där var min son med! Har du någon son, du, deruppe, så må helvetet ta honom, hör du det? Hör du det?

Narren gjorde ett uppehåll för att hemta andan och fortsätta, men då han råkade kasta ögonen på marskalkinnans ansigte, såg han i hennes förtviflade, halfbrustna blickar hvad han dragit öfver henne och sig; men fattad af en ögonblicklig ingifvelse, vände han sig mot fönstret, dit han förut icke vågat blicka, kastade sig framstupa på marmorgolfvet och skrek med hög röst:

— Ave Cæsar impèrator, morituri te salutant!

— Bravo, Menelaus! svarades från fönstret, och en svag handklappning följde.

— Han tror ännu jag gycklar, hvi-skade narren. Vi äro räddade.

— Och ni, sköna fru, fortfor rösten från slottsönstret, ni har lyckats educera en komediant, som skall komma mina italienare på skam!

Marskalkinnan hann endast sittande göra en bugning med hufvudet, då kammarpigan kom ut genom glasdörren och förkunnade, att hofmarskalken anländt.

Hufvudet i fönstret drog sig missnöjdt tillbaka, narren tog sin mössa och sprang; marskalkinnan steg upp för att möta sin make, som hon icke sett på tre månader.

— Och du, sade marskalkinnan, efter att en timme hafva hört sin mans

anföranden, du make, har uppgjort cartelet till intågsprocessen. Du skall sjelf gå i första lederna och jag skall, sade du, vara här hemma för att hålla konungen och hans hoffolk sällskap, medan de från terrassen åskåda intåget? Det gör jag aldrig!

— De hårda omständigheternas bindande magt, jag upprepar det ännu en gång, förmå vi intet emot, och min konung och min pligt sviker jag ej, om ock jag fyller den med blödande hjerta.

Hofmarskalken nalkades sin hustru och ville smeka hennes barm.

— När man är så ung, fortfor han, och så skön och har lifvet för sig, bör man foga sig i omständigheternas bindande magt; så mycket hellre då dessa omständigheter kunna medföra

fördelar. Var det icke omständigheternas magt, som bragte på tronen denne roslagsbonde, hvares son nu är kung? Tror du icke att flera grefskap ännu kunna göras än de som utdelades vid kröningen? Anser du icke att en grefvinna kan finna sig bättre i lifvets trånga förhållanden än en marskalkinna . . .

— Kopplare! svarade marskalkinnan och stötte sin man ifrån sig. Om det fans lag och heder, skulle jag icke en dag längre stanna i ditt hus som din frilla, utan jag skulle skudda stoftet af mina fötter och vara så långt härifrån . . .

— Om förlof, fru, afbröt marskalcken. Tala icke om lag och rätt; ty lagen ger mig lof att förskjuta er när, mig lyster, därför att ni icke skänker mig barn . . .

— Om förlof, marskalk, svarade marskalkinnan med lågande ögon, era frillor skänkte visst er för många barn, innan ni beslöt er för att bli min fars arftagare, så att ni därför icke numera kan bli förmyndare för en laglig son, ty far, det kan ni aldrig bli . . .

— Min fru! Samtalet är afslutadt och jag kallar er till er pligt!

Samtalet var verkligen afslutadt af det enkla skäl, att marskalken aflägsnade sig och marskalkinnan gick efter nycklarne till sitt skrin och sina kistor.

Slottskyrkan är prydd med fanor, rö-
kiga, blodiga, trasiga fanor. Menniskor
i sammet, silke och guld sitta andäk-
tiga på stoppade bänkar och lyssna
till det italienska kapellets veka fiol-

spel, som vaggar själen i mjuka drömmar om välstånd, ära och magt. Men så tystna de; dörrarne öppnas och när kungen träder in, dånar orgeln, och nu infaller den lysande samlingen i *Te deum laudamus*, o gud, vi berömma dig! Vi berömma dig, därför att du hjälpt oss bränna upp oskyldiga idoga människors boningar, som de varit nog förmättna bygga sig till skydd mot dina stormar och din snö, mot din köld och ditt regn. O gud, vi berömma dig, därför att du hjälpt oss att hugga ner dessa mödrars söner och fäder och rycka de öfverlevande från deras torfva, der de hade sina säten, och nu föra dem till grufvor och saltpannor, att de aldrig mer få se din gröna jord och din gullgula sol. O gud, vi berömma dig, därför att du

icke lät mordbrännarens hufvudhår krökas och mördarens rygg märkas af fiendens liar och slagor!

Så öfversatte man det klingande latinet nere i en fiskarbåt, som låg på strömmen med tre manfolk i. Och ett ungt manfolk, som höll fast ett nertaget segel öfver några norstrummor, sade:

— Och nu berömmar man troligen samme gud i Köpenhamns Mariakyrka för att han hjälpte kung Fredrik att bränna vestgötar. Den guden har ett stort hjerta och låter sina håfvor regna på goda och onda.

Och årorna lyftes sakta, båten fördes af strömmen nedanför slottsterrassen, der hofmarskalken hade sina rum och der lade den bi för att vänta.

Hela Skeppsbron var klädd med folk, som också väntade. Ty efter guds-

tjensten skulle det stora triumftåget draga der förbi och kungen skulle åse detsamma från terrassen.

Och när gudstjensten var förbi och man spelat ännu mer fiol för gud och erkebiskopen välsignat konungen och sedan kallat honom Herrans utkorade, och hofvet vandrat genom borggården, visade sig konungen på terrassen och mottog rörd det hänryckta folkets hyllning, som yttrade sig i jubelrop och svängningar med mössor och hattar. Men marskalkinnan hade låtit tillkännagifva, att hon var sjuk och sålunda icke kunde mottaga sina höga gäster personligen, hvarpå konungen svarat med ett välbehagligt småleende.

Kanonerna smälla, trumpeterna smatt-
ra, pukorna skrälla, flaggorna svaja i
vinden från alla fartyg på strömmen,

solen lyser så strålande klar, hustaken äro öfverfyllda med menniskor, som svänga gröna löfqvistar, och allt som kan sätta dofva sinnen i rörelse är tillstädes — och nu kommer tåget!

Först hofmarskalken med härolder och pukslagare; derpå en fännika tyska ryttare med blomsterkransar om hjälmarna, blåklint och prestkragar, segerminnen från de nedtrampade åkrarne; sedan alla härmästarne till häst med stora blodfanan emellan sig och med lagerkransar om hjälmarne; brandmästarne derefter, han som anordnade mordbrandsanläggningarne, också med lagerkrans; derpå bödeln, företrädd af två narrar, utan lager; så kommer riksförädaren, rikets sannskyldige fiende, herren till Ingelstad, som icke ville bränna sin väns gård; han har halm

om hufvudet, silkesrep om halsen och rider baklänges på en skorfvig märr, under det att narrarne blåsa hans lof i näfverlurar. Då jubelskränar folket och kungen ler. Folket känner icke mannens brott, men det gör kungen. Så komma svenska knektar med eklöf om hufve'na; dernäst profosser och stock-knektar med krigsfångarne. Landet deras ligger öde, det sköna Blekinge, men det kunde man icke ta' med sig, men folket har man tagit med som segerbyte; de ha visserligen icke guld eller silfver, men de ha blödande hjertan och sårade sinnen och det är klenoder också; de ha det dyrbaraste de ega med sig, på armarne, i händerna, men barn hafva icke värde för andra än egaren. Tåget afslutas af knektar och spel.

Men uppe på terrassen har kungen satt sig i den lediga stolen och betraktar det lysande tåget, der han bragerna velat vara med, men haft sina anledningar att frånvara. När hans öga mättat sig något, slocknar blicken och han försjunker i slöhet. Hofvet står aktningsfullt omkring, men svaga hviskningar höras blanda sig bland vindens sus i granat-träden.

— Nu har han det igen! hviskar det bakom rosenlagarne.

— Samvetsqval? Hvad? hviskar det bakom orangerna.

— Skicka efter doktor reverendus!

— Eller marskalkinnan!

Just nu tåga fångarne förbi. Då höres, som om det kom från jorden, ett anskri så sönderslitande, så genomträngande att till och med kungen

vaknar upp och ser sig omkring. — Hvad var det? Någon som rådbråkas i källaren? — Ett anskri till, men nu liknande ett tjut af en hynda som föder, långt, ihållande, en förfärande sång till trumpeternas och pukornas festmusik. Kungen stiger upp och trampar marmorgolfvet, som om han gick på en varm ugnshäll. Hofvet är bestört och man skickar efter hofmarskalken, som redan har med tēten anländt upp till borggården. Tjutet upphör och kungen vill gå, men något håller honom kvar.

Slutligen kommer hofmarskalken.

— Din hustru är oartig, säger kungen.

— Är hon icke här?

Hofmarskalken störtar in i sin frus kammare, ser tomma skrin och lådor. Han kommer genast tillbaka.

— Hon är icke der heller! säger han med andan i strupen.

— Hon har flytt! säger kungen.

— Och Menelaus var icke med i tåget, tillägger hofmarskalken.

— Flytt med henne alltså! God smak! Skön afkomma! säger kungen bittert.

— Afkomma? invände hofmarskalken. — Hon?

— Nej, han!

Hofmarskalken glömmer sin pligt och omständigheternas tvingande magt nödgar honom att göra en hotande åtbörd full af för mycket förakt, för att han längre skulle få bära Jesufrälsarorden om halsen och marskalkstafven i handen.

— Far hem och odla dina kålhufven! säger konungen. Men far fort!

Derpå gick han åtföljd af sitt hof upp på rikssalen för att höra ett nytt tal om krigets fasor och fredens välsignelser samt för det andra om krigets nödvändighet för fredens bevarande o. s. v.

Men ute på strömmen, utanför Danvikens qvarnar seglar en liten fiskarbåt för ett enda råsegel ut åt leden till Blockhuset. Vid roret sitter Menelaus, på botten framför hans — hustru, efter han kallar henne så, och i fören sitter marskalkinnan; alla klädda till fiskare.

— Stackars kära syster, som jag icke kunde få med, säger marskalkinnan.

— Hvad skall man säga om oss, om er, marskalkinna, som rymt med narren? säger narren, som är glad.

— Man skall väl aldrig kunna säga, att jag rymt med narren heller? menar marskalkinnan.

— Så långt kan man väl inte gå, menar narren och trycker sin hustrus hand. Men friskar vinden, så äro vi snart till hafs, och om jag icke hört orätt, så ha vi danska kryssare utanför Svenska Högarne, och äro vi der, ha vi icke långt till Köpenhamn — för att få se en ny triumf — och höra ett nytt Te deum!

En begrafning.

Tunnbindarmästarn satt med badareåldermannen inne hos tavernaren i Trångsund och spelade en oskyldig lansknekt om en tunna öl. Klockan var ett efter middagen en novemberdag med snö. Det var ganska tomt på tavernen, ty vanligt folk var i sitt arbete, ännu. Elden brann skön i lerkaminen, hvilken stod på fyra träfötter i ett hörn och såg ut som en kista; granriset på golvet luktade hem-

treffligt, de träpanelade väggarne afhöllö allt drag och sågo så varma ut; domherren i buren qvittrade till då och då och tittade ut genom fönstret, men han måste lägga hufvudet på sned för att få se, om det var vackert väder. Men det snöade ute. Taver-naren satt bakom sin disk och räknade kritstreck på en svart tafla samt kastade då och då ett artigt ord eller ett roligt infall åt gästerna, hvilka tycktes hafva det alldeles förträffligt.

Då börjar stora klockan i Storkyrkan att ringa, doft och tungt som det skall vara om en novemberdag.

— Hvad pocker är det nu för ett välsignadt pinglande igen, sade tunnbindaren, som fann sig alldeles för godt med lifvet för att tycka om påminnelser om döden.

— En begrafning igen, svarade värden. Det är aldrig annat.

— Det är då sjelfva fan, att folkska' få göra så mycket väsen af sig efter döden, sade badaremästaren. — Stick den, tunnbindare!

— Den stack jag, sade tunnbindaren och lade sticket i förskinnet.

Nere i brinken, som ledde upp till Nikolaiport, gick ett liktåg fram. Det var en enkel, illa hyflad kista, struken med svart limfärg, så att qvistarne lyste igenom. En enda krans af lingonris låg på locket. De fyra bärarne, som buro bären, sågo förströdda ut och nästan förnedrade af att bära en bår utan täcke och fransar. Efter kistan gingo tre qvinnor: modern och hennes två döttrar. De sågo förkrossade ut. När tåget kom upp till kyrko-

gårdsporten tog presten emot och räckte de sörjande sina händer och så började akten, i närvaro af några gummor och lärgossar, som slöto sig till.

— Det är Hans Vårdskrifvare, nu ser jag det, sade tavernaren, som gått fram till fönstret, hvarifrån han hade utsigt till kyrkogården.

— Och inga kamrater följa till grafven, sade tunnbindaren. Dåligt folk, de der skrifvarne!

— Jag kände den stackarn, sade badaren. Lefde som en kyrkråtta och dog af svält.

— Och lite högfärd med, sade tavernaren.

— Inte så lite ändå, sade tunnbindaren. Kände far hans. Också skrifvare! Se nu för tiden bär det lif-

vet som likasom för mer att skrifva och läsa, och därför är man hellre utan middag och går och tigger, bara man får vara liksom förmer; och så är man ändå bara en dräng och kan aldrig bli sin egen, för det är bara kungen, som är sin egen på den banan.

— Och hvarför skall det vara som förmer att skrifva? sade badaren. Kan-
ske det inte är lika svårt att klippa en hofman, så han ser ut som en men-
niska i toppen, eller att slå en åder,
så att bloden går af en. när en är i
lifsöd!

— Jag vill se en skrifvare, som
lär binda mig ett hundrakannsfat på
mindre än tio år, sade tunnbindaren;
och då vet man att pojkvasar kunna
krafsa till memorier på två år.

— Och hvad det tjenar till se'n,

sade tavernaren. Kan jag gnetta så'nader bokstafvar? Men håller jag inte lika fullt reda på mina ut och in. Se här sätter jag ett krucifix på rittaflan och det betyder kyrkvaktaren, här klåtar jag en tunna och jag vet att det är tunnbindarn, och när jag ser saxen här, så kan jag ge mig hårdn på att det är badarn; och se'n är det bara att plita dit så många streckar som det ska' vara, så har jag alldeles som ett ljus för mig hur mycket hvar och en har druckit för.

— Ja, men en annan än ni, tavernare, skulle icke kunna läsa det, invände en ung man, som suttit tyst i ett hörn.

— Det är just det fina 'det, svarade tavernaren, om någon skulle gå och nosa här i mina räkenskaper, och

derför är jag lika styf skrifkarl som någon.

Tunnbindaren och badaren grinade bifall.

— Jag kände den dödes far, tog tavernaren upp igen. Också skrifvare! Och när han dog, fick jag stryka ut många kritstreck för honom, för att han skulle få vara förmer, medan han lefde, si! Och så lemnade han efter sig i arf åt sonen, som nu ligger der med näsan i vädret, summa summaris en mor och två systrar. Pojken ville bli köpmanssven för att kunna få mat åt fyra munnar, men det ville inte modern, för hon sa' att det var skam att gå ner, när man var oppe. Och Jesus hvad pojken fick skrifva. Jag vet alldeles justament, hur de hade det. De bodde i ett rum och sonen

i ett hybble. Och allt hvad han skrapade ihop, det fick han lemna ifrån sig. Och när han kom hem från arbetet för att äta middag, så fick han höra! Inte fans det smör till brödet, inte socker på kakan! Och så skulle äldsta syster ha en ny klädning och yngsta syster en ny kappa. Då tog han sig till att skrifva om nätterna. Och Jesus hvad han skref! Men när bröstbenet stod som grötkrok på honom och han blef gul i ansigtet som ett remtyg, då tröttnade han en dag. Jag mins så väl den dagen; han kom in till mig och borgade ett mått brännvin. Han var ledsen, det var han, men han var arg också. För äldsta systemen hade sagt, att hon ville ha en sammetskofta, som hon sett nere i tyska bodarne; och modern hade sagt

att det inte kunde berga sig med mindre för ett qvinfolk af deras stånd! Gossen arbetade och släpade, men icke med samma lust som förut. Och kan ni tänka er, när han tog sig en dram inne hos mig för bröstets skull, så tyckte han att han gjorde så ondt och orätt, att han alldeles tyckte som om han stal. Men han fick andra bekymmer också, den stackars gossen. Det kom en friare, si, till den yngsta systern; det var en ung tenngjutare i Peder Apollos gränd. Men systemen sa nej och modern med, förstås, för han var tenngjutare. Hade han varit skrivare, si, då hade hon sagt ja och inbillat honom, att hon tyckte om honom, och det är nog troligt hon hade tyckt om honom då, för se så är älskogen!

Alla skrattade utom den unge mannen, hvilken tog till ordet.

— Nå, tavernare, men han tyckte ju om henne, fastän hon var så fattig och han var burgen; det visade ju att älskogen kan vara riktig också eller hvad?

— Pah! sade tavernaren, som icke ville inlåta sig. Men det kom en annan historia också, och den tror jag tog kneken på honom. Han gick och blef kär! Se, det hade inte mor och systrar beräknat, men det var nu i naturens ordning. Och när han så kom och talade om, att han tänkte gifta sig, vet ni hvad de sa' då? »Har du råd med det, du?» Och pojken, som var litet enfaldig, tänkte efter och fann, att han inte hade råd med att göra en ny familj, då han hade en

gammal förut, och så gifte han sig inte. Men han trolofvade sig! Och så blef der en jemmer, för gumman ville inte ta emot fästmän, därför att hennes far icke kunde skriva och mest för att hon sjelf satt i nålstol nere i brinken. Och än värre blef det, när gossen gick till fästmän om qvällarne och inte mera ville sitta hemma. Oj, oj, oj! så'na strider. Men arbeta gjorde han ändå för mor och systrar, och jag vet att han satt och skref hos fästmän om qvällarne, medan hon sydde, bara för att han skulle vinna tid och ändå få vara hos henne. Men mor och systrar trodde fult om honom och henne, och det visade de också. Det var en söndag i middagsdraget; han berättade det sjelf gossen, då han var inne här och fick sig litet

för bröstet, för nu hostade han skräckligt. Han hade gått med fästmön ut att gå, ut på Brunkeberg; och när de skulle gå hem öfver Norrebro, så hvem möta de! om inte mor och systrar, Fästmön ville vända om, men pojken klämde hennes arm och drog henne framåt; sicken en! Men modern stannade vid broräcket och tittade i sjön, den äldsta schanan spottade framför sig och gjorde detsamma, men den yngsta, hon var den rätta! hon stannade och stirrade på fästmöns yllna kappa, och så skrattade hon, för hon hade sjelf en engelsk klädeskappa, och därför att hon hade det, så hade brödernas fästmö icke råd att gå i kläde. Tänk en sådan mara!

— Det var bara oförstånd af barnet, sade den unge mannen.

— Oförstånd! skrek nu tunnbindaren. Oförstånd!

Men han kunde inte säga mera. Tavernaren lemnade anmärkningen opåaktad och fortsatte.

— Det var en julafton, det var sista julafton han lefde. Han kom in till mig som vanligt för bröstets skull, och nu var han riktigt illa deran. — »God jul, Skrifvar-Hans», sa' jag. — Jag satt der jag sitter nu och han satte sig der, alldeles der han, unge vän, sitter nu! — »Dåligt?» sa' jag. — »Dåligt!» sa' han. »Och taflan är full!» sa' han. — »Gör ingenting!» sa' jag. »Vi få skrifva resten i den stora boken deruppe! En glödgad en på julafton gör godt!» sa' jag. Han hostade anskrämligt och så drack han. Men då lossnade tungans band. Han

talte om hur öfvergifvet olycklig han var i denna qvällen. Han hade nyss gått hemifrån. Julbordet var dukadt: mor och systrar voro så blida, så der riktigt mjuka som en sådan der qväll gör en. De sa' ingenting; de stucko honom icke; och när han tog rocken och skulle gå, då grät gumman: det var första julqvällen sonen var från hemmet. Men tror någon att hon hade hjerta att säga så mycket som: gå efter henne, ta' hit henne, och låt oss vara i endrägt tillsammans som vänner! Inte! Hon bara lät illa, och så gick han med svidande hjerta. Staccars pojke! Nå, vänta nu, ska' ni få höra fortsättningen. Och så kom han till fästmön! Hon var glad och lycksig att få rå om honom, och nu såg hon att han hade henne mera kär än

allt annat på jorden. Men pojken, som hade hjertat i sönder rifvet, han var icke så glad som hon ville; och då blef hon ledsen på honom, litet bara förstås. Och så talade de om giftas igen, men då kunde han icke följa med henne. Nej, nej, han hade pligter mot sin fars efterlefvverska. Men så sade hon, att presten sagt, att man skulle öfvergifva fader och moder för att blifva när sin hustru; och så frågade han, om han icke med blödande hjerta öfvergifvit mor och hem denna qväll för att vara hos henne; och då sade hon, att hon nog sett när han kom, att han var bedröfvad för att han skulle vara hos henne i qväll; men då svarade han, att han icke var bedröfvad för att han kom till henne, utan därför att han måst gå ifrån sin

gamla mor på julafton; och så invände hon, att han icke kunde neka han var bedröfvad, när han kom till henne . . . och så, se så der, fram och tillbaka — som ni vet!

Tunnbindaren nickade godt förstånd.

— Så nog hade han en glad jul alltid! Nog af, gossen refs sönder bit för bit, och gift blef han aldrig, men nu ligger han i ro, om spikarne hålla, men satan så synd var det me'n, fast han var enfaldig! Och Gud välsigne hans själ! Hans skrifvare, har du ingen större syndatafla än du hade hos mig, så är den snart renstruken.

Och dermed tog tavernaren en svart tafla från disken, och med armbågen strök han ut en mängd kritstreck, som voro tecknade i långa längor under ett

tecken, som såg ut som en penna i ett bläckhorn.

— Nej se, nej se, sade badaren, som tittat ut genom fönstret för att dölja sina röda ögon. Se der är hon!

Ute på kyrkogården var begrafningsakten slut; presten hade tryckt de sörjandes händer och stod i begrepp att gå; dödgrävaren lyftade skofveln för att kasta igen grafven, då en svartklädd qvinna tränger sig fram genom folkhopen, faller på knä vid grafkanten och gör en tyst bön. Derpå sänker hon en krans med hvita rosor ner i grafven, och det hörs ett svagt suckande och hviskande dernerifrån, när rosornas blad falla i sär på det svarta locket. Så stiger hon upp för att gå; rak, stolt, men ser icke i trängseln, att hon möter modern, som tar emot henne

med vilda, hatfulla blickar, som om hon såg sin värsta fiende, hvilken tagit det dyrbaraste ifrån henne. Der stå de ett ögonblick midt emot hvarandra, hämdlystna, stridsfärdiga; men så vekna dragen, det rycker i deras bleka ansigten, och så falla de hvarandra i famnen och gråta, gråta så, så, och de hålla hvarandra i en lång krampaktig omfamning, och så gå de derifrån vid hvarandras sida.

Tavernaren gråter som ett barn utan att söka dölja sin rörelse; badaren trycker näsan mot rutan och tunnbindaren ta'r korten ur förskinnet för att låtsas ordna dem; men den unge mannen har ställt sig mot väggen lutande hufvudet i händerna att få ett stöd, ty han gråter så att hela hans kropp rister och benen darra under honom.

Tavernaren bryter först tystnaden.

— Hvem skall nu ta' hand om den stackars familjen? Nu skulle nog tenn-gjutarn bli tagen, om han höll sig framme igen.

— Hur vet ni det, tavernare? frågade den unge mannen häftigt och gick fram på golfvet.

— Jo, jag hörde det i går, när jag var deruppåt, för jag var der och hjälpte till — med begrafningen. Men inte vill tenn-gjutarn ha henne nu, när hon inte ville ha honom då!

— Jo, det vill han, tavernare! sade den unge mannen. Han vill ha henne, om hon är aldrig så sjelfvisk och elak, aldrig så fattig och eländig, för se så är älskogen!

Och så gick han ut från den förvånade värden och hans gäster.

— Det var, ta mig dalern, han sjelf, sade badaren.

— Det är inte alltid det slutar så här väl, sade tunnbindaren.

— Slutade det väl med skrifvaren? invände badaren.

— Nej, inte med honom, men med de andra, förstår ni! De hade ju också liksom mera rätt att lefva än han, pojken, för de hade kommit först i lifvet, och den som kommer först till qvarn, får först mala.

— Pojken var dum! Det var hela saken, sade badaren.

— Jaja, slutade tavernaren. Dumt, det var det nog, men det var vackert i alla fall!

Och det var man ense om.

Herr Bengts hustru.

— Kärleken? Begär naturligtvis! svarade den unge grefven sin gamle mentor, der de båda suto nere i skeppskojen och med samtal fördrefvo tiden under väntan på vind utanför Elfsnabben, på utresa till universitetet i Prag.

— Nej unge herre! svarade magister Franciscus Olai. Det är allt något annat och något mer, som hvarken den den höga theologia eller den djupa philosophia ännu kunnat utsäga.

Vår öfverkloka tid, den tror för litet, men det kommer sig deraf att man trodde för mycket förr. Jag var med, unge herre, vid tidehvarfvets ingång och jag var med och ref, gamla ärevördiga byggnader. gamla förfallna högmodets och egennyttans tempel, jag ref bladen ur de heliga böckerna och bilderna från kyrkans väggar; jag var med, unge herre, och stängde klostren, och aflyste den gamla tron, men, herre, det fins saker som den allsvåldiga naturen sjelf har stiftat och den låta vi vackert bli att rifva. Jag skulle nu tala om Amor eller älskogen, den eld som brinner utan att släckas, när den är på det rätta viset, men som ganska snart slocknar om den är på det orätta, och som kan till och med bli hat om det är riktigt galet.

— När är den på det rätta viset då? Det måtte inte vara ofta! återtog grefven och lade sig beqvämare in på bädden.

— Ofta eller icke, är älskogen som eg blixst från himlen när han kommer, och då går han öfver all vår vilja och allt vårt förstånd, men det är olika med olika menniskor om den skall fortlefva eller icke. Ty menniskor äro födda med olika art och lynne i detta afseende liksom foglarne eller annan kreatur. Somliga äro lika skogens höns, tjädern och orren, der herren skall hafva en hel seralj liksom storturken; hvarför så är, veta vi icke, men så är det, och det är deras natur, andra äro lika småfoglarne som taga en maka för hvarje år och så byta om; andra åter äro snälla såsom duf-

vor och bygga tillsammans för lifvet, och när den ena maken dör, så vill den andra inte lefva.

— Har du sett några dufvor, du, bland människors barn? frågade greffen tvifvelsam.

— Jag har sett mycket, kära herre; jag har sett orrar som tagit dufvor och dufvan har blifvit mycket olycklig, jag har sett dufvohannar som fått gökar, och göken är den värste af alla foglar, för den vill bara vara med i älskogslustan men inte i barnanöden och därför sätter han ut sina barn; men jag har också sett dufvor, herre.

— Som aldrig hackades?

— Jo, hvad de hackades, när det var trångt i boet och det var ondt om mat, men de voro lika goda vänner ändå, och se det är kärleken. Det

fins också en sjöfogel som heter svärt, herre. Makarne gå alltid i par; och skjuter ni bort den ena så flyr inte den andra utan kommer fram och låter skjuta sig och därför anses svärten vara den dummaste af alla foglar.

— Det är brunsttiden det, gamle magister!

— Nej, unge herre, de följas hela året och foglarne ha sin lustas tid om våren. Om vintern när de icke hafva ungarne hos sig, utan äro ensamma, skilja de sig aldrig, utan äta tillsammans, jaga tillsammans, sofva tillsammans; det är inte brunst det, utan det är kärlek, och när den ljufva känslan kan finnas hos osjälige djur, hvarför skulle den icke finnas hos menniskan?

— Jo, jag har hört att den fins

hos menniskan, men den lär gå bort efter bröllopet.

— Det är lustan som går bort till en del, men se då kommer kärleken fram.

— Det är vänskap bara; om det fins någon.

— Alldeles rätt, nådige herre, men vänskap mellan folk af olika kön, det är just kärlek det. Men det fins så mycket, så mycket saker, så många sidor på sakerna; men vill ni, så skall jeg tala om en historia, som jag sjelf har sett och af hvilken ni kan lära ett och annat. Den hände i min ungdom, det är fyratio år sedan dess, men jag mins hvarenda småsak som den händt i går. Får jag berätta den?

— Gå på magister! Tiden är lång när man ligger för motvind. Men

skaffa in ljus och vin innan du börjar, ty jag tänker din historia icke håller en vaken.

— Troligt, herre, för er; mig har den hållit vaken alltför många nätter, svarade Franciscus och gick att anskaffa det begärda.

När han återkommit och de satt sig i ordning på hvar sin brits började han sålunda:

— Detta är historien om herr Bengts hustru:

— Hon var född af adliga föräldrar vid början af detta århundrade. Hon uppfostrades strängt, och vid föräldrarnes död sattes hon i kloster af förmyndaren. Der utmärkte hon sig för sin exalterade religiösa ifver; hon gisslade sig om fredagarne och fastade hvarje större helgondag. När hon in-

trädde i pubertetsåldern, blef hennes tillstånd betänkligare, och hon gjorde tillochmed försök att genom svält beröfva sig lifvet, emedan hon ansåg det förenligt med en kristens pligter att döda köttet och lefva när Gud i Kristo. Så inträffa tvenne omständigheter som göra vändpunkter i hennes lif. Hennes förmyndare fydde ur riket efter att ha förstört hennes förmögenhet; då förändrar klosterkonventet sitt uppförande mot henne, ty klostret var en verldslig stiftelse som alls icke öppnade sina portar för de bedröfvade och eländiga. När hon ser detta börjar hon fattas af tvifvel. Tviflet var den tidens sjukdom och hon blef starkt angripen. Hennes kamrater trodde på ingenting och hennes förmän icke på mycket heller. En dag skickades hon utom

klostret på ett sjukbud. På vägen, en vacker ensam skogsväg, möter hon en riddare, ung, kraftfull, skön. Hon stannade och såg på honom såsom på en uppenbarelse; det var den förste man hon sett på fem år, och den förste man hon sett efter att hon var blifven qvinna. Han höll in sin häst ett ögonblick, helsade — och red vidare. Efter den dagen fick hon leda vid klostret och lifvet lockade henne. Det sköna lefvande lifvet drog henne från Kristus och hon kom i anfäktelser och utbrott så att hon numera tillbragte sin mesta tid i straffrummet. En dag fick hon ett bref sig tillsmugget genom gårdsmästaren. Det var från riddaren. Han bodde på andra sidan sjön och hon kunde se hans slott från straffrummets fönster. Bref-

vexlingen fortfor. Svaga rykten kommo i omlopp att en stor förändring i kyrkans författning hölle på att bringas å bane, och att tillochmed klostren skulle afskaffas och klosterfolket lösas från deras eder.

Då vaknade hoppet hos henne, men på samma gång hon nu fick erfarenhet om att man kunde få lösas från en ed, förlorade hon tron på edens helgd, och med ens lossnade alla band. Hon trodde numera endast på sina drifters eviga rätt gentemot alla samsunds- och kyrkolagar.

Slutligen förråddes hon af en falsk väninna, och upptäckten af brevexlingen ledde till att hon ådömdes kropps-penitens. Men ödet hade annorlunda tillstått och just den dagen när straffet skall tillämpas, ankommer bud från

konung och ständer med befallning om klostrets stängande. Budbäraren var ingen annan än riddaren, hennes riddare. Och han öppnar klostrets portar för henne för att bjuda henne friheten och sin hand.

Der slutar första vägstycket på hennes lefnadsfärd.

— Första? anmärkte grefven och lyfte på rhenkruset. Var det inte slut på historien der? De fick ju hvarann!

— Nej, min herre, der är det slut i sagorna, men i verkligheten börjar det just] der. Och jag mins dagen efter bröllopet; jag hade vigt dem och var deras husprest. Frukostbordet var dukadt och de kommo ut ur brudkammaren så strålande som om hela jorden dansade för deras skull och solen endast var satt på himlen för att lysa

på dem. Han var full af lefnadsmod och kände sig i stånd att bära hela världen på sina axlar och alla hans tankar gingo ut på att göra lifvet så godt och bra för dem som han någonsin kunde; och hon var så lycklig att hon icke ville hvarken äta eller dricka, och hon ville bara glömma att den syndiga jorden fanns. Nå! hon hade sina griller från den gamla tiden då himlen var allt och jorden intet; han var den unga tidens son, som visste att man måste lefva på jorden för att kunna komma till himlen efteråt.

— Och så skar det sig? inföll grefven.

— Det skar sig, som ni säger. Jag mins vid frukostbordet hur han åt som en hungrig menniska äter, och hon satt bara och såg på honom; men

när hon talade om fogelsång, talade han om kalfstek! Och så råkade han se hur hon hade kastat sina kläder på en stol i matsalen den föregående aftonen, och då erinrade han henne om att man måste iakttaga ordning i ett hus.

— Nå, det tog hus i helvete, förstås?

— Inte så farligt blef det. Men det drog ett moln öfver hennes sol och hon kände att det öppnade sig klyftor mellan dem. Men hon blundade för att slippa se dem såsom man gör vid en bergvandring. Så mulnar det en gång till. Han har tunga, hemliga tankar, ty hans gröda står i skyl och han vet att hans bergning beror på den. Han vill gå ifrån henne ut på åkern, men hon ber honom stanna

och icke för denna dag tala om mullen!

— Mullen? Ett sådant nöt!

— Så, så! Hon var uppfostrad på det sättet, det var klostrets fel som lärt henne att bära ringaktning för Guds skapade verk. Han stannar hemma och föreslår en jagt och hon antar förslaget med nöje.

— En slag! Det skulle vara finare det?

— Ja, enligt den tidens mening, herre: hvar tid har haft sina meningar. Men det mulnar en gång till, ty denna dagen var ingen lyckodag för den unge riddaren. Konungens fogat kommer på besök och begär ett enskildt samtal med riddaren. Samtalet beviljas och riddaren blir upplyst om att han enligt den nya lagen

skall gå miste om sitt adelskap såvida han icke utgör sina försummade fem års rustningar. Riddaren kan icke betala med detsamma, men fogaten lofvar skaffa honom på ett år en penningeförsträckning genom mellanhand mot inteckning i gården. Och så var den saken ordnad. Men sedan uppstod en fråga om huruvida han skulle meddela sig med hustrun i denna angelägenhet. Han tillkallade mig för att få mitt råd. Jag tyckte det var synd om den unga qvinnan att hon så genast skulle ryckas ur sina drömmar om lycka och sällhet och jag begick den oförsigtigheten tillråda att hon icke skulle få del af husets ställning förr än då året var förbi.

— Det gjorde du rätt i; För hvad skall qvinfolk lägga sig i affärerna.

Det hade bara blifvit jemmer och låt, och den stackars mannen hade aldrig fått någon ro.

— Nej, herre, det gjorde jag orätt i, ty man och hustru skola i ett rätt äktenskap hafva fullt förtroende till hvarandra och vara ett äfven när de icke äro i sängen.

Och hvad blef nu följdén. Jo, att de under detta året växte ifrån hvarandra. Hon lefde i sin rosengård och han på åkern; han hade hemligheter för henne och arbetade förtvifladt utan att ha henne till rådgifvare; han lefde sitt enskilda lif för sig och hon sitt för sig. När de råkades, måste han hyckla gladt sinne, och så blef hela deras lif lögnaktigt. Slutligen blef han trött och drog sig inom sig sjelf och hon på samma sätt.

— Och så var det slut med kärleken?

— Nej, herre, det kunde ha blifvit möjligen, men den rätta kärleken går igenom värre eldar än så. De älskade hvarandra alltjemt och det skulle visa sig efter de prof som de kommo att gå igenom.

Hon fick sitt barn. Och dermed börjar ett nytt håll på hennes färdväg. Behofvet af mannen blef mindre, ty hennes tid var nu upptagen med barnets vård, och mannen kände sig friare, då hans ömhet ej togs så mycket i anspråk som förr. Hon kastade sig genast med hela sin själ öfver de nya göromål, som tvungo sig på henne; hon vakade om nätterna och släpade om dagarna, och hon ville aldrig lemna barnet ifrån sig till en

amma. Verkligheten och lifvet med dess små förhållanden tycktes först rusa hennes tomma själ, och hon började till och med att finna nöje i att tala med mannen om hans åkrar och plöjningar. Men detta kunde icke vara länge. Uppfostran ligger bakom oss som ogräsets frö, hvilket kan hvila öfver i jorden ett år eller två, men det väntar bara tjenlig häfd, så sticker det upp igen, och man planterar inte gerna om gamla trän. En dag såg hon sig i spegeln och fann, att hon blifvit blek, mager och ful. Hon såg att hennes blomstringstid var öfver och att fägringen ej mer var densamma. Då vaknade hos henne qvinnan, den del af den gåtfulla varelse, som utgör en qvinna; och med detta utslog begäret att vara skön, att behaga, att

känna sig herska genom sin skönhet. Hon var nu mera icke så nitisk om barnet som förut, och hon började använda mera omsorg om sin person. Mannen såg med glädje denna förändring, ty underligt att säga, när han märkt hennes förtviflade nit om barnet och huset, blef han först glad, men när han såg sitt hjertas drottning gå slarfvigt klädd, och såg hur blek och eländig hon blef, då skar det honom i hjertat och han önskade åter den hänförande féen, som satt vid fönstret trånande och väntande på hans hemkomst, och för hvars fötter han helst låg i tillbedjan. Så underligt är människohjertat, och så mycket surdeg hade han kvar från den gamla riddartiden, då man hade qvinnan som en Mariabild och en sängkamrat. Men

nu kom annat till. Han hade blifvit litet trött och bortskämd i sjelfsvåldiga vanor under hustruns första barnamoderstid; han kom och gick med hatten på, åt på ett bordshörn och klädde sig icke alltid med sådan omvårdnad. Men när nu hustrun började återgå till det gamla lifvet och sättet, så glömde han att följa med och ändra vanor. Hustrun, som var sjuklig till lynnet, ville i dessa aftagande artighetsbetygelser se bristande kärlek, och en olycklig slump stälde så till, att hon skulle få ett skenbart bevis i händerna på att han ledsnat vid henne. Det var en olycksdag! Året nalkades sitt slut, då den stora betalningen skulle ske. Skörden stod vacker, men om den också hölle hvad den lofvade, skulle ändock icke öfver-

skottet kunna betäcka allt; riddaren måste finna andra utvägar och han fann. Han lät hugga fint snickarvirke omkring gården, men råkade hugga för nära byggningen, så att en lind, som frun särskildt hade gladt sig åt, kom med, men herren visste ej att det var fruns särskilda lind, och därför var det ju ej af ond vilja han gjorde det. Nu hade frun legat sjuk ett par veckor, och när hon kom ut i salen, fick hon se att linden var borta; då trodde hon genast man tagit bort den för att göra henne sorg. Men hon fick också se, att hennes rosenbuskar hade torkat; ty ingen menniska hade haft tid att tänka på sådana småsaker under den stora brådskan med åkdon och redskap för skörden, men hon tyckte att det var en ny fiendt-

lighet mot henne, hvarför hon skickar alla gårdens dragare efter vatten.

Här inträder en ny omständighet, som påskyndar olyckans inträffande. Fogaten har tagit in på slottet för att afvakta skördens bergande. Han råkar infinna sig på besök hos frun just efter det att hon gjort de två upptäckterna. De finna att de äro barndoms-vänner, och förtroliga samtal uppstå, hvilka skänka henne förströelse; hon finner ett visst behag i den besökandes sträfva, men artiga sätt, och de jemförelser, hon anställer mellan fogatens höfviskhet och mannens klumpighet, utfalla icke till mannens fördel. Ty hon glömmer att också hennes man kunde vara lika höfvisk på ett förmiddagsbesök, och att fogaten kunde vara lika ohöfvisk i hvardagslag.

Allting var sålunda förberedt för hvad som skulle hända, när mannen kom hem. Fogaten hade gått och lemnat frun ensam med sina tankar. När mannen kommer in, är han glad, för det första öfver att se sin hustru uppe igen, för det andra därför att den långvariga torkan lofvade godt väder för bergningen, ty nu stod hela hans gröda i skyl och skulle in om dagen. Men hustrun, som hade tunga tankar, kände sig sårad af sin mans glädje, och nu gingo skotten af, det ena efter det andra. Frun frågar efter sin lind; mannen förklarar att han huggit ner den, ty han behöfver virket; frun frågar, hvarför han högg just den linden, som gaf hennes rum skugga; mannen svarar att han icke huggit just den, utan att han huggit den jemte alla andra.

Derpå komma törnrosorna fram. Mannen svarar, att han aldrig åtagit sig att vattna dem. Då upptäcker frun, som är svarslös, att han har utestöflarne på sig, och hon gör genast sin anmärkning på det. Mannen erkänner sin förseelse och vill godtgöra den på stället genom att genast draga af stöflarne, men då blir hustrun utom sig af en sådan missaktning. Hårda ord falla och hustrun påstår, att mannen icke älskar henne längre. Då svarar riddaren ungefär så här: »Jag älskar dig icke, säger du, därför att jag arbetar för dig och icke sitter och sladdrar vid din sybåge; jag älskar dig icke, därför att jag är hungrig efter att ha saknat mat; jag älskar dig icke, därför att jag icke byter om stöflar, när jag går in i rummen ett ögonblick; jag

älskar dig icke, säger du! O, om du visste hur högt jag älskar dig.» Då svarar hustrun ungefär så här: »Förr innan vi gifte oss, då älskade du mig, oaktadt du sladdrade vid min sybåge, oaktadt du icke kom in i stöflar och oaktadt du icke visade mig ringaktning. Hvad har inträffat sedan, efter som du förändrat ditt uppförande?» Mannen svarar: vi ha gift oss! Hustrun tror att mannen menar, att han genom giftermålet anser sig ha eganderätt öfver henne och att han vill visa henne det genom sin säkerhet i uppförandet; men denna säkerhet härleder sig helt enkelt af att han tror orubb- ligt på hennes löften att älska i lust och nöd, tror på hennes öfverseende, då han för att undvika tidsspillan lägger bort en mängd tomma ceremonier.

Han är nära att säga henne allt, att det är för att hålla faran på afstånd som han arbetar i åkern, tänker på åkern, trampar i dess mull och för in dammet i deras hem, men han tiger, ty han kan icke lita på att hon nu, så klen hon är, skall kunna bära slaget, och han vet att om ett dygn eller så skall allt vara förbi och huset räddadt. Han ber henne förlåta; och de förlåta hvarandra och tala ömma ord igen. Men då kommer slaget! Hofmästaren störtar in och förkunnar att ett oväder nalkas. Frun blir glad öfver att rosorna få regn, men det blir inte mannen.

Då känner riddaren Herrans hand öfver sig, och han omtalar allt för hustrun, men ber henne vara vid godt hopp. Ger så befallning om att alla dragarne skola spännas för och säden

genast köras in. Dragarne äro ute på vattenhemtning, svarar man. Hvem har skickat ut dem? »Det har jag gjort», svarar hustrun. »Jag ville ha vatten åt mina blommor, som du låtit torka, medan jag var sjuk.» — »Ni blygs inte att säga ja?» frågar riddaren. Då kommer det fram: »Ni berömmar er af att ha ljugit ett helt år! Jag behöfver icke blygas att säga sanningen, då jag icke begått något fel utan endast varit nog olycklig att drabbas af ett missöde!» Då blir mannen ursinnig och går emot henne med lyftad hand och slår henne.

— Det gjorde han förbannadt rätt i, säger grefven.

— Fy, fy, unge herre, att slå en svag qvinna!

— Hvarför icke en qvinna, när man slår barn?

— Derför att qvinnan är svagare, herre.

— Ett skäl till! De starkare kommer man inte åt, och de svagare får man inte slå; hvem skall man då slå?

— Man skall inte slå alls, min vän! Fy, fy, sådana satser ni har uttalat, och ni skall bli en krigare af vapen.

— Ja väl! Hur går det till i krig? Den starkare slår och den svagare blir slagen. Är det icke logica i det?

— Logica må vara, men moralitas inte. Men vill ni nu höra fortsättningen?

— Det är väl slut nu, med kärleken åtminstone!

— Nej, nej, herre, det är långt kvar ännu, och kärleken går icke så fort

sin kos. Nå! Hon trodde nu fullt och fast, alldeles som ni, att det var slut med kärleken, och hon ber den tillstädeskommande fogaten att i hennes namn hos konungen anhålla om skilsmessa.

— Och gå ifrån sitt barn?

— Nej, det tänkte hon få med sig. Hennes stolthet var sårad i dess innersta, och hon kände sig krossad under den granna drömbyggnad, som störtade öfver henne.

— Och mannen då?

— Han var söndersmulad! Hans dröm om kärlekslycka var förbi, och han var dessutom ruinerad, ty regnfloden hade fört bort och förstört hela hans gröda. Och när han såg att hon, som hans själ älskat, var den som vållat hans olycka, kände han agg i sitt

hjerta mot henne; men han älskade henne ändå, när vreden lagt sig.

— Ändå?

— Ja, herre, ty kärleken frågar icke hvarför? Den vet bara att: så är det! Det blef nu hårda tider. Riddaren var tillintetgjord och lemnade huset vind för våg, irrande omkring i skog och mark på sin häst. Fru Margit deremot, hon vaknade upp till ett lif af kraft och verksamhet, och tog hela husets förvaltning om hand; nöden gjorde den lilla, späda varelsen, som aldrig arbetat, så stark; hon sydde kläder åt sig och barnet; hon gjorde utbetalningarne och såg om gårdsfolket; och det sista var icke det lättaste, ty dessa hade vant sig att betrakta den lilla bortskämda frun som om hon endast vore en gäst; men hon tog i med

kraftig hand och hon skötte dem. Och när pengarne icke räckte, satte hon alla sina juveler i pant och med de influtna medlen betalade hon löner och skulder. En dag när riddaren vaknat till besinning och med fruktan återvänder för att se om husets ställning, som han ansåg ohjelpig, finner han allt i skick och ordning, och när han söker efter, får han veta att hans hustru är den som räddat allt. Då vakna ånger och blygsel, och han går till sin hustru för att på knä afbedja, att han icke förr förstått att uppskatta henne. Hon förlåter honom med den förklaringen, att hon förut icke varit värd att skattas högre, då hon icke egde de egenskaper, som hon senare förvärfvat. De försonas som vänner, men hon förklarar att hennes kärlek är död och

att hon icke ämnar fortsätta som hans hustru. Samtalet afbrytes af fogaten, hvilken under tiden bott i huset och bistått fru Margit med råd och dåd. Mannen känner sig undansatt för en annan och finner sin plats upptagen; svartsjukan rasar i honom, och han förbjuder sin hustru att mottaga en främmande herre i sin bostad. Hustrun förklarar, att hon skall söka fogaten på hans rum; då tar mannen upp och talar om sina rättigheter öfver hennes person, då hon ännu enligt lag var hans hustru. Men hon har samma dag fått skiljobrefvet och tillkännager nu, att hon är fri och går hvart hon behagar. Då när han ser att det är slut, faller han tillsammans och ber på sina knän, att hon måtte stanna. När hon ser den stolte riddaren krypa

som en slaf på golfvet, förlorar hon den sista återstoden af aktning hon ännu hyser för honom, och när hon erinrar sig, huru hon en gång, svag och eländig, såg upp till honom såsom den der skulle kunna bära henne på sina armar öfver törnen och stenar, då ville hon fly denna syn, och när hon icke mer kunde finna i honom den som han en gång varit för henne, upphörde han att finnas och hon går.

— Nå, se nu, inföll grefven, som tyckte att det blef långtrådigt, nu blef det slut ändå!

— Nej, nej, unge herre, det såg så ut bara, men det var icke slut än! Men här måste jag skjuta emellan en bekännelse. Jag såg alltsammans med mina ögon, herre, ty jag var hennes

vän och jag dyrkade henne i mitt hjerta. Huru dåraktig jag var, vill jag också bekänna. Vi gamle, som uppfostrades vid riddartidens slut, vi hade i qvinnan lært oss att se en varelse, som stod öfver vanliga menniskor; vi dyrkade ytan, skönheten, det onyttiga och i våra föreställningar om qvinnan ingick framför allt något för ögat, och ni kan tänka er, att jag, som ändock sökte sanningen, jag var så förvillad af dessa gamla föreställningar, att jag likasom tyckte, att hon sjönk just då när hon blef som störst i arbetet och mödan. Ja, just samma dag, som skiljebrefvet kom, hade jag ett samtal med henne, som jag ännu mins, som om jag skrifvit upp det. Så här sade jag henne ungefär: »Om ni visste huru gudlöst högt ni en gång

stått för mig. Och jag såg engeln fälla de hvita vingarne, jag såg féen tappa guldskon, jag såg hur fogel blå skiftade hamn. Jag såg er den morgonen efter bröllopet, då ni jagade genom skogen på er hvita häst; han bar er så lätt öfver det våta gräset; han lyfte er högt öfver kärrets dy, utan att en fläck sattes på er silfverskira klädning; ett ögonblick tänkte jag, der jag stod bakom träden: tänk om hon faller! Och tanken tog bild. Jag såg er i dyn, det svarta vattnet stänkte öfver er, ert gula hår låg som solsken öfver porsens hvita blommor; ni sjönk, ni sjönk, tills jag blott såg er lilla hand; då hörde jag en falk hvissla uppe i luften och höja sig mot skyn, och han höjde sig på sina vingar, tills han doldes i molnen!» Men då sva-

rade hon, ack så rätt, så rätt! »Ni yttrade en gång, det är längesedan, att verkligheten med dess dam och smuts var oss gifven af Gud, och att vi icke skulle banna den, utan taga den som den är. Nå väl! Nu säger ni med förtäckta ord, att jag har sjunkit, därför att jag är på väg att försona mig med detta lifvet; jag har bytt den rikes dräkt mot fattigmans, därför att jag är fattig; jag har förlorat min ungdom, när jag uppfylde naturens lag och blef moder; mina händer hafva förderfvats af nålen, mina ögon af sorgen, lifvets börda trycker mig till marken, men min själ den stiger, den stiger som falcken mot himlen, mot friheten, under det min jordiska kropp sjunker i dyn bland stinkande blommor.»

Då frågade jag, om hon verkligen trodde, att hon skulle kunna hålla själen uppe under det kroppen sjönk. Derpå svarade hon nej! Ty se hon lefde som jag i den villfarelsen, att det var något som sjönk. Men icke sjönk kroppen af arbetet, tvärtom den härdades och blef starkare, och så blef den ju bättre, den steg, men sjönk icke. Men så dåraktiga voro vi båda att vi inbillade oss det, för så hade man inbillat oss från ungdomen, och därför ansågo vi hvita händer, som dock äro sjukliga, vara vackrare än de, som genom arbete blifvit hårda och brynta. Så galen var man i min ungdom, herre — och är det väl än, här och hvar. Men i min galenskap gick jag och rådde till ett brott. »Lös falcken och låt den stiga!» sade jag. »Jag

har nog tänkt det», svarade hon, som förstod min tanke; »men kedjan är stark.» — »Jag har nyckeln till den,» svarade jag. Hon bad att få den, och hon fick af mig en giftflaska. Derpå återgår jag till berättelsen, der jag slöt. Det var då hon lemnade sin mans rum för att söka fogaten i dennes bostad i öfre våningen. När hon kom derupp, fick hon vänta, ty fogaten hade mottagning. Der fick hon genast en lärdom, ty några äldre gifta väninnor ville icke helsa på henne, därför att hon upplöst sitt äktenskap; och den ena af dessa väninnor hade varit sin man otrogen och hade en älskare, men hon ansåg sig ändå vara för god att ta fru Margits hand. Hvad skall man säga om det? Då ansågs det vara det största af alla brott att lösa

upp äktenskap, men nu vi gudilof kommit på andra tankar. Hon kom som sagdt till fogaten för att söka råd och hjälp, såsom hon gjort hela tiden förut under svårigheterna. Älskade hon honom? Troligen inte, men hjertat är aldrig så lätt att bedra sig sjelft som i sådana fall. Hon inbillade sig det, därför att hon trodde sig ha förlorat den andra, och ensam var hon icke född och uppfostrad till att vara. Men fogaten, han var en annan sorts karl. Han var en sådan der seraljfogel han af naturen, och hade han icke varit så feg, skulle han nog ha lockat ridarens hustru till sig. Men nu gjorde han inte det, ty han såg, att den frukten nog skulle falla i hans sköte ändå, bara den väl blef mogen. Derfor väntade han. Men han hade en annan

egenskap också; han var fåfång som tuppen i hönshuset, och han trodde sig vara en helvetets förförare, som ingen qvinna kunde motstå. Nå, när han nu får höra fru Margits svar, att hon ämnar besöka honom på hans rum, se då trodde han det var förspändt, och därför gjorde han sig i ordning att åka. Och så låter han ställa i ordning för att mottaga henne, som man tar emot sin frilla första gången. De mötas och hon anar ingenting till en början, ty hon litar på hans vänskap och tillgifvenhet. Hon vill tala om lifvets djupaste allvar som väntar henne; han talar om sin kärlek; men det vill hon icke höra på. Hon är fri, men hon känner sig ändå bunden. Minnenas magt håller henne, och kanske ännu den gamla

kärleken också har ett ord med i laget. Han blir djerfvare och tigger på sina knän om hennes kärlek. Då föraktar hon honom. Hans fåfänga blir sårad och han glömmer sig, afslöjar sig och vill försöka våld. Jag kommer af en händelse tillstädes och får ge honom nådestöten med den upplysning till fru Margit, att han är trolofvad. Det återstår honom endast att draga sig tillbaka. Men hon hade redan, med det sista hoppet och med den sista drömmen krossade, begagnat nyckeln till evighetens port; jag, som visste att giftet behöfde en timme att verka, jag begagnade tillfället och talade vid henne, som man talar vid en som står inför döden. Ack jag var visst mannen att bereda en döende! Men ser ni, säkert är att kärleken till

detta usla lifvet är stor, och i sådana ögonblick är människosjälén också som att vända upp och ner på en tunna, ty allt som ligger i botten kommer upp, alla minnen stiga fram, all gammal tro, huru orimlig den än må vara, vi må ha kastat bort den med fullaste allvar, den står upp igen, och jag skakade fram ur henne gamla pligt-tankar, dåraktiga kanske, men behöfliga nu. Jag fick henne så långt, att hon önskade lefva för att i ett kloster börja om igen i försakelse och eftertanke; och jag fick henne till och med att vilja utbyta detta kloster, som icke mer fans till, mot hemfångelse, der det fins penitens i ömsesidig sjelfförsakelse, der det fins andaktsöfningar i uppfyllandet af pligter, der det fins tillfälle till öfning i pligt och lydnad.

Hon kämpade mot sin stolthet och ångrade sitt medgifvande, hon rasade mot lifvet som bedragit henne, mot menniskorna, som ljugit och sagt att lifvet var en lustgård. Och i den punkten gaf jag henne rätt; ty olyckan i de flesta äktenskap är den, att man inbillar makarne, att de skola finna den absoluta lyckan i giftermålet, då lyckan öfver hufvud icke fins i lifvet eljes. Hon rasade på, men slumpen kom mig till hjälp. Barnet, som hade sin kammare inunder, började skrika. Då blir hon skakad i sitt allra innersta, och hon vill lefva för att lära sitt barn, att lifvet icke är så som man sagt det, och hon ville icke lemna det åt samma öde, som hon sjelf undgått. Mannen talade hon icke om; huruvida hon tänkte på honom nu kan jag ej

säga. Jag, som gifvit henne giftet, visste också hvar motgiftet fans, men jag ville ännu hålla henne i fruktan, gaf henne mindre hopp än jag sjelf egde. Jag gick.

När jag återkom, fann jag henne i sin mans armar. Han hade träffat henne i trappan, der hon nedfallit i en dvala. Allt var förlåtet, och allt var glömdt. Det finner du underligt! Men har icke du förlåtit din mor, fastän hon agat dig, och har din mor icke dig kär, fastän du ljugit för henne, gjort henne sorg och förargelse. De sista skakningarne hade vändt ut och in på hennes själ, så att den gamla kärleken låg öfverst som en klar perla, som man fiskat upp ur hafvets dybotten, der den låg gömd ini ett smutsigt blötdjur. Men hon kämpade ännu

emot sin stolthet och sade, att hon icke ville älska honom, fast hon älskade honom. Jag glömmmer aldrig hans svar, som innehöll hela gåtan. »Du ville icke älska mig, Margit», sade han, »ty din stolthet förbjöd dig, men du älskar mig ändå. Du älskar mig, oaktadt jag lyfte min hand, oaktadt jag var skamligt feg, när olyckan kom. Jag ville hata dig, emedan du gick ifrån mig; jag ville döda dig, därför att du ville offra ditt barn, och ändå älskar jag dig. Tror du då icke på kärlekens magt öfver våra onda viljor?»

Så sad' han, och jag säger nu som fabulisten: denna fabel lärer, att kärleken är en stormagt, som går öfver allt förstånd, och emot hvilken vår vilja intet förmår. Kärleken lider allt,

försakar allt och af tron, hoppet och kärleken, herre, är kärleken störst.

— Nå, men hur gick det se'n?

— Se'n var jag inte med längre.

— De fortsatte väl att gräla?

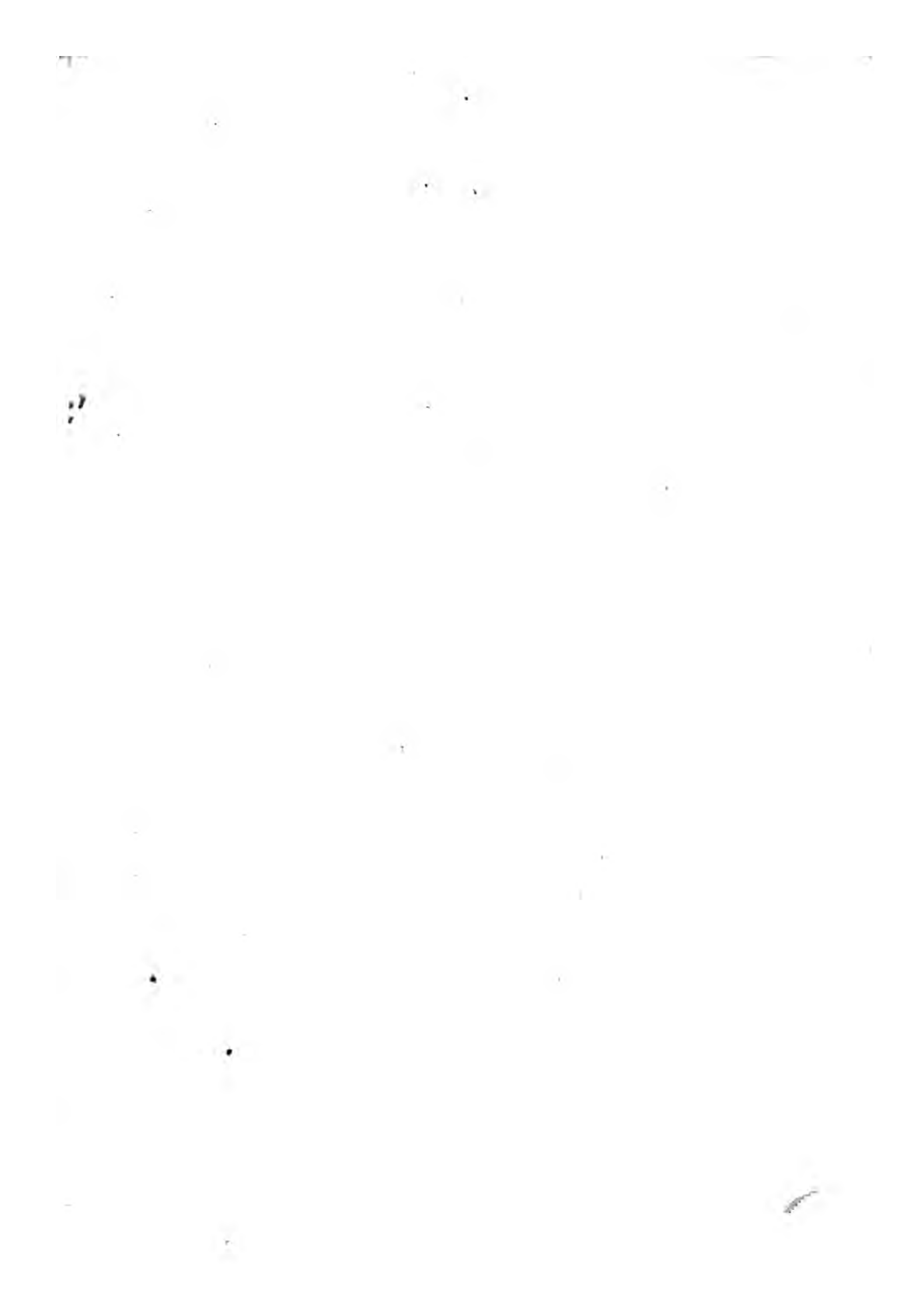
— Jag vet, att de tvista understundom, ty det gör man, när man är af olika tankar, men jag vet också, att ingen vill vara den andres herre, utan att de vandra sin väg med mindre fordringar på lifvet, och därför äro de så lyckliga man kan bli, om man tar lifvet sådant det är. Och det var detta den gamla tiden med sina anspråk på att kunna göra en himmel på jorden icke ville, men som den nya tiden lär sig. Och så var det slut.

ANDRA DELENS INNEHÅLL.

	SID.
UTVECKLING	1
PAUL OCH PER	151
NYA VAPEN	218
EN TRIUMF	300
EN BEGRAFNING	334
HERR BENGTS HUSTRU	354

Enligt meddelande från författaren är han, i anseende till utrikes resa, ej i tillfälle lemna manuskript till 3:dje bandet förr än längre fram, hvarför utgifvandet af fortsättningen ej kan försiggå så raskt som ursprungligen ämnadt var.

Förläggarne.

Pris:

för del 2: 50; inb. i klotb. 3: 50.

